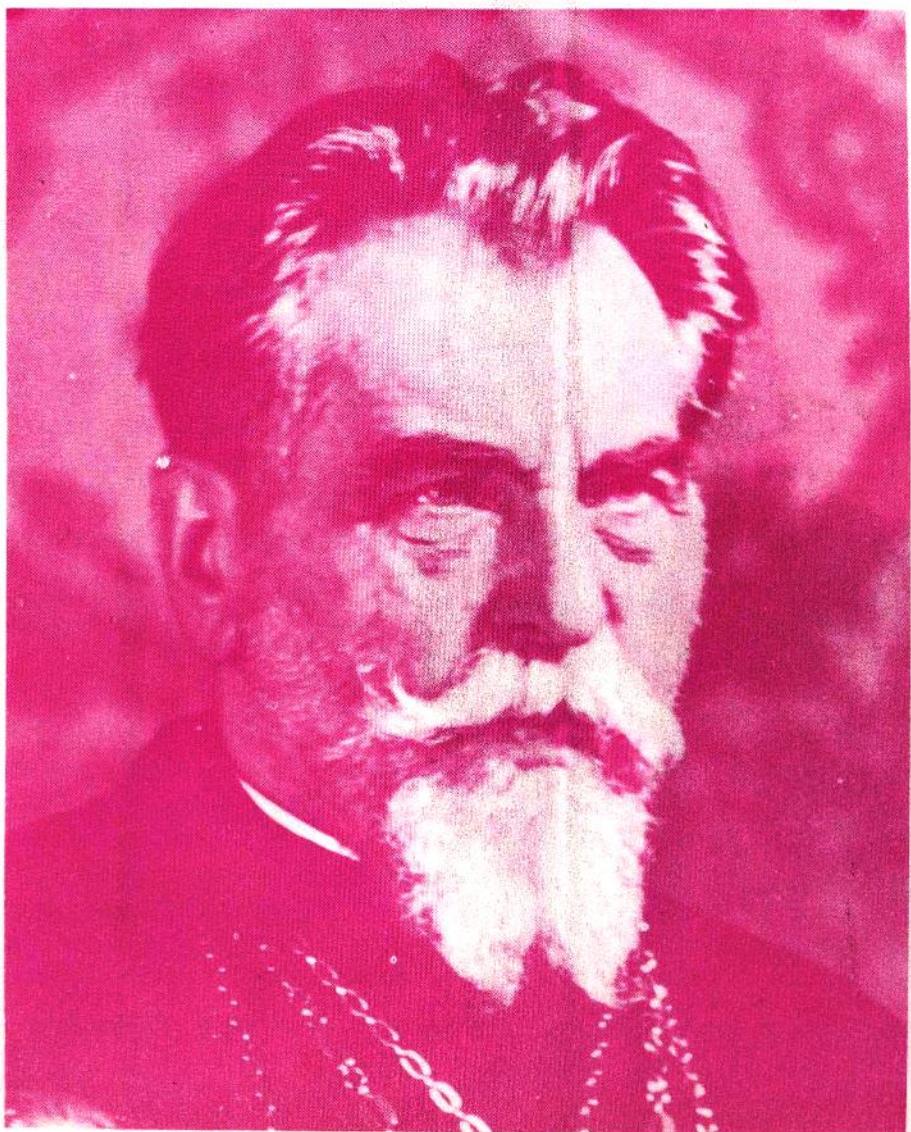

Ч.1 (160) Р. XXXVI

Авангард

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОГО МОЛОДІ

Авангард

ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОГО МОЛОДІ

ДВОМІСЯЧНИК, ВИДАЄ
ЦЕНТРАЛЬНА УПРАВА СУМ

VANGUARD - bi-monthly

Official Press Organ of the Ukrainian
Youth Association in Exile

AVANTGARDE - bimestriel

Revue de jeunes éditée par le
Comité Central de l'Union de la
jeunesse ukrainienne en exil

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

БО ТАК ВИМАГАЛА СПРАВА...

Епоха, в якій ми живемо — це епоха зудару ідей, протилежних концепцій життя, протиставних вір та світів світосприймання. В такій епосі перемагає лише той, хто збагнув цей відвічний ритм історичних течій і входить в цей вирішальний бій ідеї, сам озброївшись *В е л и к о ю І д е є ю*, з якої випромінює непереможний міт. Жодна Ідея сама собою николи не перемагає. Немає ніде в історії такої заливої запограмованості, що «автоматично» веде до перемоги навіть найшляхетніших ідеїв. Ідея перемагає щойно тоді, коли перемагають її воїни-носії, величні духа й моралі, які, як *той* пробуджений Фенікс, титанською волею здвигаються з-під пильних старих пригноблюючих стереотипів і своїм закликом *Віри* пробуджують ширший національний загал до боротьби за свою Правду в поході до Великого.

У сфері Великого — немає місця для скромної боязливості. Є глибинна істина в нашій народній проповіді, яка каже, що «відважним світ належить», бо лише відважні лицарі *Віри* спроможні творити Велике, будувати новий світ, згідний з власною Правдою Нації. Такі «месники дужі» готові дати виклик навіть усьому світові, коли так «вимагала б справа». Малі люди, крілки-ліліпіти в боязливості, завсіди задовольняються лише пів-правдами, завсіди підлавузнюються до чужого з своєї ехідної позиції готовності «запродатись чужим богам» і замінити свою Правду сурогатами чужих правд. Вони николи не зрозуміють логіки, не зрозуміють *е т и к* і того геройчного лозунгу, що каже — «*б о т а к в и м а г а є с п р а в а*» — бо вони вже стали наркоманами свого самовпорскуваного опіюму зневіри!

Лише великі постаті спроможні робити великі діла! Лише «орли» — Герої, які літають понад хмарами пів-правд, можуть дихати дужим повітрям Великої Ідеї — Великої Істини!

Такою постаттю в нашій українській історії є — *Iх Святість*

ПАТРІЯРХ ЙОСИФ I!

Тоді, коли інші ходили й своїми позиченими сокирами пів-право ру- бали крила України, знечінювали її національну Ідею, наш Патріярх таки зумів всупереч цьому поставити перед усім українським загалом і перед усім світом Велику Ідею — ідею Українського Патріярхату, не зважаючи наскільки це подобалося б чи не подобалося б різним дос- тойникам Ватикану, які шукали «спільноти екунемічної мови» з московсько-большевицьким тираном. Він приїхав з того дійсного центру християнства, — центру в ідейному й моральному змислах, де Ідея Хри-

ста не затратила свого первісного суто-героїчного вигляду й змісту, де Божа Церква далі веде безпосередньо війну проти сил Диявола з тілля катакомб, де Ідея Христа щодня здійснюється безприкладним мучеництвом її адептів.

Шлях до здійснення кожної великої, благородної Ідеї стелиться кро-в'ю і героїзмом. Досі найвищий геройчний акт в історії людства — це смерть Христа на хресті, чим ушляхетнилась, увіковічилася Божа Ідея. За прикладом Христа, віддали своє життя мільйони мучеників Його Віри. Так зродився могутній міт християнства. А, мабуть, мучеництво Вірних Христовій Ідеї в Україні не має собі рівного. В Україні увесь народ пішов геройчним шляхом Христа, заповівши війну про-ти воюючих безбожників московсько-большевицької імперії — з тими самими переслідувачами Христа, з якими дехто в Римі шукає «екунемічного діялогу» з Загорськом. Наш Патріярх, який сам мужньо від-був понад 18 літ по різних московських катівнях, приїхав до Риму, щоби категорично заявiti, що з російською цезаропапістською церк-вою Загорська і Кремля, ніякого «екунемічного діялогу» не може бути, хіба-що Ватикан хоче зрадити самого Бога.

Мучеництво Патріярха Йосифа I, мучеництво тих безчисленних віруючих українців, які мимо всього залишилися вірні Христовій Ідеї, ідеї дійсного й справедливого християнського екунімізу, — це шлях Божого випробування. Боже Провидіння наложило на наш народ велике післанництво: відродження ідеї християнства в зміслі геройки життя. Наш Святіший Патріярх приїхав у світ здегенерованого, збоченого вигідництва, представникам якого так легко водиться сидіти за спільним столом з московськими тиранами, щоби перевести це ге-роїчне відродження, — відродження, яке мало б насамперед здійснитися в боротьбі проти московсько-большевицьких воюючих безбожників Кре-мля і піменських «цезаропапістів» Загорська! В тому лежить «ре-волюційність» нашого Святішого Патріярха! В тому й революційна зага ідеї Українського Патріярхату!

Дорогий наш Патріярше!

З приводу Вашого радісного 90-ти літнього ювілею, сучасна на-ціоналістична молодь України низько клонить голови перед Вами. Ви нам показали, яким має бути Борець за Бога й Батьківщину. Ви нас навчили, як маємо любити Бога й Йому вірно служити, цебто, у все-цілому, одвертому й безкомпромісному змагу за власну Правду Нації, бо Нація — це прекрасний Твір Божої думки! Ви нас навчили, як жити! У Вашому життєвому шляху, повному страждань і терпіння, ми ви-димо правдивий сенс життя — в його геройці, в нестримному людсько-му тяготінні до великого, до Вічного! У Вашій одвертій мужності, у Вашому одчайдушному виклику проти всіх старих, зарослих буряном байдужості й вигідництва, стереотипів, які не вміщали національну Ідею України, ми глибинно зрозуміли той боєвий лозунг самовідпові-

далності, який каже: «бо так вимагає справа!» У Вашій ідеї Українського Патріярхату, Ви нам вказали шлях до єдності, — але єдності вищої якості, єдності довкола Великої Ідеї, єдності у всесілому змагу до величних, незаперечних вічних та абсолютних істин життя, а не єдність, що з ехидної позиції боязливости шукається Великого, бо задовольняється мізерними, буденними, проминальними пів-правдами!

Не турбуйтеся тим, що дехто з Ваших українських /на ділі псевдо-укр./ братів підставляє Вам ногу у Вашому ідейно незмінному шляху. Кожна Велика Ідея завжди матиме своїх противників, навіть ненависників, які «закуці» піднестися до вищого, могутнього позему Великого. Таким духовим ліліпутам хіба-що лишається з розтуки перед своюю мізерністю зненавидіти Велике і все те, що вимагає великих зусиль. Однак, в остаточному не вони рішать. Вирішальним завжди будуть носії Великої Ідеї! А в наших очах, Ви, Достойний Патріарше Йосифе, вже перемогли, бо носієм могутньої Вашої Ідеї Українського Патріархату стала нація в цілому!

Українська нація з Вами! Українська молодь йде за Вами!

Ви — наш прaporonoсець, наш дороговказ! Лише молимо Бога, щоби дав нам хоч крихітку тієї сили, яку бачимо у Вас,йти Вашими могутніми слідами.

Нашим великим гаслом незмінно є:

СВ. СОФІЯ I СВ. ЮР ПРОТИ БЕЗБОЖНИЦЬКОГО КРЕМЛЯ I ЦЕЗАРОПАПІСТСЬКОГО ЗАГОРСЬКА!

КИЇВ ПРОТИ МОСКВИ!!!

Нью Йорк, 2-го лютого 1982-го року

До Їх Святості
Патріарха і Кардинала
Йосифа Сліпого
Ватикан

Ваша Святосте!

В день Світлого Ювілею — 90-річчя з дня народження Вашої Святості та 65-річчя ревного служіння Богові й Україні дозвольте Вам, Ваша Святосте, в імені Центральної Управи Спілки Української Молоді і в імені всього багатотисячного членства та прихильників скласти найщиріші побажання численних літ творчого життя, багато сил, кріпкого здоров'я, і витривалості у Вашій многогранній праці на славу Божу й добро нашої мученицької Церкви та Народу.

Боже Прovidіння наложило на Вашу Святість важке і величне завдання, а саме стати в проводі нашої Української Католицької Церкви в найгрізніші часи нашої історії і перевести її через хуртовини війни на Рідних Землях і, сповняючи цю Божу волю і, перенісши 18 років важкої каторги і випробувань серед незвичайно важких обставин, Ви принесли для нас на чужину дух обнови й віри, що наша многострадальна Церква та ввесь український народ діждуться світлого майбутнього.

Тому в цей радісний День врочистого відзначення 90-річчя уродин і 65-річчя священства Вашої Святості — Центральна Управа враз із тисячами траїнської молоді складає Вашій Святості доземний поклін, запевнення чинівської віданості та вислови вдячності за Батьківську отіку і прикладаний нам усім, як треба служити Богові — нашому Творцеві, нашій Церкві і нашій матері Україні у всіх життєвих умовинах та в усіх часах. Молимо Всевишнього Господа, щоби наділив Вас, Ваша Святосте, кріпким здоров'ям на дозволив дочекатись Вам здійснення всіх Ваших мрій і задумів — встановлення Патріархату Української Церкви у відновленій державі українсько-го Народу.

Просимо Вашу Святість прийняті запевнення нашої синівської відданості та побажати МНОГИХ І БЛАГИХ ЛІТ!

Віддані Вам у Христі,
За Центральну Управу СУМ:

Е. Гановський
Голова

О. Рожка
Ген. Секретер

**ВСТУПНЕ СЛОВО О. ВЕРЕНФРІДА ВАН СТРАТЕНА
ДО БРОШУРИ «ЦЕРКВА МУЧЕНИКІВ», ПЕРА ПАТРІАРХА ЙОСИФА І.** (вийшла мільйоновим тиражем в шістьох мовах)

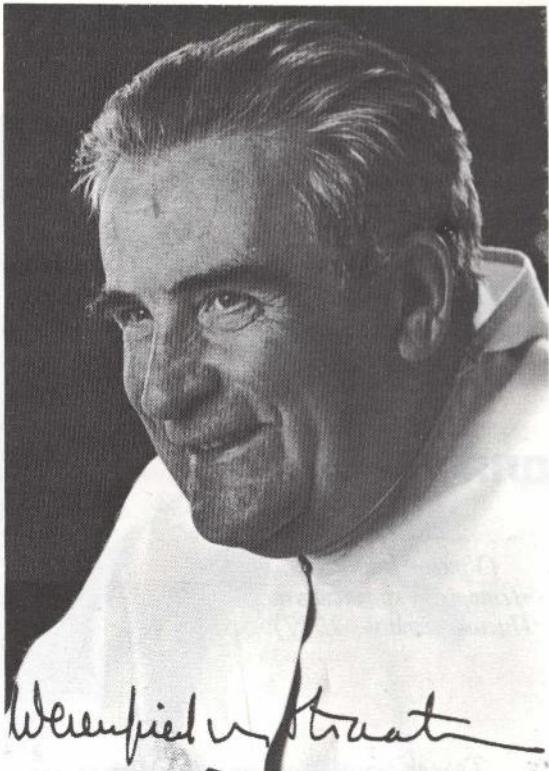
Дорогі Приметелі,

Давня легенда розказує, що святий апостол Андрій подголосував Київські гори і прорік перемогу християнства в Україні. З невідомою знасмо, що цісар Траян покарав засланим у Крим святого Климента, третього наслідника святого Петра; там він помер як муничик і лишив нестерпний вплив на Церкву в Україні. П'ятсот літ пізніше помер на побережжю України муничицькою смертю, також на засланні, за єдність Церкви Папа Мартин I.

Мучеництво за єдність християн лишилося преславною признакою української Церкви. Після східного роздору ця Церква перша відновила свою єдність із Римом у Бересті і свою бірність до Апостольського Престолу завжди негатала ріками крові і горами трупів.

Після Другої світової війни це свідченням крові осягнуло свій пінний, коли Сталін і Московський Патріарх насильно прилугили до Православ'я українців об'єднаних із Римом. Безліг вірних, сотки священиків і майже всі єпископи загинули через це не-екumenічне застосування насильства, яке зі сторони відповідальних осід московського патріархату по сьогоднішній ще день уважається за слабну подію в історії Гідравослав'я.

Благеніший Патріарх Йосиф цей жах-терпіння пережив. Навіть, коли йому давали московський патріарший престіл, під умовою, що він відкінє з'єднання з Римом і заперечить первенство Папи, остав він вірним і йшов своєю хрестовою дорогою, яка тривала 18 літ.

о. Веренфрід ван Стратен

Werenfried van Straaten

На поганку ІІ Ватиканського Собору його місце було опустіле тоді саме, коли там були присутні представники Патріарха Алексія, спів-відповідального за переслідування. Тоді й піднеслася дуря промету. Пана Івана ХІІІ особисто зайнявся справою. Дня 9 лютого 1963 р. безстрашний Усповідник був освободжений. Від того часу провадить він із Риму свою Церкву, яка, здекуди також і Вашій допомозі, даліше живе чи то в катакомбах, чи на еміграції. У цій брошури він сам говорить про катакомбну Церкву своєї батьківщини, переслідувану вже 35 літ.

По війні передав мені один німецький вояк дорогоцінний хрест, що його він урятував із горіючої церкви, із проханням принести його назад в Україну. Я передав його Католікові Сліпому, щоб цим хрестом він як Патріарх своєї Церкви, подібно як колись апостол Ананій з горітків Києва, міг поблагословити друге християнське тисячоліття українського народу. Тому можемо надягтися, до "так говорить Господь: Як пастир наглядає за своїм стадом, смолячи серед овець, що були порозігани, так наглядатиму і я за моїми вівчами... Я заберу вас із-поміж нароїв поган; я соберу вас із усіх земель і приведу вас у вашу батьківщину... Ви живимете на землі, що я дав батькам вашим, і будеште моїм народом, а я буду вашим Богом." (Ез. 34,12; 36,24 і 28).

о. Веренфрід ван Стратен

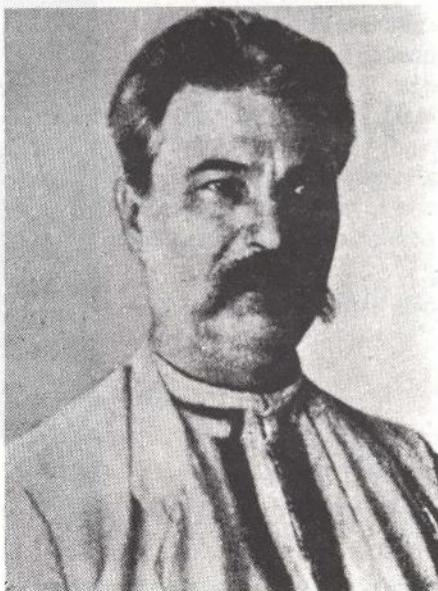
Сергій Єфремов

Член Академії Наук України
Голова СВУ

ВАГА ШЕВЧЕНКА

ДЛЯ УКРАЇНИ

(Уривок з книги
«Історія Українського
Письменства», 1917)

Сергій Єфремов

*Тяжко жити на світі, а хочеться жити:
Хочеться дивитись, як сонечко сяє,
Хочеться послухати, як море заграє,
Як пташка щебече, байрак гомонить,
Або чорнобрива в гаю заспіває...
О, Боже мій милий, як весело жити! («Гайдамаки»).*

Так радів із життя Шевченко першої пори, коли може й не розумів ще всієї ваготи горя людського, — і вже характерно, що цей радісний занімок до життя вирвався у нього саме тоді, коли він малював поневіряння сироти безродного, »попихача жидівського« Яреми. Але й опісля поет цього ясного настрою не згубив, — навпаки виросла і зміцніла в ньому ця жадоба живого життя, хоч багато причин було самому авторові зневіритись і скінчiti на безсилій апатії та прононах. »Встане правда, встане воля« — таний був лейтмотив Шевченкової поезії, бо твердо вірив поет, що »раз добром налите серце ввік не прохолоне« і що в людині те, чого ніяка на світі сила подужати не здолає.

*Не вмірає правда наша,
Не вмірає воля,
І неситий не виоре
На дні моря — поля,
Не скує душі живої
І слова живого («Кавказ»).*

Знову бачимо цілу низку рішучих »не«, націлених тепер у саму, здавалося б, міцну силу сучасного ладу. Просто дивно, звідки набравсь того нездоланного духу Шевченко, де черпав він силу держатись так високо над людьми та обставинами й своєї голови перед ними

Тарас Шевченко

не хилити. Здавалося б, чи ж подоба в найтемніші часи Миколаївської реакції говорити про перемогу світу над темрявою, про те, що межі людській неситості та грубій силі, яка все ламала і трощила кругом. А отже у Шевченка знайшовся той бадьорий тон, знайшлася й сила проти сили: грубій фізичній силі кулачного права поставлено справжній «преділ, егоже не прайдеші», знайдено непереможну перепону. Як неможливо заграбати й виорати поле на дні морському, так нескувати й душі живої та слова, не знищити волі й поступу, що невинно провадять до єдиної мети людського життя—щастия загального, заснованого на щирих та справедливих стосунках, особистих і громадських, на братерстві й рівності всіх людей. Не дурно ж великий борець за ці вічні ідеали загадав справляти поминки йому »в сімі великий, в сімі вольний, новий«, — не було в йому зневір'я, що вона буде, та сім'я велика, що єднає всіх людей; сім'я вільна, де немає місця насильству дужчого над беззахисним, де згинуть лютість і озвірення людини над людиною; сім'я нова, оновлена й очищена від усіх зліднів, заснована на справедливості братерській. Шевченко ніколи не журиться про конечну перевагу добра над лихом. »Борітесь—поборете«, промовляв він усією своєю поезією і всім життям.

*Чи буде суд, чи буде кара
Царям, царятам на землі,
Чи буде правда між людьми?—*

загадавсь якось був він і відповів зараз же так само просто, як і твердо:

*Повинна бути! Бо аще стане
І оскверненку землю спалити (»О люде, люде«).*

Шевченю фізично не може собі уявити іншого кінця нашим людським змаганням; перемога правди для нього аксіома, не зважаючи на всі удари мерзенної дійсності. Він навіть передбачає той сподіваний час і знову тут проступають у його щиро-біблійні фарби й тон натхненного пророка.

*Тоді як, Господи, святая
На землю правда прилетить
Хоч на годиночку спочить—
Незрячі прозрять, а кривії
Мов сарна з гаю помайнують,
Німим отверзуться уста,
Прорветься слово, як вода,
І дебрь-пустиня неполита,
Сцілющою водою вмита
Прокинеться (»Подражаніє Ісаїї«).*

Вимучена до краю земля, як дощу в спеку, прагне оновлення, і поетові ввижається вже той ідеальний лад, коли справдяється найкращі мрії людські

*I на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син і буде мати
І будуть люди на землі (»І Архимед, і Галілей«).*

Просто люди, без того намулу соціальної »табели о рангах«, що поналіпав на них за довгу путь од темного животіння до історичних часів до ясної долі в майбутньому царстві розуму та волі. Так просто і так надзвичайно гарно, дійсно по-людському, висловив Шевченко свій широкий ідеал життя, і це кревно єднає його з найбільшими діячами людськості і вводить до пантеону світових геніїв.

Як письменник, як діяч слова, великий надії що-до оновлення життя на землі покладав Шевченко на слово. Для душі своєї він бажає такої сили,

*Щоб огненно заговорила,
Щоб слово пламенем взялось,
Щоб людям серце розтопило (»Неофіти«).*

І Шевченю вірить у те вогневе слово, що гнівом картає кривдників та на силах скріпляє окривджених і знедолених, розкриваючи їм очі свідомістю, виховуючи їх морально й інтелектуально.

*Возвеличу
Малих отих рабів німих!
Я на сторожі коло них
Поставлю слово (»Подражаніє XI псалму«).*

З слова свого поет бажає винувати

До старого пуга

Новий леміш і чересло («Чигирин»),

щоб орати »свій переліг-убогу ниву« з надією, що »добрі жнива колись то будуть« («Не нарікаю я на Бога»). І ця зворушлива віра великого поета в живу силу рідного слова не тільки психологічно нам близька, але й фактично вже спрвдилася хоч почасти в історії українського письменства. Слово спрвді стало »на сторожі« інтересів рідного народу, письменство виясняє потреби його й сіє ті думки, що такі були дорогі Шевченкові. Він не помилився в своїй вірі, так широко означивши волю рідного слова в житті націона, і знов же свою геніальнюю інтуїцією зрозумів той глибокий закон психічний, що поставив був слово »в началі« усього живущого, як символ свідомості, ознаку правди й справедливості. Але слово для Шевченка тільки через те й дороге таке, що воно служить за видимий знак правди, тієї бажаної основи всіх людських стосунків; ми бачимо, що скрізь у нього правда і слово стоять поруч, єднаються неподільно, як у тому благанні,

Щоб наша правда не вмірала,

Щоб наше слово не пропало («Марку Вовчу»).

В сфері етичних ідеалів нічого вищого не знав Шевченко над правдою. І він шукає всюди невпинно, за-для неї вийшов на боротьбу з світовим лихом, за-для неї перетерпів усе, що спало на його голову і не зломним прихильником правди дійшов до могили. »Ми не лукавили з тобою«, — каже поет до своєї долі:

Ми просто йшли, — в нас нема

Зерна неправди за собою («Доля»).

Скрізь і завжди вітай зо мною, — благає поет музу, — і учи,

Учи неложними устами

Сказати правду («Муза»).

Під час розцвіту своїх слов'янолюбничих симпатій він усім слов'янам зичить стати »добрими братами і синами сонця правди« («Іван Гус»); у »Молитвах« — правда, любов і братерство виставляючи за найдорожче добро, якого благає собі поет і всім, до кого приязнь має:

Мені ж, о Господи, подай

Любити правду на землі.

Скрізь правда, сама правда. Оце шукання правди, якого ми вже мали щастя зазнати в творчості не одного українського письменника і в цілій народній поезії, особливо високим тоном лунає в поезії Шевченка, надаючи їй надзвичайної етичної краси. Правду Шевченко над усе ставить, до неї зводить усі пружини життя і навіть лихо для нього тільки через те огидне, що з його ідеалом правди розходиться. Вже на божій дорозі стуючи, перед лицем невблаганної смерти, він, з туго великої »голову склонивши в руки«, дивується — »чому не йде апостол правди і науки?« І ця вічна жадоба правди, цей неодмінний примат її в творах і в усьому світогляді Шевченка дає нам право його самого поставити за того апостола правди, якого так виглядав він, з такою мною, й болем дожидався. Вже зазначено попереду той непохитний оптимізм Шевченків, який раз-у-раз підказував поетові, що »буде правда

іа землі« і що це так само натуально, як те, що »сонце йде і а собою день веде« (»І тут, і всюду—скрізь погано«). І ця правда, кої не обмінуги, немов у фокусі збирає в собі і волю, і любов, і їратерство для Шевченка й робиться йому гаслом відродження. До країни обертається він з таким запальним словом:

*Скажи, що правда оживе,
Натхне, накличе, нажене
Не ветхее, не древле слово
Розтліннєе, а слово нове
Між людьми криком пронесе
І люд окрадений спасе
Од ласки царської (»Осії глава XIV«).*

І рідно коли, хіба може в часи найбільшого обурення, з'явиться у Шевченка »правда-мста«, що всюди знайде злочинців проти вищої правди на землі, — це у нашого поета немов би остання інстанція, до якої він апелює на світове лихо. Найпалкіше оця »правда-мста«, власне тересторога перед нею, вилилась у Шевченка в громових словах »Послання«—»схаменіться, будьте люди«. Але здебільшого не з помстою, а з миросердям єданається правда у Шевченка, не грівною карательною з мечем у руці з'являється, а лагідною істотою з оливною гіллю всепрощення. В чистому незлобивому серці поетовому не жила довго помста; він умів ненавидіти, але вмів і любити і—головна річ—прощати. »Отак, люди, научайтесь ворогам прощати«,—кінчає Шевченко єдну з своїх сумних історій (»Між скалами«) і вже певно, що ніхто не дав таких осяяніх духововою красою картин всепрощення, які знайдено в »Кобзарі«. Поет сумує й журить над неправдою людською, картає її, але сам найбільш бажає, щоб хоч приснились безталанному

*I люди добри, i любов,
I все добро. I встане рано
Веселий i забуде знов
Свою недолю; i в неволі
Познає рай, познає волю
I встворяющую любов (»Відъма«).*

Шевченкова »відъма« »все забула«, »всіх простила«,—забула й простила навіть тому панові, що занапастив і її, й дітей: навіть йому знайшлося слово прощення. Хто знає, що для Шевченка значить материна любов—згадаймо велику поему з апoteозою материнства, »Марію«—і як він ненавидить усю зневагу материнства, той зрозуміє, яку жертву принесла своїм учинком »відъма«. Але Шевченко в поріві всепрощення зносився ще вище. В »Неофітах« знаходимо чудову картину—пророкування Неронові про його останній час:

*Припливеуть
I прилетять зо всього світа
Святій мученики—діти
Святої волі; круг одра,
Круг смертного твого предстануть
В кайданах i... тебе простяť.*

Кара всепрощенням—це найвище, до чого може на данному пункті злинути думка людська, особливо взявши на увагу обставини життя

Шевченкового, що не дуже то сприяли навіть тому, щоб хоч спокійно ставитись до ворогів. Та для великого страдника бессилий ворог, скинутий з того місця, де він шнодить людям—вже не ворог; він може огиду і зневагу почувати до »людоїда«, »деспота саженого«, але мститись над ним не буде, як не мстились оті душі праведників над лютим своїм катом. У цій рисі виявилась тає велич духа, до якої мало хто зможе піднятись.

Трудно з Шевченком розлучитись, раз почавши про його говорити; трудно вичерпати скарб його високих дум, трудно змалювати красу його натхненого слова, однаково дужого й вимовного і в тих іdealічних картинах ясного людського щастя (»Вечір«, »І досі сниться«, »На великдень на соломі«, »За сонцем хмаронька пливе« і т.і.), і в грізних драматичних переживаннях, яких зразки ми вже бачили; однаково глибокого і в розумінні людської психології, і в описах природи. Хоч і не дбає він про форму, але на палітрі у Шевченка таке невичерпане багатство фарб і такої сили, що й між геніальними заступниками людської думки він завжди вміє проказати власне слово, і так проказати, як тільки один він потрапить. Найкраще може буде його силу та його ж словом і виказати:

Неначе той Дніпро широкий—
Слова його лишились, текли
І в сердце падали глибоко
І ніби тим огнем пекли
Холодні души (»Пророк«).

Справді, для України вага Шевченкового генія переходить ті межі, які поставлено навіть великим письменникам у їхній батьківщині: він сам був для неї тим сонцем, що »за собою день веде«,—день нового народження на світ великим культурним народом; його поезія стала найкращим виразом національної самосвідомості на Україні, як його особисту долю можна вважати за символ долі всього українського народу. Геніальні люди всюди велике роблять діло,—всюди вони творять життя, розпускаючи паруси світа і тепла навколо себе, повертають людей на нові шляхи, нові думки їм проказуючи. Але на Україні гений Шевченко зробив не тільки це. Адже ж тут ціла нація, живцем похована, конала, роблючи надзвичайні силніування, щоб прогнати смертельний холод од своїх задубілих членів. Результатом того силніування було нове письменство перед-Шевченкової доби. Та воно не здужало ще скинути смертельні найдани з рідного краю; добре на початок, воно все ж таки не мало стільки сили, щоб збудити національний організм і вивести його на спасенну путь оновлення. Це зробити міг тільки світової міри гений і таким генієм для України став Шевченко. Над 50 років* оце минуло, як помер великий автор »Нобзаря«, а його книга й досі свіжою сяє красою, служить невичерпаною криницею глибоких думок. Це через те, що поезії Шевченка належать до тієї категорії творів, які не старіються й не пліснявіють, бо зворушують усюку людську душу, хоч би за яких часів вона жила. Люди цієї міри вічно дивляться вперед і мов витичками позначають собою ті шляхи, що проходить людськість у своєму невпинному рухові до одвічних ідеалів правди, добра і щастя. І коли б українське

* Книжка писалася ще перед I-ю світовою війною.

письменство було більш відоме за межами України, то напевне Шевченкові давно визнано було б те місце, якого він заслужив і яке признала йому не тільки своя, українська, а й російська критика в особах кращих своїх заступників. «Гигант южнорусской поэзии», мовляв Скабичевський, »последний Кобзарь и первый великий поэт новой великой литературы славянского мира«, як зве Шевченка А. Григорьев, «божество... живущее на своем особом солнцу», як влучно зазначив акаадемик Корш—Шевченко повинен бути в пантеоні всесвітнього письменства, і безперечно він там буде. Вже й тепер переклади творів Шевченка є не тільки на всіх слов'янських мовах, а й на багатьох інших європейських і всюди вони роблять велике враження своєю оригінальною красою. В рідному ж письменстві, на Україні, ім'я Шевченка не тільки ім'я геніального письменника, а й запорука того, що не може без сліду зникнути народ, що таку силу з-межи себе виставив; це національний стяг наш, на якому написано найкращий заповіт »живим і мертвим і ненародженним землякам«, як мовляв у своєму посланні Шевченко. Високі ідеали правди, добра і волі, рівності й братерства записано в тому заповіті, та ще так записано, як тільки виборна істота може написати,—а це такі ідеали, які ніколи не старіються. Бувши апостолом правди не тільки для свого рідного краю, а й для всієї людськості, не перестаючи сподіватись, що правда все переможе, Шевченю і в своєму »Заповіті« ще раз висловив ту свою невмірущу надію:

*I мене в сім'ї великий,
В сім'ї вольний, новий
Не забудьте пом'янути
Не злим, тихим словом.*

»Велика, вільна, нова сім'я« і для нас такий самий ще ідеал, як був і за часів Шевченка, проте й тепер не забують співця того сподіваного ідеалу. Повною ж мірою віддячуть і українці, і всі люди великому Кобзареві України справді тільки за нових обставин життя, до яких—треба сподіватись—ми таки наближаємося з кожним днем, що відходить у минуле...

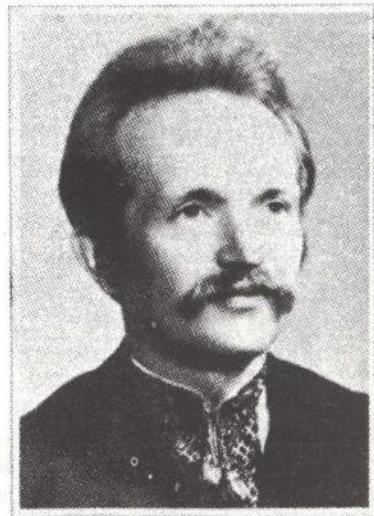

Автопортрет — Шевченко-солдат

Вячеслав Чорновіл
(публіцист лавреат англійської жур-
налістської премії 1975 року, член
Української Гельсінської групи)

ЧОМУ Я ЗАЗДРЮ

РОБЕРТОВІ СЕНДСУ

Може здатися дивною заздрість людині, яка добровільно пішла із життя, згасивши себе голодом. І все ж доводиться заздрити навіть самогубцям, живучи у суспільстві, яке в числі інших людських прав позбавляє людину також права розпорядитися власним життям.

У громадян демократичних країн можуть часто викликати подив і недовір'я повідомлення про голодівки радянських політ'язнів, що тривають нераз місяцями. Справді, як міг, наприклад, автор цих рядків, протестуючи проти фабрикації кримінальної справи за політичними мотивами, проголодувати у 1980 році понад 120 днів? Адже існують граници-межі людських можливостей. Без їжі людина може проіснувати яких 40-50 днів. Чим пояснити такий феномен витривалости радянських в'язнів?

Використовуючи голодівки ірляндських націоналістів проти консервативного уряду Великобританії, радянська пропаганда змушена бодай скромовою згадувати про умови утримання голодуючих політ'язнів півн. Ірландії. Дізнаємося, як їх тримають в лікарні під постійним медичним наглядом, надаючи тільки ту медичну допомогу, на яку вони самі згідні. Читаємо, що зараз під час голодівки із окр. Ферманаг Роберт Сендс був висунутий кандидатом в депутати англійського парламенту, за його обрання велася активна кампанія і скінчив він життя уже членом парламенту Великобританії. Дізнаємося, що біля ліжка помираючого в'язня сиділа мати іР. Сендс, гублячи свідомість, а отже можливість собою розпоряджатися, просив її не дозволяти лікарям його рятувати — і мати виконала останню волю сина, що похорон Р. Сендса (як потім і його соратників) вилився в багатолюдну політичну демонстрацію католицького населення Ольстера.

Усі ці деталі, покликані показати особисту мужність борця (яку годі заперечувати!) і сваволею англійських властей раптом починають стріляти в протилежний бік, варто тільки вдатися до порівнянь.

Як не намагаються це приховувати, голодівки, спроби самогубства і зумисне калічення себе (найчастіше випусканням крові із вен) в

таборах і тюрмах ССР, як політичних так і кримінальних, явище досить поширене. Однак умови, в яких голодує радянський в'язень, дуже не схожі на ольстерські. В перші ж дні голодівки вас кинуть у карцер, часом навіть без постелі, на голі нари, а лікаря ви можете вперше побачити тільки на другий - третій тиждень голодівки, коли вже не можете ходити. Зате померти вам не дозволяють — заллють їжу силою через запханий в шлунок зонд. Якщо будете заперечувати, натягнути кайданки, розіпнуть зуби спеціальним пристроєм («ротодержником»). Час від часу повторюючи цю знущальну процедуру, вам підтримуватимуть животіння не від надмірної філянтропії — в радянських таборах і тюрмах не дуже цінять людське життя, медична допомога тут ілюзорна, смертність висока. Але гинути демонстративно, в знак протесту проти сваволі адміністрації або несправедливого засудження, вам не дадуть.

Звичайно, така наруга над людською особистістю не передбачена жодним публічним нормативним актом, за своє реноме влада турбується. Однак вже багато років існує негласна службова інструкція про голодівки в'язнів. Вона передбачає ізоляцію протягом 3 днів від оголошення голодівки, постельний режим, медичний нагляд, насильне, штучне годування, коли стан голодуючого погіршає. Як і всякий негласний закон, з яким не знайома ні громадськість, ні навіть самі в'язні, ця інструкція дає адміністрації великі можливості для сваволі.

Приводжу свіжий приклад: 19 червня цього року я оголосив голодівку протесту проти позбавлення мене права на захист (щоб закрити мені рот, у мене, за вказівкою КГБ, відібрали всі матеріали, незgrabно сфабрикованої кримінальної справи, навіть вирок). Крім того, в зв'язку з облудним використанням радянською пропагандою смертельних голодівок ірляндських політ'язнів і повним замовчуванням того, що діється у власній хаті, я хотів одержати свіжий матеріал для порівнянь.

Після офіційного оголошення голодівки, я 4 дні пролежав у загальному баракі, мене не ізоловали, лікар не з'явився. На 5-ий день мені оголосили постанову про покарання десятьма добами карцера за невиход на роботу, жодним словом не згадавши про мою голодівку, (як голодуючий, я не мусів і не міг працювати), силою затягли в штрафний ізолятор, роздягли і кинули в холодну камеру на голі дошки. До постанови була докладена довідка лікаря, що мене можна тримати в карцері, яку він видав заочно, мене не оглянувши.

Вперше медпрацівник оглянув мене (поміряв тиск) тільки на 13-ту добу голодівки, а меддопомога обмежилася видачею постелі, яка мені і без того належала від початку голодівки. До кінця голодівки лікар підійшов до мене ще тільки двічі, помірявши тиск. Коли я, проголодувавши в умовах шізо (холод, сморід, брак свіжого повітря) заплянованих 20 діб, під загрозою насильницького годування, припинив голодівку, мене не випускали із камери, примушуючи, після 3 тижнів повного голодування, їсти глийкий, чорний хліб і штрафну баланду. Виявляється таку дієту мені призначив лагерний лікар, з очевидним наміром — підрівнати мені здоров'я.

Ось ще кілька деталей із моїх минулих голодівок. Під час 43-денної голодівки 1968 р. в камері на Україні (причина була аналогічна останній — віді branня всіх записів, в тому числі матеріалів справи, під час

першого насильницького годування на 13 добу голодівки, мене закували в кайданки, роздираючи рот спеціальним пристроєм, порвали куточки губ і понадламлювали зуби. Запам'яталася така наруга в листопаді 1977 р. в камері мордовського лагеря «Лесной», куди я потрапив, добиваючися введення статута політв'язня в СРСР. Старший лейтенант Андреєв, що командував операцію годування, зумисне заламував мені хвору артритом руку, коментуючи мій крик болю: «Це, щоб відхотілося голодувати!» Всього від 1968 року п'ять моїх тривалих голодівок, в умовах ув'язнення, переривалися брутальним насильницьким способом «штучного годування». Недарма ж у проекті статусу політв'язня, введення якого політв'язні Мордовії добивалися в 1977 році, окремим пунктом стояв протест проти насильницького переривання голодівок і вимога надати голодуючому в'язневі права померти або припинити голодівку, коли він сам знайде це потрібним.

Як відомо, до вимоги радянського політв'язня, найчистішої проби (засуджених не за терористичні акти, а за «пропаганду і агітацію», тобто за літературно-публіцистичну творчість чи поширення «самвидаву»), про введення в СРСР статусу політв'язня, Л. Брежнєв віднісся з такою нетерпимістю, як М. Тетчер до аналогічних вимог ірляндських бойовиків. Але бачимо й суттєву різницю. «Буржуазна демократія», яку в Англії репрезентує уряд Тетчер, не може заборонити ірляндцям ні пропагандистських самогубств, ні похоронів-демонстрацій». Натомість, репрезентована Брежнєвим, Андроповим і ін., соціалістична демократія з її широкими волонтеристськими можливостями на такі ідеологічні збитки ніколи не піде. Вона приховуватиме від світу факт численних голодівок радянських в'язнів. («В Советском Союзе голодовок нет», — почув я на п'яту добу своєї голодівки, коли мене кинули в карцер, від начальника Габагинського лагеря, майора Сащикова), а на голодуючих натягне кайданки, роздере їм роти і засуне в шлунок гумовий шланг.

Якщо ж в'язень помре, його тіла не дадуть навіть рідним, а загребуть на лагерному кладовищі, залишивши на могилі табличку з номером. Які вже тут похорони-демонстрації!... А такі «дивацтва» буржуазної демократії, як вибори в'язня депутатом парламенту, можуть видатися чимось зовсім фантастичним радянським громадянам, які знають одну форму «виборів» — голосування за єдиного кандидата, визначеного партійними органами.

Ні, при всій трагічності долі ірляндських в'язнів, які жертвують собою, при всій складності ольстерської ситуації (гадаю, що в умовах демократичного суспільства вона все ж буде розв'язана шляхом розумного компромісу) не з рук радянській пропаганді наживати собі на тому ідейний капітал. Адже всякому обізнаному в новітній історії неважко збагнути, що чекало б північно-ірляндських католиків, якби Ольстер виявився частиною СРСР. Адже світ ще не забув про етноцид кримських татар, німців Поволжя, частини мешканців Західної України і окупованих прибалтійських держав, вивезених за тисячі кілометрів від Батьківщини і частково вигублених, частково розсіяних між іншонаціональним населенням. І не бути б при соціалістичній демократії Роберту Сендсу депутатом парламенту. Не стежила б за його голодівкою світова преса, а замість гордої голосної смерти, дістав би він кайданки на руки і гумовий шланг у горло. Якби все ж звів порахунки із життям,

Степан Говерля

ДИСИДЕНТСТВО

ДЕЯНІ ЗАВВАГИ ДО СУСПІЛЬНОГО ЯВИЩА

(До серії «Політичні уроки для української молоді»)

Від Редакції:

Редакція «Авангарду» одержала від УЦІС працю Степана Говерлі, довголітнього політ'язня і визначного культурного діяча в Україні. Ця праця, як це вже видно з підзаголовків, написана для української молоді, яка, виростаючи в московсько-большевицькій дійсності, може мати об'єктивні труднощі в належному зrozумінні складностей певних суспільних явищ, а зокрема того явища, що носить популярну назву »дисидентство«. Цей твір поширювався самвидавним способом в Україні й один примірник продістився до нас на чужину. Автор підписаний псевдонімом.

»Дисидентство« — це перша спроба об'єктивної аналізи цього явища з української національної рапті та потреб визвольної боротьби за волю і державність. Автор вносить чітке розмежування між українським національно-визвольним рухом і російським дисидентством, що виступає лише проти окремих сторінок комуністичної системи, але в основній своїй масі заступає великорадянські, імперські інтереси російської нації. Нарис друкуємо з незначними правописними корективаами та з малими подекуди скороченнями.

На Заході поняттям »дисидентство« об'єднують значну, проте не однорідну силу, що заявила про себе у винятково складних процесах суспільного буття російської імперії і відчутно впливає на формування думок та поглядів усього імперського населення, суспільну свідомість і заангажованість інтелігенції — як російської, так і поневолених націй, на гуманістичні тенденції в культурі, тяжіння її діячів до відкритого протистояння режимові та їх єдність з опозиційними силами імперії.

Дисидентство значною мірою спричинилося до всебічного викриття правової та етичної аморальності тоталітаризму, його агресивної психології і цілей. Дисидентство за два десятиліття діяльності і власного

→ то тихцем загребли б його, нікому невідомого в сибірську вічну мерзлоту або в чужу мордовську чи уральську землю. А замість тисяч демонстрантів, останню шану йому понуро б віддали, перекурюючи на могилі з номером, хіба декілька в'язнів - могильщиків.

Саме така доля суджена мені і моїм соратникам по боротьбі за національні права українського народу і основні людські права всіх народів СРСР.

Ось чому я заздрю Робертів Сенду, в'язнєві ольстерських «ейч-блоків», що помер мученицькою голодною смертю.

Лагер ЯД 4017 /Табага/ Якутія 15 липня 1981 року.

становлення здобуло безперечне визнання потужної ідейної сили, що особливо прислужилося в постановці проблеми прав людини як однієї з найвищих цінностей сьогодення та універсального засобу впливу на тоталітаризм. Воно сприяє консолідації західних країн перед загрозою Москви й відчутно впливає на ті процеси, що викликали відомий та далекосяжний у наслідках поворот справи в усьому західному світі. Одне слово від Берліна, Варшави і Праги до Києва, Вільшоса, Москви і Єревана — явище безпрецедентне за силою впливу на формування і розвиток національних та світових суспільних тенденцій.

Джерельні витоки сьогоденних форм цього Демократичного Ренесансу сягають двох десятиліть, а дисидентство й дотепер у процесі становлення, росту потужності, якісних змін. Це свідчить водночас і про глибинність, могутні потенції та часову фундаментальність і неперехідність Відродження, і про несамовитий опір режиму становленню, ростові та суспільному впливові цих сил, про постійні погроми. А в наслідок цього ще відносно нечисленність і неспособність організуватися до сих пір у загально-національні організми та вийти на повний і широкий контакт з масами. З цього погляду поняття дисидентство, інакодумство, як окреслення суспільного явища, є адекватним до його структури — національної і організаційної, тобто адекватне з точки зору національної неоднорідності, неорганізованості, різноманітності ідейних течій, рівня їх теоретичної розробки та суспільної вартості. Але щодо змісту й задач усіх імперських сил, що виступають під назвою »дисидентство«, назва надто загальна, абстрактна й часто об'єднує несумісні, колізійні течії: дисидент — український націоналіст, борець за державність України і »дисидент« — російський шовініст, який виступає лише проти окремих сторін комуністичної системи.

Загально же дисидентство, інакодумство — це послідовна, чітко сформована, а часто й стихійна світоглядність людей, несумісна (повністю чи частково) з офіційно проголошеною комуністичною ідеологією, а також розбудованою на основі цієї ідеології політичною системою однопартійної тоталітарної диктатури панівної імперської нації і веденою нею політикою — зовнішньою, внутрішньою національною, соціальною, економічною, в сфері релігії, культури, науки, освіти і т.д. Ця заявленна активно (чи пасивно) система поглядів людей, принадежних до різних націй, суспільних верств, груп, прошарків, що живуть в умовах тоталітарного режиму, як безпосередньо в межах російської імперії, так і в системі її сателітної орбіти. Дисидентство цих неоднорідних за своїм статусом націй знаходиться й на різних щаблях становлення, загальної кількості активних учасників Руху, їхнього інтелектуального й соціального місця, практичних результатів діяльності, а отже й впливу як на власні народи, так і на світову громадськість, на її реакцію щодо нуртуючих процесів.

Дисидентство таким чином є водночас і суспільним явищем, породженим усією більшевицькою системою, і продуктом загальноімперським і сuto національним. Вміщаючи в собі субстанційну єдність та ряд спільних ознак, воно разом з тим відбиває неоднорідну складність національного буття багатьох народів, що живуть у різних умовах тоталітаризму. Рівно ж воно відбиває і різний ступінь уярмлення цих народів в наслідок різновеликої міри утисків, що їх спроможний за-

стосувати безпосередньо режим до кожного окремого народу, так і приналежності дисидентства до націй поневолених, сателітних чи панівної. Отже, навіть цими окремими, правда, найсуттєвішими ознаками, кожне національне дисидентство відбуває і відмінність та автономність власного статусу і глибину та повноту засилля режиму, і тягар та тривалість колоніяльного ярма, і міру винесених національних трагедій, і величину та маштаби людських жертв, і об'єм плюндувань культури, а звідси — стан національних сил опору як міру їх вольових потуг у поступі нації до свободи. Таким чином, відбиваючи усім тим різний вимір потужності активного дисидентства та ще цілий комплекс національних особливостей, тобто відбиваючи специфіку життя власного народу і в наслідок цього розбудовуючи різні «дерева національних задач», дисидентство, як назва суспільного явища, загально відбуває сутність цього явища, не відбиваючи в той же час суперечливих внутрішніх процесів, які відбуваються в ньому, зокрема між нерідко конfrontуючими складниками явища — опозицією панівної імперської нації і національно-визвольними рухами поневолених.

Існують і інші аспекти, що нівелюють якісний зміст цього явища. Наприклад, поняттям «дисидентство» охоплюють:

Опозицію в Чехословаччині, яка за масовістю, загально-народною активністю, структурною оформленістю й координованістю дій, теоретичною обґрунтованістю й розробкою методів ведення визвольної боротьби та розбудови зразкового демократичного суспільства не має собі рівних серед народів Східної Європи;

Українські, вірменські, литовські, грузинські націоналісти, що ставлять собі метою ліквідацію колоніяльного ярма, самовизначення своїх народів і утворення національних, суверенних держав; російські демократи й просто російські противники більшевицької диктатури, що, як і перші, шукають альтернативних тоталітаризмові моделей майбутніх політичних систем, проте на відміну від демократів, (котрі значною мірою усвідомлюють вагу національного питання як фактора) розробляють своє «дерево національних цілей та задач» виключно з шовіністичних імперських позицій і вороже настроєні до Національно-визвольних рухів («дисидент» Огурцов: «Любое сформированное украинское правительство будет уничтожено нами в течении двадцати четырех часов»);

Десятки мільйонів віруючих, оскільки атеїзм є ланкою офіційної ідеології й держава не тільки не забезпечує свободи віроісповідань, а люто переслідує за віру;

Є десятки мільйонів людей, що не належать до панівної нації, зневажають і ненавидять окупанта й визискувача, мріючи в глибині душі про національну свободу (іхня мрія і сподівання є, звичайно, пасивними, як були й сподівання більшості людей землі);

далі буде

СВІДЧЕННЯ НІНИ СТРОКАТОЇ-КАРАВАНСЬКОЇ

»ТРЕТЬЯ СПРАВА« ЮРІЯ ШУХЕВИЧА

Юрій Шухевич

Ніна Строката-Караванська

»Я, Ніна Строката, колишній в'язень Советського Союзу, свідчу про таке.

У вересні 1971 р. змушена вийхати з України, я переїхала до м. Нальчик у Кабардино-Балкарії (північний Кавказ). В той час там відбував заслання Юрій Шухевич, який вже відбув 20 р. тюремно-табірного ув'язнення. Проживаючи у м. Нальчик, Юрій Шухевич одружився, мав двоє дітей, працював електриком на меблевій фабриці м. Нальчик.

Як хрещена маті Юркового сина Романа, я підтримувала контакти з родиною молодих Шухевичів. Тому знаю, що в 1970-71 рр. Юрія Шухевича періодично відвідували представники КГБ, в тому ж майор КГБ Литвин. З розповідань Юрія знаю про мету відвідин: синові славнозвісного командира УПА знову і знову пропонували засудити життєвий шлях батька, обіцяючи за таке — як плату — вступ до університету. Як відомо, такі самі пропозиції Юрій не раз чув під час свого 20-річного ув'язнення. Відомо також, що Юрій ніколи не прийняв жодної з таких пропозицій в час ув'язнення. Таким він лишався і в час свого перебування на волі (1968-1971 рр.)

Влітку 1971 р. він зробив спробу вступити до університету в м. Орджонікідзе та Грозний. Під час вступних іспитів йому поставлено незадовільну оцінку з французької мови, яку Юрій знову докладно, можливо навіть краще від совєтського фахівця-екзамінатора. Ця невдача на вступних іспитах була ніби першим сигналом про небезпеку. Один з особливо наполегливих ка'єбістів поспішив відвідати Юрія

вдома і знову почав переговори про обіцяне Юрієві давніше. Юрко, як і перед тим, лишився сином свого славного батька.

У грудні 1971 р. я запропонувала Юрієві пересилитися із своєю родиною до помешкання, в якому я оселилася в м. Нальчик і яке мало більше вигод, ніж жалюїдна оселя, в якій Юрій жив з двома дітьми та дружиною. 2 грудня 1971 р. донька Юрія захворіла й Юрко-ва дружина Валя пішла з нею до шпиталю. Юрій лишився з сином вдома, а треба ж було ходити щодня на роботу. Так само працювала і я. І от, щоби краще забезпечити побут сина, Юрій 5 грудня погодився перенестися із сином та своїм майном до моого помешкання.

А вранці 6 грудня приїхали слідчі з Києва та Одеси з постановою прокурора України зробити обшук помешкання та майна: моого і Юркового. Під час обшуку в кишенні Юркового одягу було знайдено учнівський зошит, 7 сторінок якого були виповнені чорнетковим записом під назвою »Роздуми вголос«. А ще серед майна Юрія знайшлася самвидавча збірка віршів переслідуваного в той час українського поета Миколи Холодного. А ще вилучили такий »кримінальний« матеріял: видерти сторінки із історичної праці, виданої в Польщі в 1969 р. і присвяченої подіям в Україні 40-их і 50-их років. Юрко зберігав ті сторінки тої праці, де згадувано ім'я його батька.

Після брутального обшуку 6 грудня 1971 р. мене було заарештовано, а пізніше засуджено. Юрка ж в той день »гуманно« залишили вдома із сином, ніби взявши до уваги, що малу дитину не було на кого лишити, бож, як згадувано, дружина Юрія в той час була в шпиталі з хворовою донькою. Стверджую, що Юрка не заарештовано в той самий день, коли відбувся обшук, бо сподівалися знову тиснути на нього, аби зрікся батька.

До моєї судової справи було долучено матеріали того обшуку та матеріали про допити Юрка в грудні 1971 р. та в січні-березні 1972 р. Це дало мені можливість знати про те, що відбувалося із Юрієм у цей період. А тоді матеріали попереднього слідства у справі Юрія Шухевича було відокремлено в окрему справу. Це означало, що розпочато нову — третю справу проти Юрія Шухевича. Це була справа про 7 сторінок незавершеного чорнеткового тексту та про кілька назв самвидавчого (українського) та офіційного (польського) матеріялу.

У квітні 1972 р. мене в стінах Одеського КГБ допитував слідчий Київського КГБ на прізвище Караван. Із змісту його питань я зрозуміла, що Юрій переведений для слідства до Києва. Із запитань слідчого я також зрозуміла, що КГБ намагається здобути свідчення про те, що Юрій нібито разом зі мною провадив розмову про те, як українцям треба поводитися після чехословацьких подій 1968 р. Цілком можливо, що були підслухані мої приватні розмови з Юрієм, коли він та я виходили на вулицю, щоби його діти побули на свіжому повітрі. Таке спрямування слідства дає мені підстави стверджувати, що на Юрка тиснули вже не тільки ім'ям батька, а ще й долею дітей та друзів (мою долею зокрема). Слідчий Караван не дістав зізнань, яких він чекав, ані від мене, ані від Юрія Шухевича. Московське КГБ в Україні, не сподіваючись намовити Юрія дати свідчення такі, які від нього вже давно чекали, і перевело його до Нальчика.

У 1972 р., після низки провокативних акцій щодо Юрія Шухевича та його дружини. Верховний Суд Кабардино-Балкарії засудив його на 9 років тюремного ув'язнення та 5 років заслання. А далі Юрія скерували на етап, який привіз його до горезвісної Потьми (Мордовія, відомий пересильний пункт для всіх в'язнів). Тримали його в пересильній тюрмі довше, ніж тримають там звичайно. А тоді завернули назад і судили ще раз, бо в його одягу знайшли шматинку, на якій напів розбірливо написаний якийсь текст. Відомо, що слідчі цей текст оцінили як антисовєтський, а значить — додатковий звинувачувальний матеріял.

На підставі цього нового »матеріялу« відбувся перегляд справи, і замість 9 років, які Юрій дістав у 1972 р., йому у 1973 р. визначили 10 років тюремного ув'язнення та 5 років заслання. Відомо, що адвокат Юрія у Нальчику казав, що Юрій Шухевич дістав також покарання тільки тому, що поводився на суді як герой. Відомо також, що голо-ва суду, який судив Юрія, пізніше був дискваліфікований за амораль-ні вчинки в минулому.

Відомо також, що під час теперішнього ув'язнення Юрія знову привозили на Україну, як робили це в часі його першого та другого ув'язнення.

Його адреса:

422950 Чистополь
Татарська АССР
Уч. УЗ — 148/ст.4

Адреса дітей Юрія Шухевича:
Кабардино-Балкарська АССР
Нальчик
Советская 83, кв. 13

Троценко Валентина Миколаївна. Діти — Роман та Ірина .

Юрій перебуває в ув'язненні під прізвищем Березінський-Шухевич. Його діти були записані на те ж саме прізвище. Проте невідомо, чи зберігають це прізвище після вступу до школи. Син Роман виявляє надзвичайну математичну обдарованість. Хлопчикові було два роки, як забрали батька. У 8 років він уперше побачив батька під час по-бачення, на яке Київське КГБ в 1978 р. »запросило« дружину Юрія з обидвома дітьми разом на побачення. Знаю, що зустріч з батьком, якого Роман уже забув, глибоко вразила дитину.

Юрій хворіє на виразну шлунку. Працює, бере участь у протестних акціях в'язнів. В середовищі в'язнів здобув і авторитет і любов.

Ніна Строната
Нью-Йорк, напопереді дня народження Юрія.

ДРУЖНЯ БЕСІДА

Святослав Караванський

ПИТАННЯ: Чим пояснити те, що деяким дисидентам дозволяють виїхати на Захід, а інших репресують вдруге і втретє?

ВІДПОВІДЬ: Безперечно, що кремлівська мафія, і то на найвищому рівні, обговорює персонально кожну особу дисidentа перед тим, як застосувати до неї репресії. Дозвіл на виїзд — це теж репресія: відрив від свого народу і приречення на асиміляцію. Проте вигнанець за кордон має змогу, користуючись свободами Заходу, висловлювати свою критику режиму і розвивати діяльність, бажану або не бажану Кремлеві. Отже, застосовуючи репресію вигнання з країни, московська мафія зважує усі «за» і «проти» такого заходу.

На мою думку, дисиденти, що прибувають на Захід з СССР, належать до таких категорій:

1. Певній частині дисидентів Москва змушена давати дозвіл на виїзд через розмах кампанії на їхній захист на Заході, і отже, через їхню популярність. Репресувати популярних людей Кремль не вважає за доцільне. Такі репресії шкодять престижеві Кремля.

2. Частину дисидентів Москва випускає на Захід, виходячи з міркування, що бувши шкідливими у Союзі, вони можуть бути корисними для московської підривної роботи на Заході. І справді, практика показує, що небажані та репресовані в СССР особи, в наслідок цілого ряду обставин (заплянованих і передбачених розвідкою службою) опиняються в колі діяльності проколонізаторських течій, вигідних Москві з певних міркувань.

3. Є частина дисидентів, які опиняються на Заході через свої родинні зв'язки з жидами, що їм, внаслідок домовленості Москви з жидівськими діячами, дозволяють виїжджати з СССР.

4. Немає ніякого сумніву, що КГБ, маючи свою агентуру в усіх середовищах суспільства, але й у країнах Заходу, має своїх симпатиків і серед них, хто дістає дозвіл виїхати на Захід. Безперечно, що розвідка старанно добирає таких осіб, створює їм дисидентські біографії і спрямовує на Захід з певним завданням.

5. Є частина дисидентів, котрі стають дисидентами тільки після приїзду на Захід. Через ряд обставин особи дисидентів дуже популярні серед емігрантських кіл. Прихильність дисидентів до окремих угрупувань збільшує, отже, і популярність угрупування. Тим то не дивно, що окремі угрупування охоче допомагають цій категорії новітніх емігрантів виступати в ролі «дисидентів». Настирливе прагнення таких осіб брати на себе звання «правозахисників» і виступати від імені опору в СССР треба сприймати з великою обережністю, бо ніколи не можна знати, які мотиви спонукають людей здобувати собі таким шляхом популярність.

ДРУЖИНИ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ

М. Климишин

Старшини злученого Легіону ДУН.

(Від ліва до права) 1. пор. Василь Сидор, пізніше пле. Шелест, Командир УПА-Захід. 2. пор. Герман-Орлин. 3. комендант Північного Легіону сотн. Роман Шухевич. 4. комендант Південного Легіону майор Є. Побігущ-Рен. 5. сотн. Михаїло Бригідир. 6. пор. В. Павлик.

Одною з більших справ, яку підготовляв Революційний Провід ОУН під час того, як ішов конфлікт, була справа української армії в близькому майбутньому.

Військові курси йшли в цілому терені під німецькою окупацією на захід від тимчасового німецько-советського кордону. Майже всі члени ОУН, які силою умов опинилися на еміграції, відвували військові курси. Та це були тільки теоретичні курси, які з практики мали тільки те, що можна було на курсах практично показати в замкненій кімнаті, або на прогульці, яку треба було добре маскувати. Німці не переслідували в той час українців, і це ми використовували для наших вишколів. Та такі частини вишколу, як стріляння чи теренові вправи, були обмежувані до мінімуму.

Можна було вчитися топографії, можна було вправлятися в ходженні в незнаному терені з компасом, можна було показати курсантам пістоля та кріса, але стріляти з них не можна було, а тільки розібрati, скласти, зарядити й розрядити. Цього всього було замало. Треба було шукати можливості дати бодай якісь частині членства справжній, практичний військовий вишкіл.

Ішла війна. Про неї всі говорили і не було нікого, хто у 1940 році вірив би, що війни між Німеччиною й Советським Союзом не буде. Навіть німці, яким на ту тему було заборонено говорити, й вони

казали, як когось добре знали, що без війни проти Москви не обійтися.

Багато генералів, які мали в майбутньому вести війну на Сході, знали про те й мали приготуватися до неї якнайкраще. Ім було дозволено набирати собі й людей до помочі в майбутніх операціях. Між тими старшими не бракувало таких, що дуже тверезо оцінювали справу походу на схід. Вони брали до уваги найгірші можливості й до них ставилися поважно. М. ін., питання населення, прихильного до німецьких військ в тих теренах, грало велику роль. Тому ставлення до державницьких аспірацій поневолених Москвою народів у деяких генералів, особливо старших, які пам'ятали Першу світову війну, — було позитивне, не зважаючи на те, що партійна політика націонал — соціалістичної партії та її фюрера була їм відома. Між іншими було кілька таких генералів, які були дуже прихильно наставлені до визвольних змагань українців. Вони, незважаючи на те, що знали про негативну настанову їх уряду до цієї справи, вірили що в міру розгортання воєнних подій питання вільної української держави вийде на порядок дня скорше чи пізніше.

З одним із таких генералів договорився Революційний Провід ОУН, що при одній армії буде можна зорганізувати покищо тільки один батальйон, складений з 800 вояків, які однаке дістануть особливий вишкіл у приспішенному темпі не тільки рекрутський, але також підстаршинський і старшинський. Було з тим багато мороки. Справа мала вже бути восени 1940 переведена, але затяглася аж до початку лютого 1941 р. Ще й тоді через непевність, чи німці додержать зобов'язань, не пішли всі вісімсот, тільки половина з того, і з ними пішов Роман Шухевич. Друга частина мала йти аж за місяць.

Коли вже пройшов »той довгий місяць«, ще було треба заждати до понеділка, коли всі з другої групи, мали йти до лікарських оглядин. З ними мав іти і я. Була п'ятниця, вечір. Мене покликали в наглій справі до Бандери. Тільки що я ввійшов, а він дає мені записку від Шухевича, яку каже прочитати, пояснивши, що її дістав особливим зв'язковим. Це було як грім з ясного неба!..

Шухевич писав, що немає надії на такий вишкіл, як ми сподівалися, тому радить ані одного більше члена ОУН не дати до легіону. Нічого не можна більше навчитися, як вчать звичайного рекрута. На студії вищого військового знання, поза щоденними вправами, не вистачає часу. Це був приблизно зміст того листа, який мені закрив двері перед військовою кар'єрою назавжди.

Ще того самого вечора повідомлено майже всіх, які мали їхати, що все відкладано до невизначеного часу.

Аж десь у травні могли ще деякі піти на вишкіл в Австрії, до Завберсдорфу, — і там створився другий відділ Українського Лепону, як це називалося популярно, а в Організації ми їх називали »Дружини Українських Націоналістів«, у скороченні ДУН.

Усі німецькі військові відділи мали свої осібні коди-назви. Були, наприклад, »Пантери«, »Тигри«, а наші відділи дістали назву »Нахтігаль« (Соловей) для першої частини, що вишколювалася в Нойгаммері, а назву »Ролянд« — для того відділу, що школився в Завберсдорфі.

Про це ширше написано в книжці »Дружини Українських Націоналістів 1941 — 42« (»Наша Книгозбірня« ч. 13, 1953).

Це були два відділи, які по довгих торгах з німцями таки дістали військовий вишкіл, хоч не такий, як ми собі того бажали, але все таки ті два відділи дістали найкращий вишкіл і пізніше стали основою УПА.

Крім тих двох відділів Легіону, були ще відділи »Веркшуць«. Це були відділи, які організували німці для помочі в охороні військово важливих фабрик. Вони не мали в програмі бойового вишколу, тільки більш поліційний. Але вони мали зброю і при добрій волі й охоті, якої в наших людей не бракувало, вони вишколювалися багато більше, ніж того вимагала їхня служба.

Використовуючи максимально ці умови, ми практично могли вишколоувати більше своїх членів, ніж на приватних, таємних курсах. Головно вони привикали до військової форми життя, зживалися зі зброєю й, хоч вишкіл був далекий від справжнього бойового вишколу, при незвичайній охоті — наші люди при »Веркшуці« набули потрібне знання, що їм потім дуже придaloся.

Були ще й відділи робітничі: »Баудінст«, які могли робити військові вправи, розширюючи на власну руку з власної волі, а при згоді німців, програму вишколу. Та вони вже мали менше можливостей уживати зброю. Вони були під наглядом мельниківців, які за зв'язками Сушки діставали дозвіл такі відділи організувати, але наші хлопці йшли до тих відділів і доки можна було, вдавали, що вони не є бандерівцями й могли користати з вишколу, криючись зі своїми переконаннями.

Такі — то були можливості та труднощі в організуванні наших військових відділів ще далеко перед вибухом німецько-sovєтської війни. Це найкраще остерігало нас щодо німецької політики у стосунку до наших державницьких аспірацій. Німці, правда, мали на це добру вимівку, що вони, мовляв, не можуть іти нам на руку з організацією військових відділів з уваги на їх союз із Москвою, що його вони старалися втримати в найкращій формі, щоб заскочення було повне, а крім того, щоб користати з достав сирівців, що їх вони на підставі союзу з Москвою діставали від большевиків в великих кількостях. Цими вимівками деякі наші кола були так переконані, що справді в них повірили, і сподівалися, що в першому дні війни німці змінять своє ставлення до української справи й поставлять її так, як того вимагає, наш державницький інтерес без шкоди німецькому інтересові.

З такими можливостями ми приготовляли зав'язки майбутньої української армії. У головному ми сподівалися, що основні сили для нашої майбутньої армії дістанемо з тих, що мусять служити в червоної армії. Тому на курсах були теж підручники червоної армії, які ми діставали з Краю.

Пропагандивний відділ, який у той час мав у себе відділ мистецький, виготовив проект уніформи і відзнак для всіх родів української армії й поліції, що його (проект) на одному засіданні Революційного Проводу подав нам Ст. Ленкавський, тодішній референт пропагандивного відділу при Революційному Проводі.

В одній з розмов довідався я від мистця Едварда Козака таке:

З пропагандивним відділом ОУН, якого референтом був Ст. Ленкавський, співпрацювали ще крім маляра Е. Козака малярі: С. Дядинюк, Семків, М. Черешньовський і ще кількох, а часом приходив ще театральний мистець М. Чирський і Лев Лепкий. Звичайно сходилися вони в цукорні о. Дубицького і о. Нарожняка, що називалася »Полтава«.

Усі проекти відзнак на уніформах подав Е. Козак. Він теж подав проект упрощеної зубчатки на ковнірі, яка мала подібний вигляд як в УГА. Приблизно пригадував собі, що кольори родів зброї були такі: піхота — синій, кавалерія — жовтий, артилерія — червоний, летунство — білий, а технічні частини — чорний.

Роман Шухевич, який брав участь в нарадах над тими проектами, подавав проекти мазепинок. При тому хотів, щоб тризуб на мазепинці був більший. Одного дня сидів один з малярів із Е. Козаком, чекаючи на інших у »Полтаві«, й виявив охоту взяти участь у конкурсі на прапор ОУН, але ще не має ідеї. Е. Козак нашкінував злегка свій помисл і це подобалося тому маляреві, але сказав, що це не його ідея. Тоді Е. Козак упевнив його, що він не має претенсій до того, ані не хоче брати участі в конкурсі й тому, якщо він це гарно оформить, може подавати як свій проект. Він погодився і так зробив. Той проект принято а він тепер є прапором ОУН з червоно-чорною краскою, які визначають український чорнозем зрошений червоною кров'ю героїв — борців за волю України.

Цікаві теж були проекти пропагандивного матеріялу, приготованого на час війни і перших днів новоствореної Української Держави. Показував нам Ленкавський зразки летючок, гасел, кличів, карикатур, брошур та інших видань, що їх його відділ приготовив на майбутнє.

Кліша-дереворит роботи Ніла Хасевича «Бей-Зота», серія «Кличі ОУН» для друку пропагандивних листівок.

Наталя Павлушкива

ПРО ГЕЛІЯ СНЕГІРЬОВА І В. НЕКРАСОВА

Про автора: Наталя П. Павлушкива, почесна голова відновлених на чужині СВУ і СУМ, рідна сестра Миколи Павлушкива, одного з головних обвинувачених на процесі СВУ і СУМ у Харкові в 1930 р., племінниця акад. Сергія Єфремова, головного обвинуваченого на харківському процесі, яка хоч і не фігурувала на суді, але була заарештована в справі СВУ—СУМ і була кілька місяців під слідством ГПУ, все це докладно описала у своїх спогадах, так як вона про це все знала з першоджерел, знаходясь в центрі життя української інтелектуальної еліти, що оточувала С. Єфремова в Києві, була свідком їхніх розмов під час спільніх зустрічей.

Ці її спогади опубліковані в Збірнику ч. II «СВУ—СУМ», Нью-Йорк-Мюнхен, 1964 р., накладом Головної Управи СВУ. В Збірнику є багато інших документальних даних про СВУ—СУМ, написаних свідками і безпосередніми учасниками того часу, які під час Другої світової війни опинилися на еміграції.

Таким чином поза Н. Павлушкивою ѹ свідками-учасниками СВУ і СУМ в Україні, не може бути більш авторитетних «документальних розповідей», бо під советами все варте уваги знищено, а якщо щось і залишилося, то лише в архівах КГБ.

Нижче друкуємо становище Н. Павлушкивої до писань про СВУ і СУМ Гелія Снегірьова, бо комусь у ЗСА захотілося з провокації КГБ, якою є «твори» Снегірьова, робити геройство, творячи «Комітет» для випуску цієї писанини. На жаль туди мабуть несвідомо попали деякі наші письменники, яких належить осторегти.

Найбільш вразливим місцем російсько-совєтського окупанта в СССР є національне питання неросійських народів, а зокрема українського. Зріст національних прагнень в т.зв. УССР все більше дошкілює «старшому братові» та його експозитурі Комуністичній Партиї України КПУ.

Брежнєвська «конституція», яка замінила сталінську, це остаточний зашморг на шії неросійських народів, які приречені на повну русифікацію, коли взяти під увагу лише національну проблему в СССР.

Тому Москва, не перебираючи в засобах, ще з більшою запопадливістю намагається компромітувати українську національну ідею, вдається до провокацій і фальшування, до диверсії всередині українських кіл, як в Україні, так і на чужині, а головно — до ширення на Заході наг'ебістської »захалявної« літератури з метою компромітації українського визвольного руху та його чоловічих осіб як агентів чужих розвідок і »ворогів« українського народу. Цими методами КГБ має замір дезорієнтувати широкі юла української самостійницької еміграції, сіяти зневіру в перемогу української правди.

Однією з таких провокацій було підіслання до » прогресиста « із ЗСА, Івана Яремка (тепер редактора «Українського Життя» в Чікаго) під час однієї з багатьох подорожей до УССР, наг'ебіста, який називав себе племінником Володимира Дурдуківського, одного з провідних діячів СВУ зліквідованого НКВД (КГБ) в 1938 р.

Цей »племінник« розпитував у зовсім некомпетентного »прогресиста« щодо справ СВУ, про мою особу й цікавився де я перебуваю...

Про цю »зустріч« в Києві, І. Яремю писав у тижневику »Український Голос«, що появляється в Канаді, нагородивши купу нісенгтиць.

Черговою провокацією є тепер »лірико-публіцистичні« »исследования« про Сву і Сум Гелія Снєгірьова, яке «продісталося» на Захід аж у трьох варіантах, зокрема вже і в перекладі на російську мову (?). Цей російський варіант під назвою »Мамо моя, мамо« появляється в журналі »Континент«, редакторами якого є ще зовсім недавні »советские писатели«, поети й »дисиденти«...

»Лірики«, а точніше гістеричних вигуків, у цім писанні є доволі, але щодо »документації«, то вона є дуже сумнівної вартості. В одному місці Снєгірьов пише: »...Із свідчів прямих — т.е. у яких я сам виспрашував — єсть лише те, що тоді сознательно жіл і, хоча не знаєт в деталях процеса »СВУ«, помніт деталі той епохи; двоє із них із цих свідчів епохи (так іх і назову) знайшли своїх із подосудіміх і осуждьоних — позже знайли когда те виши на волю...«

Як бачимо, ця »документальна розповідь« Євгена Снєгірьова — це нещо інше, як »одна баба казала« (Євген або Гелій, прим. Н.П.).

Всі інші »відомості« про СВУ—СУМ Є. Снєгірьов »черпає« із стопіонок тогоджасної советської преси, інтерпретуючи і без цього пофальшовані зізнання підсудних, згідно свого наставлення »дослідити«, що СВУ і СУМ не існували!

В писанині Є. Снєгірьова як шило з мішка вилазить всюди тенденція обкидати брудом навіть спогади про засуджених у справі СВУ. Він не лише повторює тогоджасні лайлові образи із советської преси на їхню адресу, але ще більше їх підсилює в своїх »коментарях«.

Таким чином це ніяка »документальна розповідь«, бо самому Снєгірьову під час процесу СВУ—СУМ було три роки від народження, а таку розповідь, яку можна назвати »документальною«, може зробити лише безпосередній учасник подій, а він ним не був.

Щождо користування тогоджасною пресою, то вона замкнута під трьома замками в архівах КГБ або в спеціальніх »фондах« центральних бібліотек, і без дозволу КГБ нікому не видається.

Процес СВУ—СУМ Снєгірьов коментує навіворт! За злочини московських окупантів і їхніх вислужників українських комуністів, він звинувачує закатованих, стаючи в позу судді над ними...

Мати Снєгірьова, Наталія Собю, хоч і вчилася в І-ій Українській Школі разом із іншими пізнішими сумівцями, та закінчивши школу, зв'язку з її колишніми товаришами не мала. Загинула вона за відомостями її сина Є. Снєгірьова або на початку Другої світової війни, або коротко перед нею й після війни реабілітована.

З метою принизити світочів української культури Снєгірьов поширює вигадані базарні плітки про нібито часті їхні зустрічі за чаркою горіхи, під час яких »поругівали советські порядки«. І це має бути доказом, що СВУ не було?

Але ті, хто знова академіка Сергія Єфремова і родину Дурдуківських,

в хаті яких я жила, добре пам'ятають, що ніхто з них в карти не грав, таких в родині взагалі не було, тим більше не пив горілки »з гусака«, хоч Снєгірьов, побачивши, що перебрав міру, додає: »Пілі, істоті зовсем мало, совсем не пілі! Якщо це так, то для чого було писати перед цим про »гусака«, який »кружляв« між гостями за столом?

Сергій Єфремов і його оточення були надто зайняті творчою науковою, громадською і політичною щоденною працею, а тому їхня »характеристика«, написана Снєгірьовим, є ганебним і нечуваним приниженням інтелектуальної еліти українського народу! »Исследование« Снєгірьова про М. Павлушкина, провідника Спілки Української Молоді, теж наскрізь фальшиві. Не міг М. Павлушкин »передати« ГПУ/НГБ місце скову щоденника С.О. Єфремова, як це твердить Снєгірьов, бо він був замурований самим С. Єфремовим в стіні його бібліотеки тоді, коли М. Павлушкин вже був заарештований і суворо ізольований від зовнішнього світу.

Неправдою є, що нібіто лише щоденник С.О. Єфремова був »єдиним документом« на слідстві у судовому процесі. Ще перед тим, як ГПУ НГБ знайшло щоденник С. Єфремова, під час масових обшукув були знайдені також і щоденники Бориса Матушевського, Д. Бобиря, М. Павлушкина і В. Дурдука.

Того, що там було написано годі було виректися. Але бажання зафіксувати для майбутнього події, притули чуйність і обережність багатьох із підсудних СВУ й вони самі стали жертвою цієї своєї трагічної помилки!

Ворожість до М. Павлушкина, бажання йому дошкілити й зневажити, виявляється в Снєгірьова хоч би в такій дрібниці, як іпнини з його ім'я. Він його вперто називає »Ніколаєм« або »Колькою«. Але так з його оточення Миколу ніхто не звав! З дитинства його кликали »Котусиком«, а за юнацьких років всі вдома і його друзі звали Миколою.

Якщо Снєгірьов цитує з советської преси 1930 р. зізнання підсудних, то цитує лише такі вислови, які зневажають самих підсудних і українську визвольну справу. Тоді до цих »поцаянних« виступів Снєгірьов додає свої »образливі коментарі«, як наприклад: »Ну-у, ета вообще арію пойот..., бред наскіто, чого же ти туда лезла??«, »Тоже і етот жуйот жвачку — печаль, сожалені, соплі-воплі...«. Або тані перлини Снєгірьова, »українського патріота« і »самостійника«: »Давайте представим себе на мінунку таку сцену. В доме Дурдука сідят дружні і речутся в дурака... Тебе би Володька, с твоєй головою — міністром просвіщення, не менше...«, »Ну-у, прем'єр Серьога, прем'єр-міністр...«. А після цієї тиради висновок: »Верю! В точності так і болтал Андріюха Ніковський, шутник едакий, с друз'ям Володькою (це Володимир Дурдуківський, прим. Н.П.) і Серьогой (це Сергій Єфремов, прим. Н.П.) при племянічке іх Кольке Павлушкинове...«. Чи не досить оцього хуліганського, блатного жаргону, що його вживав під адресою світочів української культури Снєгірьов, щоб Максімов і Нєкрасов зрозуміли юго вони називають »українським патріотом«? Та ще й докоряють СВУ »І не стидно« (»Новое Русское Слово« з 28-го серпня 1977 року).

Щондо писанини Снєгірьова про існування чи неіснування СВУ і СУМ як політичного руху і організації, то про ці речі С. Снєгірьов

не може мати жодних вірогідних відомостей. Тому підставою його тверджень є чутки й глітки 50-тирічної давності. Можливо, що він був скоунктований КГБ з уціілими недобитками монстр-процесу в Харкові в 1930 р., які й тіні своєї бояться, а не те, що відповідати Є. Снєгірьову на його «виспрашівання» в справі СВУ—СУМ. З яких причин вони мали б до нього довір'я, яке могло б їх коштувати поновних тортур і заслання? Також практика КГБ засуджувати на нові строки ув'язнення вже реабілітованих всім добре відома!

Тому цілком зрозуміло, що людина, опинившись на волі, хоч і далі під наглядом, навпаки, буде стерегтися нових провокацій КГБ.

Щодо інших фантазувань Є. Снєгірьова, а саме про існування якогось мітичного, але »всесильного« слідчого з Москви в справі СВУ на прізвище »Горожанін«, то я, що була під слідством, отже не як сторонній спостерігач, але оскаржена за принадлежність до нелегальної організації, такого прізвища між слідчими не чула. Можливо, що серед них був якийсь слідчий і під такою назвою, але головним серед них у справі СВУ і СУМ був Соломон Брук, якому підлягали всі інші слідчі.

Знаю докладно, що на деяких допитах акад. С. Єфремова був присутній Микола Скрипник (в той час наркот освіти УССР). Знаю, що після процесу С.О. Єфремова возили до Москви й він мав »побачення« зі Сталіном, який пропонував йому співпрацю з комуністичною партією і владою, обіцяючи за це почесне місце в Академії Наук СССР у Москві, а згодом повернення в Україну. Але С.О. Єфремов ці пропозиції відкинув і його запанували у Володимирський ізолятор. Тут напівлітій, позбавлений навіть олівця й шматка паперу, не доживши до своїх 60 років, по ньому й слід пропав...

В цьому і виявилася надійність С. О. Єфремова у відданості українській справі. Так само загинули від енкаведівської кулі й В. Дурдуківський і М. Павлушкин, який був на Соловках і після перших 10-ти років був знову засуджений на наступних 10, й нікому невідомо коли і де був замордований. Така доля зустріла багатьох інших підсудних на Харківському процесі. Тисячі були заарештовані по всій Україні, члени й нечлени СВУ й СУМ — вони українські патроти, яких без слідства й суду винищено в концентраційних таборах в Сибірі та на каторжних роботах.

А Снєгірьов у своєму лірично-публіцистичному »исследование« дослівно пише, що тоді було заарештовано »чоловіка з 250« і »дядьків з Кобзарями в торбах«.

Як бачимо, »надійність« цих людей з погляду Москви була оцінена інакше, ніж Є. Снєгірьовим, який твердить, що на суді СВУ в Харкові підбирали »надійних«, а насправді вибирали найвідоміших і найавторитетніших на всю Україну осіб, з метою саме їх принизити й примусити наястись...

Цінування С.О. Єфремова почалося ще півтора року перед арештами в справі СВУ. Викинали близьких до нього людей на допити... Сикинали багатолюдні мітинги по фабриках і заводах Києва, де ганили й засуджували його наукову діяльність в Українській Академії Наук, як »контрреволюційну«, а його самого як »ворога народу«.

ПРИМАРА КОМУНІЗМУ

«Теорія Маркса, застосована СССР,
є загрозлива і в загрозі.»

Маркіян Беркут

«Тайм», 4/1/82 р.

В наслідку бурхливих подій в Польщі, з'явилося не мало статей в західній пресі, які виводять аналізу не лише т. зв. «польської кризи», але загальної кризи комунізму в цілому і супровідної звиродніlosti російсько-комуністичної системи поневолення. Зокрема заслуговує на увагу недавно опублікована стаття в американському журналі-тижневику — «Тайм» п. з. «Комунізм — примара і боротьба» /4-го січня, 1982 р., т. 119, ч. 1/ Вже перше речення статті вказує на її загальний напрямок: «Про-

тягом минулого півтора року, Польща виводила перед світом одну істину, що рівно переконлива й безсумнівна: як засіб організування економії і забезпечення добра своєму громадянству, — комунізм провалився.» «В Польщі, — продовжують автори статті, — система не лише не спроможна виконувати свої завдання як слід, — але ця система знутра призначена на провал. Комунізм придушує найкраще в природі людини, вигороджуючи, або принаймні експлуатуючи, найгірше... Ця система стається ублагороднити менше фортунні прикмети людини, головно її уразливість на корупцію сили, коли має цю силу, і її покірність перед силою, коли її не має.

В наслідку маємо таке суспільство, що у вередливий спосіб спроможне об'єднати протилежні пороки: розпуста з сторони колективу і нестача для індивідуума; драконічна контроля і безнадійна нездатність; лінівство і безпощадний фанатизм; цинічність і догматизм; підлабузництво і залякування. Ці ексесії, нестачі та дефекти вже настільки вкорінені в системі, що вони наче намірені допровадити до такої катастрофи, що бачимо тепер в Польщі».

Хоч ця стаття написана головно під кутом соціо-економічним та науково-теоретичним і її автори не беруть під увагу більше суб'єктивні фактори, як тяготіння польської нації до незалежності, що не легко відкувати в такій стисло-науковій аналізі, — все таки стаття ясно і недвозначно доказує в зрозумілій для всіх формі звироднільність і банкрутство російсько - комуністичної системи в цілому. Більше того, хоч загальне тло цієї статті є криза в Польщі, її автори є свідомі потенційних консеквенцій цієї «кризи» для московської імперії скрізь. «Провал комунізму в Польщі настільки явний, що згідно всіх правил, — це повинно бути початком кінця цієї системи всюди, включно, також в СССР».

Автори статті свідомі, очевидно, що комунізм вкоренився в інших країнах світу, деякотрі з яких навіть ворохом наставлені до Москви, напр. в червоному Китаю. Однак, вони стверджують, що російський комунізм, зглядно большевізм, не лише служить взірцем, чи прототипом для т. зв. світового комунізму, але й головно, що в російсько-большевицькій імперії марксистська теорія знайшла своє завершення в її найбрутальнішій формі. «Помимо різних розколів, ересей і воєн між «братьями», світовий комунізм лишається совєтським /читай — російським, М.Б./ феноменом в одному важливому відношенні: всі комуністичні режими... тримаються при владі, покладаючись на різних варіантах насильних засобів і тоталітарних правил, які досягнули своєї апoteози в СССР.»

ФАЛЬШІВІСТЬ МАРКСИЗМУ.

Автори цієї статті шукають коріння всього лиха в самій доктрині і системі ідей, пропагованій в 19 - му столітті Марксом і Енгельсом. Загальний висновок статті є, що сама комуністична доктрина вже в зародку фальшивіва, бо опирається на зовсім проти-природніх засадах. Аналіза авторів є настільки переконлива і представлена в стислій, сконденсованій формі, що слід засичувати один довший ґітаг з цієї статті відносно повище згаданої проблематики. Автори стверджують, що є «суттєва помилка у Маркса версії егалітарності. Він уважав, що цю егалітарність треба поширити на всіх людей, для їхнього добра, що з часом вона їм

подобається і що в цій егалітарності все людство зможе буйно розвиватися. В його протиенстві до несправедливостей свого часу і в його пошуку за справедливим суспільством, Маркс помилково уточнював все корінне лихо з індивідуалізмом, вільним підприємством і приватною власністю. Він уважав, що зробив би всьому людству прислугу, якщо зраціоналізував би винищення цих лих. Одним словом, Маркс не розумів природу людини...

«Інстинкт набувати, привласнювати, захищати та в кінці передати нащадкам те, що людина здобула в житті — не є ані чужий, ані інстинкт грішний. Противно, він приходить природньо, не легко зникає і може людині добре прислужитися. Цей інстинкт мусить не раз бути в підсвідомості людини, часто регульований, але ніколи, як це Маркс хотів, винищуваний.

«Справедливо та успішно влаштовані суспільства завжди були ті, які примирili людське невгамоване тяготіння покращати власну долю з її обов'язками звеличувати загальне добро. Але така система правління, що ставить спільноту проти людини з самої генези створює шкідливі й ворожі відносини між владою і народом.»

«Така система закономірно мусить здавлювати своє становище, змагатися його покращати, прагнути гідності і самопошани і, поверх всього, виконувати свою вільну волю.»

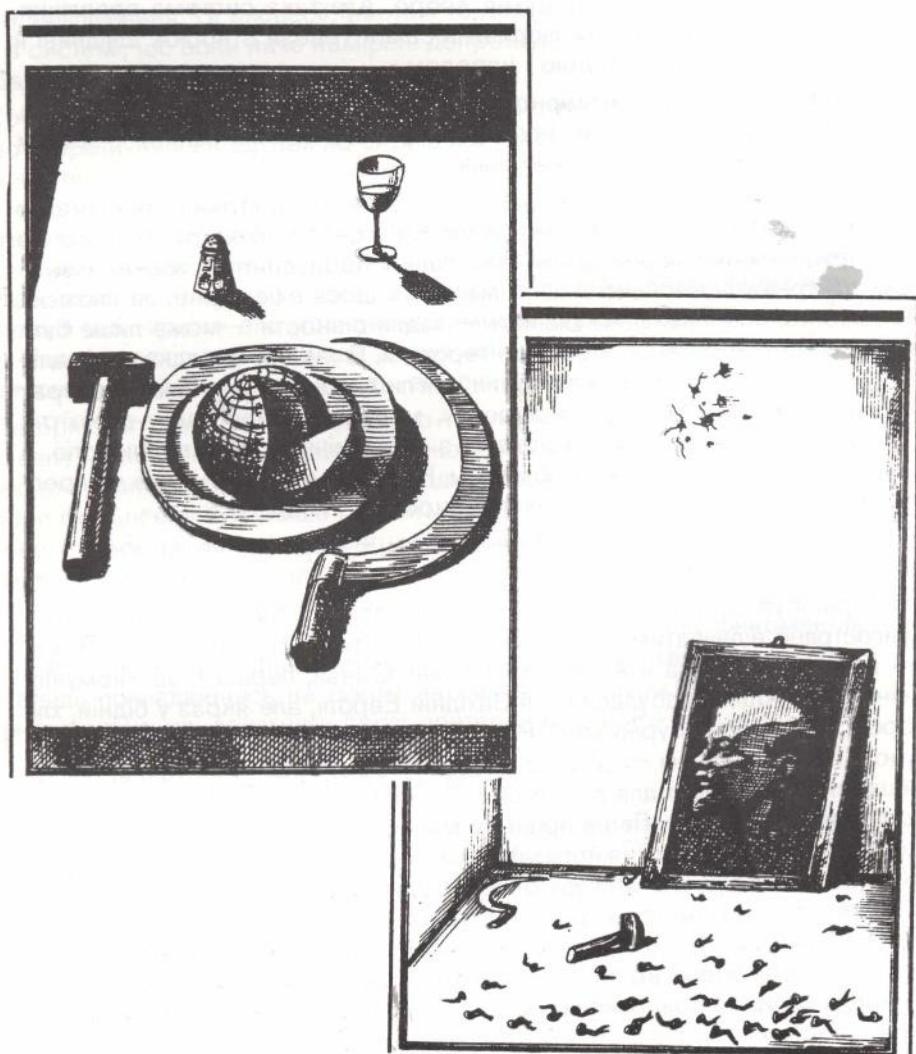
Автори статті дальше стверджують, що така доктрина, яка змагає створити абсолютну рівність в суспільстві, цебто зрівняти кожного до всіх, трудолюбних людей до лінівих, гідних процудентів з збоченими, — така доктрина в дійсності лише змагає за щось ефемерне, за ілюзією. Абсолютна, всеобіймаюча рівність — задля рівності — може лише бути застосована і втримувана силою і терором. В такому випадку вирішальним ключем всіх суспільних відносин між людиною і державою стає страх перед насиллям. Тому, ще в зародку, марксизм виростав у страхіття; «Воно чим-раз менше мало до діла з економічною справедливістю, а чим-раз більше з насиллям і обманом. Коротко, марксизм вже в зародку переходитив метаморфозу з егалітарності до тоталітаризму.»

Марксизм — ленінізм = большевизм — формула не загиблі, але рятунку імперії.

Маркс був свято переконаний, що його світова «примара комунізму» найгостріше відчуватиметься у високо-індустріалізованих країнах Західної Європи, зокрема в Англії і Німеччині. Однак, перша т. зв. «комуністична революція» відбулася не в Західній Європі, але якраз у бідній, хліборобській, навряд буржуазній, Росії. Тому автори згаданої статті стверджують, що «комунізм — це сухо-російський феномен і, як такий, він залишився проблемою для решти світу по нинішній день». В статті далі говориться про те, що «Ленін прийняв марксизм, бо це була сильнодіюча ідеологія для довершення його цілей».Хоч автори статті не визначають які якраз були цілі Леніна, з історії бачимо, що він абсолютно не мав на увазі вповні звалити царську імперську систему поневолювання народів людини, але, при допомозі комуністичної, обманливої доктрини, він намагався цю імперію врятувати, звеличити і виплекати нові імперіо-експансивні сили, які розпочали б остаточний етап походу московської нації до завоювання всього світу. Цією рушійною імперською силою стала Комуністична Партія Сов'єтського Союзу /КПСС/. Ленін, натомість, при-

йшов на фон історії в умовах гострої кризи для російської імперії, щоби, за покликанням московської нації, стати найбільшим будівельником, а не руйнівником імперії, при допомозі марксизму-комунізму.

Автори згаданої статті також знаходять в комуністичній доктрині засоби поневолювання народів і поширювання імперії. Вони пишуть, що «марксизм постачає міжнародні попони, якими можна прикрити глибоко націоналістичні, часто шовіністичні та ксенофобні, орієнтації етичних росіян, які вже протягом довгих років панують в проводі просторої імперії, яка охоплює (поневолює) багато народів, культур і мов». Було б добре, м. і., якби всі наші «григоренківці», «плав'юківці», двійкарі та всяки інші пничари чужих правд, які під сучасну пору баламутять українську спільноту в діяспорі своїми маячиннями про якусь там, по суті фіктивну «партоократичну» імперію, уважно прочитали ці слова не українців, але чужинців!

НА ШКІЛЬНОМУ ПОПРИЩІ

Учитель: Я прошу вашої особливої уваги, бо сьогодні будемо говорити про утворення першої Російської держави та про російського Карла Велокого — Ярослава, який здобув великий престиж серед володарів Європи головно тим, що його сестра була заміжна за королем Польщі, а його три дочки були віддані за королів Франції, Угорщини та Норвегії. У 882-ому році варязький князь Олег захопив Київ, завоював Смоленськ і утворив першу Російську державу.

1. Студент: Я маю формальне запитання.

Учитель: Прошу!

1. Студент: Як міг князь Олег утворити першу «Російську» державу при кінці IX-го сторіччя, коли утворення першої Російської держави тісно пов'язане з утворенням Московського князівства, яке припадає на другу половину XIII-го сторіччя, і якого основателем був син Олександра Невського Данило? Тим більше, що столицею цього князівства, яке з часом перетворилося на самозване Московське царство, а за часів Петра I-го на Всеросійську імперію, яка в IX-му сторіччі ще не існувала.

Здивований учитель: Якими даними можна це доказати?

1. Студент: Про початки Московської держави можна знайти докладні дані в таких чужинецьких та українських наукових працях: Історія Человечества — Гельмольта, (Ст. Петербург', 1903, т.У, ст.506), СССР на фоне прошлого Росії, Белопольского. (Вашингтон, 1973, ст. 64), Історія СРСР, «Радянська Школа», Християнізація європейського Сходу та Месіяністичні аспірації Москви, як III-го Риму, (Торонто — Нью-Йорк, 1971, ст. 10), та в найновішому виданні «Британіки», (т. XVI-ий, ст. 42). Крім того, в найновішому виданні «Британіки» виразно зазначено, що термін «Росія» відноситься виключно до Російської імперії часів ХVIII, XIX, та ХХ-ого сторіч. Так нас навчили в школі українознавства.

2. Студент: Я хочу додати, що то правда, що варязький князь Олег у 882-му році захопив Київ, але, захоплюючи Київ, він не утворював Київської держави, відомої в історичній літературі під назвою Київської Руси, бо вона була утворена кілька сторіч раніше. Натомість, Олег, ставши великим Київським князем, завойовуючи Смоленськ та інші слов'янські і неслов'янські землі, поширив природні граници Київської Руси, а не «Росії» і таким чином почав перетворювати Київську Русь на імперію. Коли взяти до уваги, що за часів панування Ярослава Мудрого ця імперія стояла на вершині свого розвитку і була однією з найбільших, наймогутніших, найбагатших та найкультурніших потуг тодішнього світу, то тим самим і Ярослава Мудрого можна вважати таким як Карло Великий, володаря Київської Руси, а не «Росії», як це написано в шкільному підручнику.

3. Студент: То правда, що варязький князь Олег, захопивши Київ, не утворив Київської Руси, бо Київська Русь вже в половині IX-го сторіччя була такою могутньою державою, що стала великою загрозою для самої Візантії.

Про безперечну могутність Київської Руси в першій половині IX-ого

сторіччя може посвідчити вже хоч би такий факт, що Київський великий князь Аскольд в 860-му році, вибрався в похід на Царгород з воєнною фльотою, яка складалася з 200 бойових кораблів, як це написано в літописах.

Як дивилися на Київську Русь європейські володарі, які намагалися династично споріднитися з Київським імператорським престолом, досить наглядно характеризують не лише тодішні, але й деякі сучасні чужинецькі історики. І так французький історик Левеск, цитуючи слова єпископа Саверенса, який на чолі представників французького королівства їздив до Києва просити руки дочки Ярослава Мудрого, Анни, пише: «Цей Край», тобто Київська Русь, «є більше об'єднаний, щасливіший, сильніший і більш цивілізований, як сама Франція».

А англійський історик, пояснюючи, чому європейські володарі намагалися, за всяку ціну, династично споріднитися з Київським імператорським престолом, між іншим, каже: «... а тепер ходім на Схід, на Стару Русь, до Києва, до Золотоверхого Києва! Це найславніший город по Царгороді, столиці імператорів! Київ розложився на трьох горбах, над широкоплесим Дніпром. Його культура і цивілізація були такі високі, що більшість народів Заходу про них тільки мріяли. Він був багатий, квітучий, поступовий і глибоко віруючий».

Учитель: На сьогодні досить. Лекція закінчена. Я всі ці дані перевірю і якщо це все згідне з історичною правдою, то ми звернемося до Шкільної Ради і будемо домагатися нових та об'єктивніших шкільних підручників...

Богдан Ф. Корчмарик

»УКРАЇНСЬКИЙ ФІЛЬМОВИЙ ДОВІДНИК«

У Кренфорді, ЗСА, під фірмою видавництва «Ключі» видано англомовний »Український фільмовий довідник«, автором якого є критик і дослідник кіна, Роман Савицький, голова фільмового відділу публічної бібліотеки в Елізабет, Н.Дж., ЗСА. Надрукована праця, перша цього роду, є селективним і критичним довідником кінофільмів (у більшості звукових), які можна визначити або й купити в ЗСА, Канаді, і у випадку декількох фільмів, у Західній Європі.

З дуже малими винятками довідник не включає аматорських чи невикінчених фільмів. Зате складається він із найкращих професійних повнометражних ігорих та документальних продукцій, які показують Україну, українців і їхню культуру незалежно від того, чи самі фільми виконано українською, чи іншими мовами. Анотований довідник включає, напр., повнометражні фільми таких режисерів, як О. Довженко, І. Савченко, С. Параджанов та документальні продукції таких мистців, як Жульєн Брасен, Юрій Луговий, Славко Новицький, Іван Процик, Богдан Солук, Юрій Тамарський і ін. Описані фільми створено на історичному європейському чи на недавньому американському матеріалі та випродуковано в кращих студіях північної Америки або в інших країнах.

Біля кожного фільму названо джерело-фірму, яка даний фільм продає або випозичає. Довідник нотує теж дату випуску фільму, його формат (35 мм чи 16 мм), назгу кіностудії, довжину в хвилинах та мову. Найновіші фільми описані довідником випущено в 1979 р.

Останній розділ праці н.п. »Українці у фільмовій і телевізійній індустрії« реєструє кінофільми і телевізійні програми світу з неукраїнським сюжетом,

Iдеологічні Теми

ЕТОС ПРАЦІ Й ІДЕАЛ ГЕРОЯ

Ярослав Стецько

Соціалізм і лібералізм принесли те лихо, що вони наспіл знецінили ідею праці. Є багато причин цього. Особлива вина за капіталізмом, як системою, що культивує лише зиск, якого наслідком буває визиск. Праця — це творчість, це радість життя, це в певному розумінні і сенс життя. Немає гіршої й ліпшої праці з етичної точки зору, так як немає різної якості героїв у пов'язанні з їх місцем в ієрархічній драбині суспільства. Вирішальним є етичний первенець. Шевський челядник Дмитро Данилишин залишився по віки найвищого ступеня героєм, не меншим від найвищого ступеня провідника, чи командира-героя на ієрархічній драбині відносної організаційної чи військової формaciї. Не інакше є з етосом праці. Кожна корисна суспільнству праця є етично однаково вартісна, без уваги на її якість і ефект у розбудові суспільства. Будівельний робітник чи інженер, атомовий фізик чи замітач вулиць з етичної точки зору є одинаково розцінювані. Не існує т. зв. найманої праці, ані т. зв. наймичок у націоналістичній концепції праці з культивованим націоналізмом етосом праці. Є поділ праці, є різного роду праця, якої вартість визначається корисністю її для суспільства, бо людина є суспільна істота. Мислитель потребує допомоги для виконання таких робіт, які відтягали б його від його істотної праці. Помічниця в господарстві виконує те, що лежить в її засягу інтелектуальних спроможностей зацікавлення, вдачі, бажання означеного роду праці тощо. Очевидно, для добра спільноти необхідно, щоб менше здібний виконував те, що він здатний зробити, як мав би робити це, наприклад, дослідник причин недуги, яка нищить

у яких брали участь українці, або мистці українського походження. Тут зібрано вперше комплектні списки (провіренні в понад 30 джерелах) мистецької праці таких режисерів як С. Боднарчук, Є. Деслав, Е. Дмитрик, Р. Кройтер, таких акторів, як І. Годяк, М. Мазуркі, Дж. Пеленс, А. Стен, праці українських продюсерів, фільми з участю українських мистців, співаків, письменників-сценаристів, техніків і багатьох інших.

Праця розрахована на працівників і любителів кіна, а головно на школи, бібліотеки та студійні інституції взагалі. Довідник присвячений пам'яті режисера-письменника О. Довженка. Видання уфундував видатний меценат науки Володимир Вozyнny з Гемстеду, Н.Й. Ціна довідника 3 долари. Замовляти можна на адресу:

Roman Sawycky,
P.O. Box 375, Cranford, N.J.,
07016 U.S.A.

сотні тисяч людей, бо її джерело невідоме. Кожна праця повинна приносити радість, вдоволення, бо праця не є кара Божа, як це дехто фальшиво інтерпретує Св. Письмо. Який глупд життя людини без праці? Ця кальвіністична приреченість праці, як кара Божої, що має місце також у наслідок процесу розвитку раннього капіталізму, який трактував людину як майже бездушне тягло, щоб лише мати зиск, визиск — мусить бути остаточно ліквідований. Немає сумніву, що профспілки у великій мірі причинилися до зламання цього елементу — визиску, ставши на захист робітництва. Але вони втратили в боротьбі за слушну справу, в змагу проти визиску — саму суть ідеї праці, її етичний зміст, втратили еtos праці. Почався змаг під поглядом розуміння праці, як нещастя, як кара, за якнайкоротший час праці, за якнайбільший зиск за пророблену працю. Тепер профспілки займають місце, виконують ролю у протилежному напрямку раннього капіталізму. Теза: якнайменше працювати, а якнайбільше заробляти матеріальних дібр — є проти духової природи людини, є чисто-кровним філософічним матеріалізмом, і в тому фінансовий капіталізм і соціалізм — це два рідні ідеологічно й етично брати. Боротьба за те, щоб якнайменше працювати, а якнайбільше заробляти, доведе до моральної деградації людини. Це два протилежні поняття й етичні категорії: належна винагорода за працю й безоглядне намагання звести людину до мінімально працюючої істоти, під поглядом розуміння праці не як радості життя, як радості творчості, насолоди з виконаного обов'язку супротив себе, суспільства, нації, Бога! Як довго буде існувати таке розуміння праці, ніколи наш світ не вийде з соціальної й етичної кризи, бо людина — Богоподібна істота, остаточно зведеться до дармойда. Дармойд стане типом щасливої людини! По цій лінії також іде соціалістична ідея велфратстейту, в якому вже на дармойдів працюють люди, що свій людський обов'язок бачать у праці, у творчості. Інакше згинуть у гедонізмі, розпусті, п'янстві, розбоях, грабіжах, убивствах. Якраз назриваюча в практично-державному і суспільно-політичному відношеннях епоха націоналізму, для якого власна нація є центром усіх суспільних і політичних порядкувань, несе новий еtos праці, бо вона націю уважає найвищою спільнотою, духовно-органічною на землі й її членів — синами й дочками однієї Матері-Батьківщини. Це ідейне й етичне ствердження, це ідейне й етичне пережиття змінює відношення людини, як члена нації, до праці, до зиску і визиску. Засновна система соціально-економічного та державно-політичного ладу в гармонії з ідеологічно-етичною системою вартостей елімінує несправедливості системи фінансового капіталізму і тим більше комунізму. Кожна з обох останніх систем була клясократичною, клясовою, а не національною, не всенародньою. Завважуємо стихійний розвиток у тому напрямку, коли сливє усі партії на Заході намагаються еволюціонувати від клясових до народніх! Скорочування дня праці мусить гармонізувати з визначуванням іншого роду праці, творчості, зрізничуванням праці, бо не кожна праця мусить бути поєднана зі заробітком на життя, з матеріальною винагородою. Урізноманітнювання життя зі зростом технологій й електроніки не має означати виключно вигідне лінівство, гедонізм життя, але — поруч необхідного відпочинку й користування з культурних надбань — виконування інших громадських, чи гуманітарних обов'язків, які диктують національне добро, чи допомага у трагічному стані вбогих країн і народів, де діти гинуть

від голоду. Не виключний егоїзм, власне гедоністичне вдоволення має визначати зміст життя після закінчення заробіткової праці, алевищі духові вартості, які є суттю людини, члена нації. Ці духові вартості і заспокоювання вищих культурних потреб — як особливі вимоги життя людини — особливо на потребу! Чим більша відповідальність даної людини, тим більше мусить бути доцінювана її праця. Не може бути соціалістичної «уравніловки», якщо має бути справедливий розвиток людини, народу, нації, людства. До революційних завдань визвольного націоналізму в нашій епосі належить також етос праці, радість творчости поставити в центр наших етично-соціальних прямувань і реформаторства. Немає «наймички» й «наймита» в українській термінології соціально-політичної доби націоналізму.

ЯКИЙ НАЦІОНАЛІСТИЧНИЙ ІДЕАЛ ЛЮДИНИ?

Наш націоналізм виходить з християнського розуміння людини з її нахилами до доброго й злого. Якщо нахил до доброго є Божим елементом у людині, це означає — він творить Божественне в людині, отже її сутність. Консеквенція з того: Людина — одиниця, йдучи шляхом героя, віддання праці й життя для ідеї, Бога, Батьківщини, не прямує дорогою самозаперечення, самовідречення, навіть самопосвяти, самопожертви, самовідданості, але самовиявлення, самоутвердження, унаявлення свого власного, властивого людині, створеної Божим промислом. Чому мала б бути самозапереченням чи самозреченнем служба чи смерть за ідею України? Виходило б, що є якася вища чи цінніша вартість, або що вона є властивіша людині, як та велична, світла, Христом і героями показана: самовиявлення себе самого, своєї суті в Батьківщині, в Богові. Чому шлях героя має бути самозапереченням (себе, своєї суті), а шлях гедоніста — самовиявленням? Чи якраз не має бути протилежний процес нашим ідеалом? Чи не має внести націоналізм революцію в етичну термінологію, ввівши революцію в етику дотеперішнього світу?! Я говорю про ідеал, а не про щоденний стиль життя кожної людини, бо людина має постійну боротьбу двох нахилів: до доброго й до злого. Але чому наша етика — героїчна, не має домінувати, як ідеал, як дороговказ?! Я не маю наміру робити з людей янголів, чи з усіх них героїв, але йде епоха масового героїзму; він досі втримував наш народ і завжди відроджувався й вилонював свою еліту, як Фенікс з попелу. Цей масовий героїзм дав нам підставу зревідувати також певні етичні поняття й термінологію, щоб чистим був ідеал перед народом, перед молоддю — ідеал героя, як людини, яка зенітом самовиявила найвищі духові, моральні вартості, виповняючи силою своєї волі, натугою своїх моральних сил прірву, яка стоїть завжди між реальним і бажаним. Бажане стає реальним, здійсненим — проти всіх протилежностей і труднощів — на кіні історії виступає герой, як тип, масовий героїзм, як переход квантитету в квалітет!

Отже, ідеал: герой не самозаперечує (себе, свою суть), масовий героїзм опановує народ, захоплений найсправедливішою ідеєю й вірою в її абсолютну правдивість з волі Божої, як Божу Ідею; тоді цей народ стає героєм у цілому, самовиявивши найціннішу, найбільшу Божу якість кожної людини — члена нації, собіяність як нації — «думки Бога». Тоді народ творить чудо, проти якого немає сили, що зупинила б його на його шляху.

Це стається тоді, коли геройчний шлях нації перестає бути самозреченням, самозапереченням (себе), а виявленням вічного в ній, виявленням в неї й веде її до перемоги. Цей народ стає народом Бога на своєму шляху і він перемагає проти усіх лих того світу, як носій Божої правди на Землі, рятуючи світ від знищення й руйни великого зла!

Можливо, що у висновку презентації моого ідеалу — людини майбутнього — вирине питання: отже елемент егоїзму існує і в такій концепції героя, коли в його егоїзові самовиявляється інша, як гедоністична, суть людини і вона знаходить самовдоволення у тому, що стає понад туземне, понад проминальне, понад всі вигоди, понад дотеперішнє, понад сучасне. Якщо хтось хоче це назвати егоїзмом, то це хіба альтруїстичний «егоїзм», ідеалістично-етичний «егоїзм» у зенітальному завершенні альтруїзму. Якщо того типу самовдоволення зарахувати до категорії «егоїзму», тоді й Ісус Христос був ним, коли вмирав на хресті за гріхи людства, коли терпів, мавши одночасно почуття сповненого обов'язку, пославшого Його на цей світ Отця. Можливо, Данилишин, вмираючи з вірою у свою правду, в правду України, у завершеному виповненні свого обов'язку, мав вищої якості, як пересічна людина, самовдоволення. Я не маю нічого проти того, щоб такий «егоїзм» запанував у людстві, бо тоді людина уподобилася б до Бога! Я висуваю ідеал, який, на мою думку, несе доба націоналізму й не вважаю, що його можна накидати будь-кому, будь-як. Він має присвічувати нам, нашій молоді, нашему народові; до нього маємо змагати, викинувши теперішній ідеал життя, що несе деградацію одиниці, родини, нації, людства. Робесп'єр хотів накинути культ богині розуму терором. Це не є шлях до ідеалу нашого типу героя. Наш шлях — це етично-ідейного росту, наближування до ідеалу, шлях через терня, могили, суворості життя у боротьбі з московським дияволом і його світом антикультури, антиідей, анти—Бога... Наша нація має рости своїми вартостями, своїми якостями, зі своїх терпінь, на своїх, кров'ю зрошеніх, шляхах до волі, за свої відвічні цінності, за духове понад матеріальним, за вічне понад дочасним... На тому шляху лежить наш ідеал героя, наш ідеал масового героїзму, який захопить, огорне народ. Героїзму ніхто не накидає, герої стають ними добровільно!

Можливо, що в цей оточуючий наш світ російського злочину, масових мордів, повної безморальності, воюючого безбожництва, грабунку, насилля, г'янг'стерства фізичного й морального, нашему народові призначено вказати людству інший шлях, про який ми говоримо.

Будьмо тверді і впевнені, що нами керує Божа воля й Божа благодать. Коли боротьба ведеться при з'єднанні ідеї нації з ідеєю Бога — вона має метафізичне обґрунтування, вона скріплена ще й метафізичною, релігійною вірою й її не перемогти!

Якщо ж Бог призначив світ на знищенння, то чому мали б гинути з рук злочинців також невинуваті праведні? І чи є можливо, щоб злочинці на Кремлі рішали про долю світу? Я не думаю, що Бог передав долю людства в руки воюючих безбожників, тиранів і народовбивців. Тому я вірю в перемогу Києва над Москвою, св. Софії і св. Юра над Кремлем і Загорським.

Поезія · Проза

Євген Сверстюк

МАЛЕНІСТРАДНИЦІ

Далека, самотня й далека,
у щлому світі одна,
дні і ночі, у студень і спеку,
до мене летить вона.

Рідна, як пісня з колиски,
тиха, як свято волинське.

Готова завжди до страждання,
до горя, до болю і втрат,
вона віддала б останнє
й терпіла сама стократ,
щоб доля мене ласкала,
щоб лихо мене минало.

Але у безсонні ночі,
як ноги і руки гудуть,
гнітять її сни пророчі
про тернями вкриту путь.

Що я не такий, як люди,
і щастя мені не буде.

Навколішки в тихій молитві,
як страдниця і як свята,
благає вона захистити
і небо мені пригорта.

А потім свої скорботи
топить у вічній роботі.

Розгойдані темні хвилі
лягають в тюремні сни
і носять уламки мілі.
To образ її між них,
чи тільки страждання безкрай?
Я знаю: любов не вмирає.

Євген Сверстюн

ВОНИ ІШЛИ УДВОХ

Вони ішли удвох, то оглядались,
То посміхались, стишиували крок.
Мій приятель сказав: «Він привітався,
Він привітавсь, а ти не відповів.»
І так ми розминались може часто.
Скляна стіна над нами панувала,
Скляна стіна між нами височіла,
А ми брели у затінку її.
І замість давніх кастових уставів,
Законів, забобонів і табу
В новому світі рівності-братерства
Ми у скляних клітках гуртом брели.
Ми розминались, хоч були знайомі,
Не признавались, хоч носили біль,
Ми розминались, перш за все з собою,
Щоб утекти й розтанути в юрбі.
Тим часом десь над стінами скляними,
За стінами товстими був творець:
«Колись все пояснили, а ми кроїм»—
І геніяльно руки потирав.

Богдан Лавра

90 МОЛИТОВ

*На роздоріжжі віку, на розпутті долі України,
В часинці тій, коли задніпрюється благовісна днина
І піснею пісень лунають материнські колискові,
В святыні української сім'ї народилася дитина.*

*I тій дитині було суджено таки Всевишнім Богом
Каратись-мучитися за велику українську справу,
Хрестом в руці вести народ свій до безсмертя і спасіння,
Навіки Україні дати волю, повернути славу.*

*Молімся, українці всі, за Йосифа Первоверхарха,
За Патріярха Києво-Галицького й всієї Русі,
I жиймо повсякчас, як Їх Блаженство нам заповідає,
I віднайдім завжди помилування в Божім Слові й Дусі.*

ТИТАНИ Й ПРОМЕТЕЙ

*Українці! Україна навхрест руки не складає,
Хоч Москва її ім'я із світських карт водно стирає,
Хоч пастки смертельні так заспрагло розкладає зроду
По усіх свяtyнях нашого страдального народу.*

*Українці! Наша Ненька Україна на щім світі –
Сонце те, що вічно сяє у блакитному зеніті
I своїм промінням розгодинює назавжди ночі,
Що кладуть колоди на роти і шлють у світ заочі
Тих, які з колиски аж до гробу вірять в правду й волю
I своє життя жертвуєть не за власну кращу долю
A за долю прадідівської в майбутність краю,
Що не був, не є й не буде медом-сіллю короваю,
До якого засягають брудні руки взже віками.*

*Українці! будьмо, як нас предки научили, НАМИ
I під пропором блакитно-жовтим, золотим тризубом,
Присягнімо кожен стати серед бур незламним дубом!
У Софійському Соборі дзвони сповіщають днину,
Що відродить, наче витязя у казці, Батьківщину,
Що поверне Йї назад і щастя вкрадене, і славу
Ta її i наши муки перекине у заграву...*

*Поки на своїх престолах ще стоять Дніпро й Карпати
I своїх дітей на бій священний кличе Рідна Мати,
Будьмо завжди вірні пресвятій ОУНІВСЬКІЙ ІДЕЇ!
Mi ж не карлики, а, з роду в рід, Титани й Прометей!*

Січенъ, 1982

Євген Сверстюк

»УКРАЇНУ ТАК І НЕ ПОБАЧУ«

(З останнього листа Павла Грабовського)

Свіча горіла ясно і рівно. Так ясно, що хотілось обхопити її долонями і понести між люди: »Дивіться, люди добрі, і в нашій хаті буває так свято«.

І хотілось забути, що свято в біdnій – це тільки примарна мить. Сонячний зайчик крізь вікно. Дитяча усмішка. Пісня, що народилась в душі і полетіла у світі.

Бо не може ясне горіння не потягтись до свого правічного джерела – блискавки. І до збурених хмар, що в собі носять одвічну загадку вогню.

Перший крижаний удар вітру мав з нею покінчити раз і назовсім: хай краще не горить, як має тягтись до хмари, що носить загадку блискавки-грому. Хай не дражнить зухвалистюм солом'яних стовпів, поставлених на сторожі летаргійного сну загадок.

Але саме під ударами цього вітру вона заіскрилась і наче прокинулась до справжнього горіння (маленька свічка – як їй бракувало сил для великого вогню!) – почала розкидати іскри!

Цього було аж надто – і її занесли в підземля: хай згасне!

Але тільки в темряві підземля вона почала кидати хвили світла й тепла – як нічні спалахи. Тільки тут вона прокинулась до явного самозгорання – як запорізька вежа в нічному степу, загроженому тупотінням чужих копит.

Відтоді вже не можна було погасити її, ні стримати. І тоді з глумом закинули її в сніги: хай дохоплює собі те, що їй одміряно вічністю.

Це мав бути кінець, що жахливо загрожував останнім спалахом для того, щоб освітити місце своєї могили.

Тремтяче полум'я хапливо поривалось вгору, знаючи вже, що мас творити священий вогонь, схилившись в бік далекого рідного краю – творити вогонь скрізь і до останку. Оддати себе спалахами, секундами – по краплині. І навіть з безнадії створити вогонь надії. І навіть з вічної зими послати подих весни. І творити священий вогонь, не помічаючи згасання...

Такі закони офіри, що закладає вівтар нового храму.

Навіки мерехтітиме в широко закритих очах людей це дивовижне, надривно-одчайдущне палахкотіння-змагання і непогасне згасання вогника маленької свічки.

Чистого вогника на жертвовнику історії.

ЗА ГРАТАМИ

(З переживань українського націоналіста-революціонера,
в'язня польської тюрми)

ТЮРМА – СИМВОЛ НЕПОБОРОННОСТИ ДУХУ

Тюрма вже стала синонімом української дійсності, змагань, боротьби. В ній — найкращі сини українського народу. Там кожна п'ядь землі, кожна понура келія чи хлухий, кромішною темрявою оповитий льох — зрошені нашою кров'ю, начинені незагнаними думами про волю і прагненням до волі.

Скільки матерів по всій Соборній Україні лине сьогодні думкою по за ті сірі, тюремні мури? Там син або донька, чи живуть іще?! Чи розлучені назавжди або на довгі-довгі роки? Не одна мати ще чує голос свого сина, коли востаннє бачилася з ним крізь тюремну решітку, а завтра вже його не буде. Тільки тінь шибениці, що лягла над українською землею, нагадувала їй любого сина і його безсмертні слова: «Не плачте, мамо, будьте горді, що ваш син не вмирає тихо й поволі дома, на соломі... Не плачте, мамо, щоб лях не сміявся» (сл. п. Павло Голянд).

Або син другої страдниці матері-українки (а скільки їх!) — він був на слідстві, сподівалися, що вийде на волю. А віддали їй домовину з трупом замордованого сина. Казали... помер на сухоті. Він же був таким свіжим, здоровим, веселим, коли прощався з нею і потішав: «Це випадково мене арештували». Ніхто не сказав матері, що її сина-одинака тримали в карцері, в холоді й голоді, і він занедужав на горло. Ніхто не сказав їй, що коли він, важко хворий, мовчав на допитах ляцької поліційної банди, то йому довгі дні й ночі не давали примуржити й ока, що йому, хворому, коли вже не міг проковтнути й ложки води, давали твердий в'язничний хліб, який важко й здоровому їсти; про довгу дев'ятиденну голодівку виснаженого в'язня ніхто на «світі» не чув. Все таємницею окутане. І коли прийшли «наглі» сухоти до глибокої, невилікуваної в тюрмі рані від револьверної кулі, — то й тоді ніхто не заінтересувався його здоров'ям. Він місяцями не бачив із своєї келії-одиночки соняшного світла, не вдихав і свіжого повітря, тому мусіла прийти смерть, так хотіли кати. Мати дістала синього трупа. Тисячі українських селян віддали йому свій останній поклін над високою могилою, що стоїть край села, сторожена мов око в голові нашими селянськими хлопцями. Ще добре, що бодай неживого oddали: ні Дмитра, ні Павла, ні Старика, ні Березинського мосців матері не бачили, а то й не знали довго, де їх похоронили; а коли довідалися, то недолюдки вкрали їх з тих могил і зbezчестили.

Або ось лист в'язня, сестра якого не мала відваги передати його матері. Він писав: «Я рішуче забороняю вам і прошу — не брати мені оборонця. Я буду боронити Ідею, а не себе, навіть тоді, коли б мені прийшлося одержати... «Не кінчив, щоб матері ще болючіше не було... «Коли б ви проти моєї волі взяли його, то одним словом своїм я це перекреслю. Я не буду боронитись, — якби мав оборонця, то він мусів би уможливити мені якнайспішніше боронити Ідею, а не себе».

Читані слова як О. Машака: «Україна для мене така свята, що не тільки жити, а й умерти для неї замало», — не розкривають усієї глибини ве-

ликої душі революціонерів? Або заява Д. Данилишина: «Я знаю, що мене жде, і смерти не боюся, тільки жаль мені, що вже більше не зможу працювати для неньки-України».

Вільною, гордою й непоборною була душа в'язня. І тоді, коли тижнями в кромішній тьмі перебував, коли довгі-довгі ночі й дні проводив без хвилинки сну, під наглядом ляцьких посіпак, цілий опухлий, із жахливими болями, не промовивши ні слова, коли від кайданів із його рук стікала кров, — було чути ляцький голос: «Он сен съмєє, он кпі собє з нас».

А коли Великодні дзвони звіщали українській землі, що «Христос Воскрес», — біля ґрат стояла німа постать в'язня, ніхто не бачив ані здригнення його уст, ані зідхання нечув, хоч душа його з усіх сил рвалась у світ. Тільки твердість і невгнутість малювались на його кам'яному обличчі.

І так само було тоді, коли із в'язничої каплиці лунав спів єзуїтської перфідної зграї «побожних» посіпак і їх прислужників — пузатих ксьондзів — «о мілосьці блізьнего», а з-під підлоги престола, де в глуху ніч в'язні чули крик катованих людей і брязкіт кайданів, тепер до них долідав, немов із гробу, спів їхнього друга:

«*А як нам умерти прийдеться
По сірих казармах — тюрмах,
To месник новий тіdnиметься
На наших зболілих кістках».*

А ось інша жива картина: Зелені Свята. Нагорі, в каплиці, «мша свєнта», співають «о мілосьці й мілосердзю» і «Боже цось Польськев», а в її підземеллі (копулисте середньовічне склепіння) — вонючий льох, бетон, вода на ньому, кромішна тьма... Там в'язень. Кусок хліба, кварта води, зимно, але чути його спів: «Не пора», «Ще не вмерла», «Як нам умерти прийдеться», «Родились ми»... Раптом вереск вартових: «Мільчець, к-ви с-не, бо кайдани на ногі!»

На українських землях іде боротьба на життя й смерть. Тут немає пробачення. Або-або. Боротьба і її невідривна частина тюрма — стали вже насущним хлібом українського народу і будуть так довго, доки він не здобуде своєї державності. Немає тюрми на українських землях; якої не «відвідали б» українські революціонери. Мабуть, не багато таких тюрем і в цілій Польщі.

Віддаємо життя чи йдемо в тюрму не тому, що не любимо життя й свободи, — ні! Ми найбільші любителі життя й волі, але життя вільного. Ідею і честь ставимо вище понад усе наше особисте життя і волю. І хоч ми з глибини душі, як вільні люди, ненавидимо тюрму, — в ній нас найбільше. Але й у тюрмі ми не раби, хоч фізично безоборонні, в ній ми люди вільні, вільні духом, хоч і замкнені в клітках. Ні ідеї, ні чести нашої там не даємо зневажити, і хоч бряжчати кайдани на ногах чи руках, то духом ми вільні й непоборні. В нас незламна свідомість і ідейна відвага стати на прою із дійсністю, нам вороюю. Ми не мученики! Ми не пасивні фанатики! Ми не поклонники смерті Сенеки, що на наказ блазня, Нерона, вчинив собі смерть, ми не пресичені «життям», навпаки — жагуче спрагнені життя, але вільного. Ми вірні в живому житті словам, що виріті в серці кожного з нас: «Змислом цілого мого буття було, є буде: Україна вільна, Україна соборна, Україна без холопа й пана. Я вірю у перемогу, я ві-

рю так сильно, що можу вмерти. З того шляху мене не зверне ніхто, ні тортури, ні пекло тюрем, ані смерть». Або могутнє слово Бандери: «Наша ідея в нашому понятті — така велика, що не одиниці, не сотні, а коли йде про її реалізацію, то й мільйони жертв треба посвятити».

...І з очей матері вже не кануть слізози, коли колишє свою дитину й співає її пісню про Басарабову, Данилишина чи Бандеру, і бачить свого сина, свою єдину дитину, що ще в колисці, як уже позирає глибоко-глибоко з-за ґрат матері увічі, всміхається тужно-сумно. І зникає голова сина. Другий син уже в могилі... «Чого ти ходила на могилу?» — не скаже, не плаче скорбна мати. Завеликий біль, і гордість незламна.

Вони були найкращі! Вони за «Святу Святих» відійшли з цього світу. «Візьми ще й того, оцю останню дитину», — казала мати Отаманові. Скільки їх сьогодні це саме скаже — по всій широкій, топтаній і зbezчещуваній окупантським чоботом українській святій землі?! Скільки їх повторяє у молитві до Святої Матері: «Ти дала Одного, а я двох». Свята українська мати. Вона дала двох синів, а чи тільки синів? А її найлюбіші дочки? Навіть одну-одиноку випущену доню вона дала на жертвовник Україні.

«*Iде бій затяжний, бій нерівний,
I ллється кров і падуть трупи,
I чорніють на обрію мури казamat.
I тіні шибениць лягають над святою
Любов'ю і жаждою помсти палаючою землею».*

Так мусить бути, доки чобіт окупанта топче українську землю, доки всі українці не стануть до бою, доки славу давніх русичів не привернуть.

Ось знову картина: бачу й чую — мій маленький двоюрідний братчик, восьмилітній, клякає вранці й увечері і молиться «за тата й за маму», «а тепер — каже він — «Отче наш» і «Богородице Діво» за Дмитра і Василя...»*

«А ким ти хочеш бути?» — «Я хочу вмерти так, як вони», — відповідає хлопчина.

І стає перед очима образ селянського хлопчика, що питав свого батька: «Тату, чи дуже боліло, як Дмитра вішали?» Батько мовчав. Що мав відповісти синові, коли серце стискалося на згадку про Данилишина.

13-літній пастушок (М.Т.), в якого поліція знайшла летючки ОУН, звернені до дітей у справі української школи, і заарештували його (він пас корови й читав), заявив: «Повісьте мене, я нічого не скажу» — хоч поліцай били його, допитуючи, хто йому дав летючки. І сидів він сам у келії. Увечорі дуже плакав, бо було страшно, казав: «Я все спав із татом, а тут сам — так страшно, темно».

Або синевідські діти, що так незламно боролися за українську школу, не зважаючи на репресії поліції (їх брали й до тюрми). В них у руках синьо-жовті прaporці й «Ще не вмерла» на устах, а десь заховані, писані до них, дітей українських, відозви непоборної ОУН: «Малі Друзі! Українські Діти! Вчіться про Україну, а не про Польщу»...

«*Не скує душі живої...
Встане правда, встане воля...*

Тюрми, табори, тортури, розстріли, шибениці, потайні вбивства, голод — ось чим встелений шлях окупантів.

*) Данилишина і Біласа, — Редакція

Даремно. Не затріюмфують. Вони нас не вбили й не вб'ють. Ми живемо і в тюрмах. Наш полум'яний вогонь не зотлів, живе й б'ється наше невгласне й непоборне серце. Ні зневіри, ні нарікання, ні жалів у нас немає! Ми сильні вірою й ідеєю, ними перемагаємо ворога. Не здаємося! І не нарікаємо на пекло, в якому живемо, воно на те, щоб його перемогти. Коли й згадуємо про страхіття, то тільки тому, щоб дати доказ про силу ідеї, яка робить нас непоборними (у львівській тюрмі виходив підпільний орган «Непоборні» — писаний на папірцях до цигарок), — щоб показати, яку силу являє собою ОУН, коли таких засобів ворог уживає у боротьбі з нею. Це не самохвальба, а незаперечний доказ, що наша боротьба не припиняється навіть у тюрмі, хоч ворог намагається усіма засобами винищувати український провідний елемент, сподіваючись, що таким способом відхилить момент остаточного бою. Та він прийде, бо як не можна відхилити дня, що мусить прийти після ночі, так не можна відхилити і його. Даремні зусилля! Не поможуть ворогові ні шибениці, ні тюрми!

Тюрма має за мету: 1) ізолятувати від української спільноти найактивніший, найдейніший державно-творчий, керівний елемент. 2) Задовольнити жажду помсти ворога на невловимих підпільниках, що одчайдушно усувають все, що стоїть на шляху відбудови Самостійної Соборної Української Держави. 3) Заломити морально й ідейно керівний елемент, щоб компромітувати ідею Української Національної Революції (напр., на судових процесах) і захистити довір'я до Організації Українських Націоналістів, до ідеї Революції в народі. 4) Фізично винищувати провідних людей. 5) Терором у тюрмі викликати жах серед суспільства і страх перед революційною діяльністю, за яку жде пекло тюрми.

Це плянова боротьба окупантів з українськими визвольними силами:

«Руйнували, мордували,
Церквами топили...
А тим часом гайдамаки ...»

ПОЛЬСЬКА ПОЛІЦІЯ МАЄ ГОЛОС

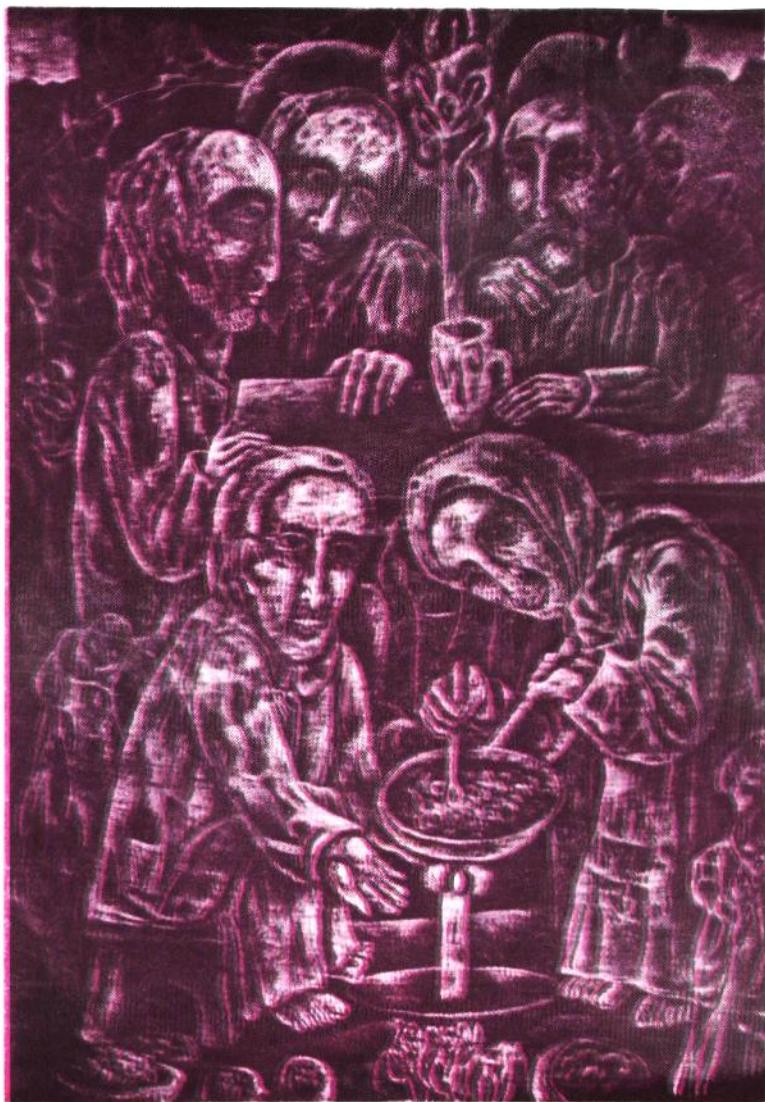
Була важка атмосфера. Поліція ставала на «п'яти», «хлопці» падали. Як гончі пси, метушилися поліційні конфіденти. Не можна було перейти свободно вулиці. То з-поза рогу, то з-поза брами кам'яниць, то з протилежних вікон у спеціально для цього піднаймлених мешканнях — стоячили таємні агенти і з допомогою далековидів обсервували наші «хати». Ніде не було спокою. Ось недавно один з наших людей висмикнувся з рук поліції, зійшов із поїзду, але вже на вулиці впав. Багато наших переходить на нелегальне життя з «лівими» або й без жодних документів; вони ніде не зголосені, скитаються з місця на місце, цьковані поліцією. Вранці не знати, де наступну ніч провести, може саме цей день уже останній на «волі», а увечорі будуть кайдани на руках і ославлені допити «на Яховича». Але кожний добровільно виконував свої обов'язки, свідомо йдучи небезпеці назустріч. Репресії окупанта ще більше стали завзяття, гартували тіло і душу.

Доля не дозволила й мені довше побувати на «волі». Нас багатьох «накрили».

Наука · Культура · Мистецтво

Мирослава Мудрак

Шляхами сучасного мистецтва в Україні 2

Іван Марчук: з циклю «Людина», папір, темпера. 1976.

Як у їхніх попередників, так і тепер у мистців Одеської групи, ми бачимо полотна, сильно насищені світлом. Палітру намагаються опанувати теплі барви. Налиті сонячним світлом картини Онуфрієва, ясні й свіжі його малюнки показують техніку гладкого, як у Енґра, накладання фарби, пливчасту плястичність тканини. Останнім часом Онуфрієва турбує тема крилатої жінки.

Своїм свіжим і виразним способом передачі він увіковічнює мить, відображену в даній сцені, що несе в собі сталість, котра є ремінісценцією фресок Пієро делла Франческа.

До цього долучається потойбічна властивість, притаманна метафізичним жіночим актам Дельво. Позапросторість і безчасовість — всюди сущі.

Цю саме позачасовість, що стала характерною рисою »камерного мистецтва« Одеської групи, можна спостерігати в таємничих творах Антонюка. Антонюк опрацьовує виключно українські теми, наділяючи їх якоюсь »все-чорноморською« властивістю і нагадуючи в дечому дух асирійського мистецтва та відтінки давніх епох фараонів. Пильно задивлені постаті у творах Басанця ніби наголошують самозаглибленість їхнього містичного світу. Малюючи профілі і три-четверті мовчазних облич у тіні й півтіні, він підкреслює їхню замороженість зм'якшеною монохроматичною технікою. Спокій його картин переходить і на його скульптури, які полоняють глядача своїми чіткими, вишуканими обрисами.

Варто відмітити, що в творах одеських мистців часто зустрічаємо жіночі постаті. Крім універсально-формального зображення жінок у творах Онуфрієва і Басанця, існує також прямий зв'язок із тотемічною кам'яною бабою у творах Стрельнікова. Такими кам'яними бабами були засіяні степи України, з них багато експоновано як археологічні пам'ятки в музеях Одеси.

Михайло Грицюн: «Іконограф» бронза.

Сергій Гета: Ікона

Антон Соломуха: Ікона (абстракція)

Іван Марчун: Чернець

Інші зв'язки з традицією можна завважити в формальній асоціативній прикметі, що пов'язана з давно-руською і українською іконою, і це найвиразніше виступає в творах Наумця і Сазонова. Обидва художники прагнуть схопити релігійність ікони. Стремлена інтимність ікони, її компактна, замкнена форма інтригує також Стрельникова, який трактує свої твори у подібних структурних схемах.

У творах київських художників можна завважити захоплення суттю ікони, захоплення, що повертається раз-у-раз. У працях Соломухи, наприклад, можна бачити схему і дух ікони без канонічного зображення постатей. Звідси захоплення художника самим співставленням кольорових площин, згармонізованих за іконографічними правилами, але без відображення релігійних тем. Людські форми відсутні.

Натомість бачимо сполучення просторових відображень, розміщених на тому, що правило б за дерев'яну дошку ікони. Соломуха абстрагує ікону, розділяючи її на найпростіші складанки і описуючи її найпростішими лініями.

Ще одного київського художника, Івана Марчука, можна б вважати за сучасного іконописця з новим іконографічним відчуттям нашого світу. Інтроспективна медитативна властивість полотен цього мистця виявляє виразний релігійний патос, особливо в його псевдочернечих малюнках циклу «Вік людини».

Напружена, павутиноподібна техніка приводить глядача від зовнішніх ефектів до зосередження в глибинах психіки й душі відображенії сцени.

Подібно до одеських, київські мистці, хоч вони не так злютовані як група і порівняно менш об'єднані, також не є політично-протесту-

ючими художниками. Вони, як і мистці з Одеси, більш зацікавлені в продовженні розвитку чистої мистецької творчості в Україні.

1960-ті роки були для Києва, як для мистецького центру, зворотньою епоховою в українській культурі. Після великої відлиги в політичному кліматі, яка, в свою чергу, мала вплив і на культурну атмосферу в Україні, настав період вільнішої мистецької творчості як у літературі, так і в образотворчому мистецтві. На короткий час мистецтво звільнилося від стереотипів, накинених за сталінської доби. Вільніші обставини, як для письменників, ставали все більш реальними. З тієї причини виникло поняття про настанови перед-1960-тих і після-1960-тих років в українському мистецтві. Навіть нині таке поняття актуальне для молодих художників, які вчаться в українських мистецьких школах, зокрема в Києві. Сьогодні молоде покоління, хоч знову паралізоване навчанням в офіційних мистецьких закладах, сильно відчуло подих 60-тих років. Тому, навіть коли продовжуються лекції соцреалізму, поза муралами таких інституцій, як Київський державний художній інститут, напруження культурних зацікавлень — іншої якості. Нові шляхи самодостатності в експериментах надхнули й глибоко вплинули на молоду генерацію київських художників.

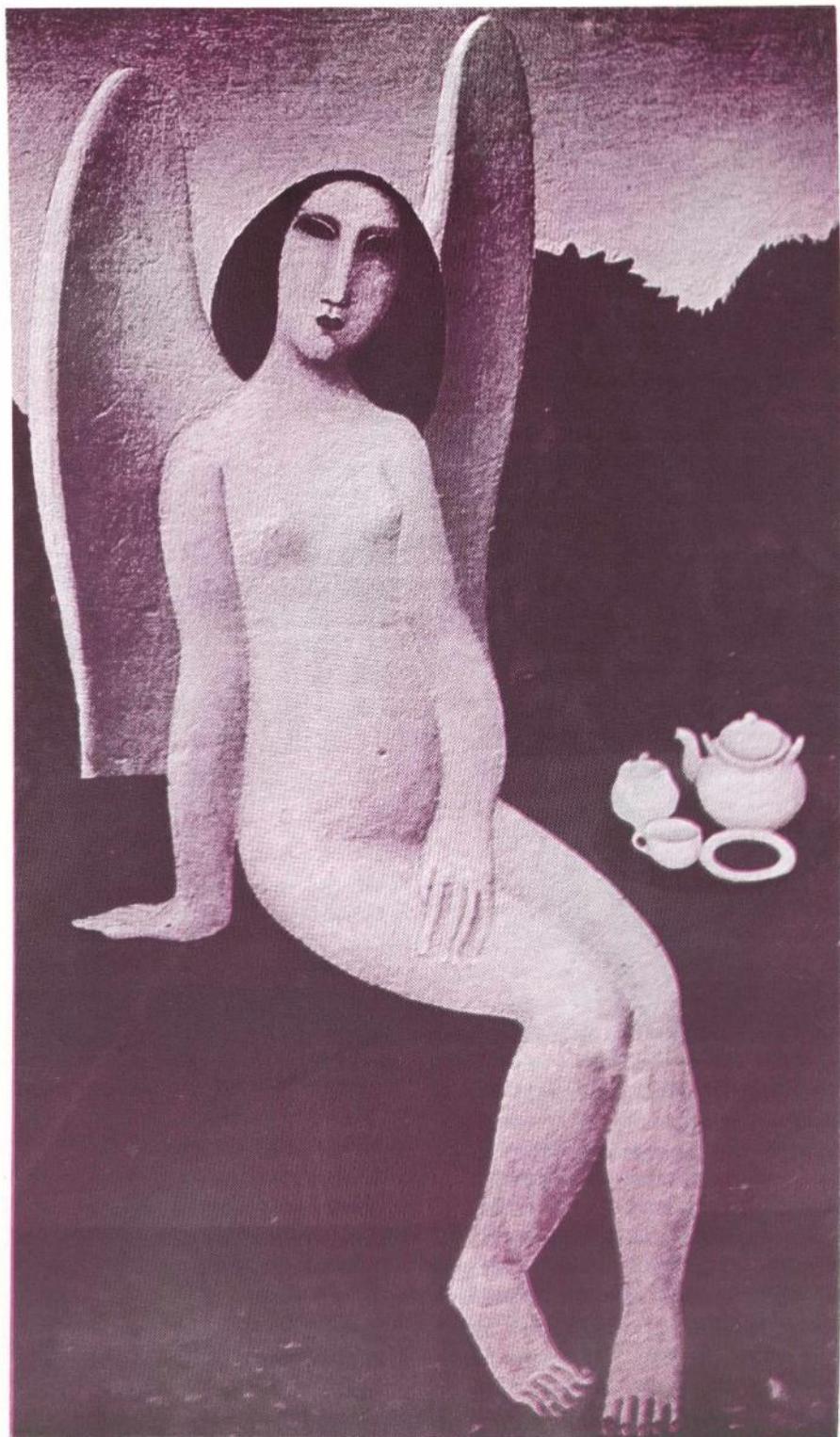
Соцреалізм, як норма, скоро опинився на переферії уваги молодих мальярів і графіків. Вступаючи в слід своїх попередників із 60-тих років, молодь воліла творити незалежно, широко досліджувати розвиткові тенденції світового мистецтва. Вони відкрили для себе нові моделі, нових творців, нові форми та ідеї. Все це не могло не знищити канонів усталеного навчання. Тим часом були й такі, що сиділи в двох таборах: бувши офіційно визнаними, вони не втрачали своєї самобутності. У такому роздвоєному руслі творять такі молоді майстри, як К. Верхацька, С. Лопухова, Д. Нагурний, В. Вуколов, С. Базилев, С. Якутович, Т. Сільваши, Б. Лєжен, монументаліст В. Романщак, скульптор А. Кущ.

Представником покоління 60-тих років був скульптор Михайло Грицюк. Член Спілки художників, Грицюк все ж через обсяг своїх скульптурних задумів і часто через теми, обрані для зображення, часто густо потрапляв у таке становище, коли йому було неможливо виставляти свої твори на прилюдних виставках.

Грицюкові скульптурні портрети позначені виразним патосом. У багатьох випадках вони дають ключ до професії моделі. Бачимо, наприклад, члієста Ростроповича зображеного в концентрованій дії, як і скрипаля Г. Кремера. Ще більшу напруженість можна завважити в бронзовому «Іконографі», який стискає ікону між колінами, зігнувшись у глибокому роздумі.

У 60-тих роках знову наголошувано індивідуальне відчуття, в протиставленні до »колективного духу«sovєтського погляду. Серед »недозволених« художників і серед кількох молодих киян зокрема, існувало й далі існує широке зацікавлення східною філософією, що сильно відбилося в їхніх творах.

Українському художникові Макаренкові, який тепер живе в Талліні, орієнタルний мистецтвом уможливив втечу від прямої ідеї форми. Для таких мистців, як Гета чи Соломуха з Києва східня філософія відкри-

Олександр Онуфрієв: Янгол, полотно, олія, 1975

ла можливість знову наполягати на індивідуальному аспекті творчого процесу, знову розглядати мистецтво як метафізичну і поетичну сферу. Отже, криза колективізму в мистецтві дійшла до свого кінця. Роз'єдання форми й змісту, що характеризує соцреалізм, було викорінене. На його місце прийшло злиття поетичного змісту з формою, яка охоплює цей зміст.

На жаль, твори В. Макаренка, який мав вплив на багатьох молодих українських художників, у цій виставці скупо представлені. Однак же, його твори, і твори Гуменюка, дісталися вже раніше на Захід, і закордонна громадськість трохи краще обізнана з їхніми іменами та їхніми мистецькими працями. Наголос цієї виставки, проте, лежить на додині невідомих. Проте, значення Гуменюка і Макаренка в сучасному українському мистецтві та їхній вплив на молодих художників — незаперечні.

Володимир Макаренко: «Мої слози, мої рани» папір, акварель, 1976

Наприклад, вживання певної палітри кольорів і, частково, ставлення до самих малярського й графічного засобів зраджують тісні зв'язки між творами Макаренка та киянина Гети. Мистецтво Гети виявляє глибоке медитативне розуміння, відоме зі східної філософії, зокрема гіндуїзму. Захоплення постаттю жінки, як невідлучним елементом цієї філософської системи, грає в його іконографії важливу роль. Його картини глибоко закорінені в природних формах і не залежать виключно від несхопних метафізичних понять.

У кінцевій аналізі доходимо до висновку, що сучасне мистецтво України стає ще більш впевненим та складним, якщо брати під увагу обмежувальні й задушливі обставини, в яких художникам доводиться працювати. Крім того, несподівано, на відміну від неконформістського мистецтва в Росії, у творах сучасних українських мистців немає гіркоти.

Надя Гайдун:

Глечики, картон, олія, 1977

Натомість у творах сучасних українських мистців, чи то з Києва, Львова, Одеси, Миколаєва чи Дніпропетровська, ми бачимо, як притаманна українцеві оптимістична психіка збуджує їх творчу енергію. У їхніх творах нема місця для фаталістичних понять. Тільки чистота і цнота творчого процесу наявні, радше, ніж категоричне вирочне за чи проти советського мистецтва й держави.

Однак, тут ми можемо лише кинути оком на сучасні мистецькі прагнення в Україні. Ми згадали, тільки жменьку авангардних художників, які нині творчо працюють в Україні. Однак, ця визначена група мистців об'єднана спільною потребою висловити настрої їхньої душі за допомогою мистецтва, без обмежень, накинених їм штучними нормами художньої творчості за особливими формулами, правилами й нагромадженнями. Імпульс, яким керуються ці українські мистці, не дозволяє їм пристати до відхилень советського соцреалізму.

Маємо надію, що завдяки цій виставці, доповненої інформаціями цього каталогу, західній глядач краще зрозуміє сьогоднішній обсяг неофіційного мистецтва в ССР. Насвітлюючи різноманітість здобутків, зокрема українських художників, сподіваємось заповнити прогалини, які ще донедавна спотворювали картину мистецьких явищ у неросійських республіках ССР. Саме завдяки таким зусиллям, як наші, західній глядач має нарешті нагоду докладніше ознайомитися з намаганнями численних національностей, які пребувають у величезному так складному конгломераті, що йому ім'я ССР. Бажаємо мистцям дальших успіхів у їхніх намаганнях.

Мирослава Мудран

(З каталогу «Сучасне мистецтво з України», 1979 рік)

Д.С. БОРТНЯНСЬКИЙ – УКРАЇНСЬКИЙ КОМПОЗИТОР (3)

Симон Вожанівський (продовження з чч 152 і 153/81)

Не дивлячись на те, і теперішні деякі дослідники історії музики, маючи доступ до архівних матеріалів, намагаються сковати правду перед світом, не тільки про роль України в розвитку загальної культури в Росії, а й зокрема в музиці (хоч би згадати про часи Дилецького). Таким прикладом може бути, коли советський музикознавець Д. Локшин у своїй праці «Видаючіся русніє хори і їх дирижори», видання Гос. Муз. ізд., Москва, 1953, на стор. 14-й пише: «Своїм значним музично-художнім ростом Капеля зобов'язана найвидатнішим руським (наше підкр.) композиторам. Першим із них був і відомий композитор другої половини 18-го і початку 19-го століття Дмитро Степанович Бортнянський... Далі в тому ж абзаці хоч і зазначає, що... «Він родився на Україні»... але у своєму писанні Локшин ні словом не обізвався, що вся душа творчості нашого маестра була дійсно просякнута духовно українською творчістю, як до цього признаються і деякі москвини.

В такому виданні, як «Енциклопедія муз. словника» на стор. 62 (видано в Москві 1966 року), уже сказано двополовинчато: ...«Бортнянський.. український і руський композитор»... Тут бачимо подвійну принадлежність композитора, зазначено першим словом український, а потім руський, а так звані підсоветські українці у своїй «Історії української джовтневої музики», видання в Києві 1969 р., під авторством Шреєра-Ткаченка написали: ...«Видатний майстер, що володів композиторською технікою найвищого рівня, Д. Бортнянський, разом з тим глибоко проникав у самий дух російської й української пісні». Тут Шреєр-Ткаченко прислужився московським хлібодавцям, мало того, що удругоряднює українськість у творчості композитора, а ще й висуває в першу чергу вплив руськості. Де ж логіка, коли самі москалі, як уже вище ми цитували, підkreślують великий вплив української культури на російську взагалі, а тим більше у церковній творчості Бортнянського?

Микола Грінченко в «Історії української музики» пише: «Україні першій належить слава заведення до церковної музики концертів, що строго заборонялося на півночі». В тому ж абзаці продовжує: ... На-влаки, українці Бортнянський, Березовський і Ведель свою неперевершеною творчістю вплинули на подальшу творчість і на російських композиторів, які жили пізніше наших маестро, такі, як на Ломакіна, Кастальського, Гречанікова, Чеснакова, Смірнова і ін.«

Крім висловлених цитат, що показують, кому належить Бортнянський, ще сильно говорять його багато створених композицій. Узяти хоча б концерт №13, «Радуйтесь Богу», де у частині ларгетто виразно бачимо за інтонаційним складом, кадансовими зворотами, що Бортнянський використав українську народно-національну творчість, яка набли-

жається своїми мелодійними елементами до козацької пісні »Козака несуть«. Так само в концерті №24, »Возведох очі мої«, в місці ада-жію в мі-мінорному епізоді пісенна мова переходить у інтонації українських пісень. Третій приклад, у концерті №30, »Услиши, Боже, глас мой«, де мелодія оригінальна переходить у місцях лірико-трагічних каденсах, у сферу благального прохання до Бога, в далені глибокі народні пісні, — ще за княжої доби, — в народно-пісенні звороти з переходом мажору в мінор, застосовуючи поперемінно теорію переміщень секунд і терцій в октаву; звичайно Бортнянський уживає і мелодійні терції при ходах секундних.

З наведених прикладів із біографій різних авторів, і з декількох аналізів творів можемо з певністю заявити, що вся творча діяльність, в головній основі у Дмитра Степановича, є духовно українська.

В умовах російсько-совєтської імперської заборони вільного слова, все ж Шреер зазначує загальніково про творчість Бортнянського:... »У творах виявлені образно-інтонаційні риси російської і української народної пісенності — широта й наспіваність мелодики, її яскрава виразність та емоційність, глибина, задушевність і простота в поєднанні з характерними для східньослов'янської народної пісні інтонаціями, мелодичними зворотами, а також прийомами хорового розспіву та голосоведення«. Хоч у Шреєра є гріх, щодо вмішування російського впливу, але все таки у його висловах бачимо більший переважний вплив на творчість українську. Така уже властива цензура Москви для яничара.

Із усього наведеного є одна відповідь: Бортнянський належить українському народові і він є геній український!

Хочеться підкреслити наше твердження й еміграційним біографом, Михаїлом Гольдштейном, який міг у вільнім світі в часописі »Новое русское слово« (21-го вересня 1976 р.), ствердити: »По національності Бортнянський українець і від свого народу (наше підкр.) він унаслідував виключну музикальність. Слухані в дитинстві українські народні пісні, запам'ятались ним на все життя«.

Слід було б давно російським біографам відверто визнати принадлежність Бортнянського Україні й її культурі, яку так використала для себе Російська імперія та ще й ввела Захід у блуд своїми писаннями. Тому всім культурним діячам світського і церковного напрямку слід прикладти великих зусиль для висвітлення правдивого обличчя і заслуг українського генія Дмитра Степановича Бортнянського, який дав великий вклад в українську музичну культуру, а зокрема і світову. У ширшому розумінні ми не знаємо нашого генія, але бодай частково пізнали б більше, коли б організовували концерти із творів Бортнянського, які не втратили і сьогодні великого значення.

Щоб уявити собі творчий скарб Бортнянського, подаємо список творів. Церковні композиції: а) Трьохголосні твори чч. 1-9, Іспола еті деспота №1 №2; Да ісправиться молитва моя, чч. 1-4; Архангельський глас; Воскресни Боже - 2 редакції; Надія і представительство; Літургія. б) 4-хголосні духовні твори, чч. 1-29; Єдинородний Сине; Херувимські, чч. 1-7; Достойно есть; Ангел вопіяше; Отче наш; Хваліте Господа з небес, чч. 1-2; Да ісполняются уста наша; Слава Тебі, Боже

наш; Многая літа, чч 1-3; Діва днесь; Господи силою Твоєю; Под Твою милість; Канон, Помошник і покровитель; Нині сили небесні, чч. 1-2; Вкусите і видите, чч. 1-2; Тіло Христове прийміте; О тобі радується; Чертог Твій виджу; Благообразний Іосиф; Прийдіте ублажим Іосифа; Двохорові піснопіння: в) чч. 1-16: єдинородний Сине; Херувимська; Нині сили небесні; Вкусите і видите; Вечері вічну, чч 1-2; Во всю землю ізиде, чч. 1-2; Радуйтесь праведнії о Господі; Явися благодать Божія, чч 1-4; г) Хвалебні пісні-Тебе Бога хвалим — двохорні чч. 1-10; г) Хвалебна пісня Тебе Бога хвалим, чотириголосне чч. 1-4; д) тридцять п'ять концертів на 4 голоси, е) десять концертів на два хори, е) Гімни і молитви, чч. 1-4: Предвічний і необхідний; Гімн Спасителю; Коль славен; Молитви перед обідом, вечерою і після них.

Окремо видані твори Бортнянського ще і такі: концерти «Благословлю Господа»; «Чашу спасіння»; «Внегда призвати ми»; «Услиши, Господи, когда...»; друге «Слава во вишніх Богу»; дванадцять «Задостойників»; канти на три голоси; «Отче наш» на три голоси; «Со святыми упокой»; Літургія на 4-голоси; «Херувимська», що звуться Симонівсьча (написана для Симонівського монастиря).

Церковні композиції до чужих слів — латинських та німецьких — написано:

- a) Dextra Domini fecit virtutem (a capella).
- б) Хорал:
- в) Хорал:
  - г) Німецька літургія, чч. 1-7, у формі хоралів.
  - г) Ehre sei dem Vater und dem Sohne und dem Heiligen Geiste (id).
  - д) O, Lamm Gottes (Agnus Dei) id.
  - е) »Свят, свят, свят«, на сопран, альт і 3 баси.
- а) Ave Maria (Неаполь, 1775) для 2x голосів з оркестрою Bekennen wil ich Dich, o Herr (id).
- Wo ist ein Gott, der groesser waere (a capella).
- Heiligen Geiste (id).
- б) Salve Regina (1776) для контральна з оркестрою.
- б) Imitation de la priere a la st. Vierge.
- е) Studio (етюд) для мішаного хору й смичкового квартету на слово »Амен

Світські твори: П'ять опер, про що уже згадувалося; Сонати й інші п'єси для чembоля (1783-1784): вісім сонат, 4 дрібні п'єси, квартет і квінтет для камерного ансамблю. Комедія з балетами »Ля фет дю Сен'єр (Павловське 1786). Квінтет; Симфонія для камерного ансамблю; Реккей де романес ет шансонс, I частина (французький соловіспів). Військовий марш (1787). Кантата »Господи, силою Твоєю« (хор з оркестрами симфонічною та роговою), Побіда красоти (1798) на слова Державина. Стрітеніє Ореєєм сонця. Гімн і дитрамб (1811). Гряди, гряди, Благословенний.

Наведені списки творів Бортнянського є ще повні, як про це пише Б. Асаф'єв, пишучи: »Пригадую, що в рукописах Бортнянського переховуються ще декілька віокальних камерних творів, що заслуговують уважної аналізи«. Належить пригадати, що твори Бортнянського, які редагував П. Чайковський, позбавлені оригінального »лиця« бо він зволив твори »вичистити« від мелізмів, що цим самим позбавило їх

справжнього українського характеру і властивого стилю нашої народної пісенності.

Ця стаття аж ніяк не вичерпє всього, що необхідно було написати, для цього потрібно мати більше джерел і можливостей, але основний висновок із того, що написали, скажемо: Д. Бортнянський був з ласки Божої диригент, організатор, оборонець прав капелі, він уdosконалив стрій капелян, що був копією строю спудеїв Києво-Могилянської Академії; він був великим композитором з надзвичайною технікою («Деякі концерти писав він у кареті», — П. Мацеціо) ...Коли він відчував наближення хвилини прощання з життям, покликав свою улюблений капелю до себе й просив її прослівяти йому останній раз його улюблений концерт: «Всюю прискорбна єси душа моя», чч.33.

Дмитро Степанович помер за новим стилем 9-го жовтня 1825 року в місті Петербурзі, столиці Російської імперії.

Використано літературу:

1. Нариси до історії української церковної музики. Павло Маценко.
2. Історія української музики. М. Грінченко.
3. Історія української джовтневої музики. Шреєр-Ткаченко.
4. Видатні російські хори і їх дирижори. Д. Локшин.
5. Хрестоматія укр. джовтн. музики. Шреєр-Ткаченко.
6. О. Ф. Львов. І. Гарднер. Вид. Джорданвіл, 1970.
7. Енциклопед. муз. словник. Штейнпресс і Ямпольський.
8. Стаття »У 200-ліття від народж. Бортнянського«. Маценко.
9. »До портрету Бортнянського«. Журнал »Ізвестія і заметки«. 1885. Київ.
10. Підручник церковного співу А. Ряжського.
12. »Спутник псаломщика«. Синод. видання 1916 р.
13. Древне-русське співоцьке мистецтво. Н. Успенський.
14. Спутник музиканта. А. Островський. 1969. Ленінград.
15. Руська музична культура XVIII стол. Т. Ліванова.

1977 р., Ірвінгтон, Н.-Дж.

ДМИТРО БОРТНЯНСЬКИЙ, ОПЕРА »СИН—СУПЕРНИК« (1787 р.)

ЛІБРЕТТО П. ЛЯФЕРМЬЄ
АРІЯ САНШЕТТИ

(Із французької переклав Леонід Полтава на замовлення проф. Юрія Оранського, УМІ, Філадельфія).

— Attendez vous dans le monde... —

Де любов, там одвіку
Впарі щастя і печаль.
Печаль, печаль,
На жаль, на жаль, на жаль,
Печаль — на жаль.

Де є любов, там навіки
Йдуть упари щастя й жаль.
На жаль, на жаль —
І щастя й жаль,
І щастя й жаль,
На жаль, на жаль, на жаль.

Кому що присудить доля:
Від щастя сяють одні, — ах, ах, ах,
А інші плачуть від болю,
Такі вони сумні,
Сумні, сумні,
Такі сумні!

Сяє той, немов кришталь,
Кому фортуна вторує,
А другий душі не чує,
Тільки біль, тільки жаль.

Любов, як дивна жар-птиця,
Нам дарує щастя й жаль,
Серцю радість і печаль —
Зла й щастя вічна криниця,
Зла й щастя вічна криниця... *)

*) Примітка перекладача: Далі йде 21 рядок повторень останньої строфі у різних варіантах.

ПРЕКРАСНІШОЮ ЗА МУЗИКУ МОЖЕ БУТИ ТІЛЬКИ ТИША!
Поль Кльодель.

СТУДІЇ В УВУ 1982 Р.

Ректорат УВУ повідомляє, що в літніх місяцях 1982 р. відбудуться наступні виклади:

1. Літній семестр Філософічного факультету та Факультету Права і Економічних наук починається 1 липня і триває до 31 серпня.

На філософічному факультеті передбачаються такі групи:

Мовно-літературна; Історично-географічна; Філософія, психологія, педагогіка; Соціологія і культура.

На Факультеті Права і Економічних наук є такі відділи:

Правничий; Економічний; Політичних наук.

Семестральна оплата виносить 800.-нім. марок. В час семестру можна сягнути 9 до 12 кредитів. Студії на УВУ завершуються магістерським згл. докторським дипломом.

2. Педагогічні курси для вчителів українських шкіл і виховників молодечих організацій з узглядненням психології, дидактики та методики викладання українознавчих предметів. Вони триватимуть 4 тижні, від 26 липня до 20 серпня. Оплата виносить 350.-нім. марок. Учасники цих курсів можуть здобути 6 кредитів, які в мірі потреби будуть зараховані в їхніх загальних студіях. Крім того, на бажання отримають посвідки і транскрипти для інших університетів.

3. Курси українознавства організовані в тому пляні, щоб українська молодь мала змогу поширити й поглибити свої знання про Україну в її сучасному і минулому. Всні відбудуться від 26 липня до 13 серпня, отже триватимуть три тижні. Оплата виносить 100.-нім. марок. На ці курси можуть вписуватися не лише студенти, але також учні вищих кляс середніх шкіл. Після закінчення курсанті отримують посвідки УВУ.

4. Курс української мови (нижчий рівень) відбудеться від 26 липня до 13 серпня. Він матиме 45 годин навчання і передбачений для тих, що не знають або слабо володіють українською мовою. Оплата курсу виносить 300.-нім. марок.

Студенти УВУ мають знижену ціну в гуртожитку Рідної Школи на кошти прожитку в Мюнхені. Повне утримування виносить лише 140.-нім. марок тижнево.

Докладніші відомості про УВУ і цьогорічні виклади подаємо у програмі викладів УВУ. Хто хотів би мати нашу програму, хай звертається до нас у цій справі на таку адресу:

UKRAINISCHE FREIE UNIVERSITAT
Pienzenauerstr. 15
D – 8000 München 80

На цю саму адресу можна звертатися за всіма додатковими інформаціями.

Просимо інформувати знайомих і товаришів про можливості студій в Українському Вільному Університеті.

Проф. д-р Володимир Янів Ректор УВУ

Вихованці

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ

В. Сухомлинський

ЕСТЕТИКА У ВИХОВАННІ

ДЖЕРЕЛА ЕСТЕТИЧНИХ ПОЧУТТІВ

Справжня краса людських відносин — правдивість — далеко не завжди буває приємною. Часто правда гірка, тривожна, в ній осуд і непримиренність до зла. Але найгіркіша правда утверджує в душі прагнення бути хорошим, бо правда за самою природою ніколи не принижує людської гідності.

Дух справедливості в школі живе передусім в оцінці трудових зусиль дитини і підлітка. Ці зусилля, тонкі, трудновловимі, часто не дають наслідків — глибоких знань, твердих практичних умінь. Розумова праця є, зусилля є, а результатів немає; учитель оцінює тільки результат — знання. В такій однобокій оцінці дитина і вбачає велику несправедливість. Добитися того, щоб розумові зусилля завжди давали позитивні наслідки, — в цьому полягає мистецтво нашої шкільної гуманності й справедливості.

Справедливість оцінки трудових зусиль формує у вихованців переконання, що вони і їхній наставник — товарищи в спільній праці, однодумці. Завдяки переживанню цього почуття вихователь і вихованець постають один перед одним з відкритими серцями: вони розуміють душу один одного, кращі людські риси не ховаються під випадковим, удаваним, другорядним. В атмосфері товариства й дружби, одухотворених благородними спонуканнями, серце дитини підлітка стає чутливим до всього доброго. Людина відчуває красу в людях, ця краса утверджує в її серці віру в добро. Воля вихователя сприймається дитиною як порада доброго друга, товариша, однодумця, а коли так сприймає волю вихователя й підліток, — це велике благо для школи. Я твердо впевнений, що один з наріжних каменів свідомої дисципліни. Захоплений спільною товариською працею, вихованець розкриває при цьому свої моральні й вольові сили. Його власну волю не розслаблюють; навпаки, він напружує свої духовні сили, щоб досягти мети. Практично ця важлива закономірність справжнього виховання знаходить свій вияв у тому, що вихователь дуже рідко забороняє і майже завжди спонукає, захоплює вихованців своїм прикладом. У цьому весь «секрет» майстерності виховання сильної волі. Хороший учитель мало забороняє не тому, що він закриває очі на зло, а тому, що вихованець, захоплений творенням добра, прагне бути хорошим.

Коли кожен прагне бути хорошим, у гурті яскраво розкривається кожна особистість. Йдеться не лише про те, що кожен виявляє свої сили, здібності. Розкривається індивідуальність сприймання внутрішньої

емоційної реакції на оцінку вчителем вчинків і поведінки. Ця реакція — важливий елемент краси людських відносин. Завдяки прагненню бути хорошим навіть гнів, приkrість, біль, засмучення вчителя не сприймаються як несправедливість. Навпаки, ці порухи душі педагога пропонують у вихованця прагнення стати кращим, переживання справедливості **викователя**.

Якщо ви хочете бути справжнім вихователем, розкрыйте перед юним серцем красу людського, передусім у самому собі — це дуже важливо. Ідеться не тільки про особистий приклад учителя як велику виховну силу. Діти, підлітки повинні розуміти, відчувати красу людського в повсякденній праці свого вихователя: тонкості емоцій, емоційній культурі. Справжній вихователь — людина широкого емоційного діапазону, що глибоко переживає радість і засмучення, прикрої й тривогу, обурення й гнів. Він дуже рідко гримає — підвищує голос. Тривогу, засмучення, подив, біль, гнів (а вчитель має право бути гнівним, як і будь-яка емоційно-культурна, вихована людина) — всі ці й десятки відтінків аналогічних почуттів діти уловлюють у звичайних словах свого наставника. Щоб ці почуття були сприятливі дітьми, справжньому педагогові-гуманісту не треба займатися якими-сь риторичними вправами. Я знаю одного прекрасного вихователя: обурений, він говорить майже пошепки, і кляса прислухається до кожного слова, затамувавши подих. Це не якась спеціальна »постановка« голосу. Це йде від душі, від великої внутрішньої культури почуттів. Якщо вихователь хоче, щоб його вихованці відчували в ньому красу людського, він має прагнути до того, щоб вони повсякденно відчували тонку емоційно-естетичну реакцію на їхні вчинки, на їхню поведінку. Ця реакція і є та могутня сила виховання в дусі гуманності, справедливості людської краси, без якої немислима школа. В цій реакції, в цих руках багатої душі наставника, вихованці й відчувають його особистість.

В окремих школах діти не розуміють і не відчувають людської індивідуальності в учителеві, їм чуже співчуття й розуміння труднощів його роботи. Втомленому, нервово збудженному вчителеві діти часто набридають своїми пустощами й витівками; учитель »виходить із себе« — кричить... Це перша ознака низької культури людських взаємовідносин. Де крик, там грубість, емоційна товстошкірість. У крикові виражається найпримітивніша, інстинктивна реакція, в якій губляться ті зерна емоційної культури, що є в душі кожного вчителя. Діти, що виховуються криком, втрачають здатність відчувати найтонші відтінки почуттів інших людей і — це особливо тривожно — втрачають чутливість до добра. Вихована криком, а дома ще й штурханами, потиличниками, грубістю, дитина не бачить, не відчуває краси навколо себе, вона байдужа, безжалісна, в її поведінці інколи можна помітити найстрашніше, що буває в людині, — жорстокість.

Джерелом культури людських емоцій є здатність учителя відчувати серцем внутрішній духовний світ дитини, підлітка, юнака, дівчини. У дитини бувають свої тривоги, прикрої, турботи, горе. Учитель, який володіє високою емоційною культурою, відчуває світ людини з того відбиття думок, почуттів, переживань, які випромінюють очі. Збаланувши, що в учня не все гаразд, чуйний учитель не стане відразу розпитувати чи

заспокоювати. Він дасть дитині відчути, що здогадується про її сердечну тривогу, смуток, турботу, горе. Переконавшись, що дитина потребує допомоги, вчитель говорить з нею на самоті. Вміння підійти до цієї розмови — дуже важлива риса емоційної культури.

Розуміти, що відбувається в душі хлопчика чи дівчинки, вчителеві допомагає реакція вихованця на красу. Той, у кого серце горить, тримтіть від горя, образи, гніву, обурення, по-своєму сприймає слова вчителя про добро, справедливість, по-своєму реагує на красу мистецтва, природи. Сум'яття, горе, відчай, образа — ці почуття немовби закривають шлях красі до людського серця. Та істина, що краса виховує, перетворюється в красиві слова, якщо людському серцю не до краси, якщо його вражено, поранено, ображено несправедливістю. Перш ніж вдатися до краси як до ліків, треба настроїти чутливі струни людського серця так, щоб музика краси пробуджувала в ньому відгук. Людині, що переживає сум'яття, пригніченість, відчай, треба сказати щось таке, що стосувалося б тільки її. У шкільному гурті має панувати дух співпереживання, співчуття, сердечної чуйності всіх до кожного. Цей дух не можна створити відразу якимись спеціальними засобами. Його початки — в загальній і емоційній культурі вчителів і вихованців, особливо в тому, що вчитель розуміє й відчуває всю складність, усі труднощі розумової праці дитини, правильно оцінює кожне її зусилля. Дух співчутливості несумісний з «підстроюванням» учителя під настрій учнів, із всепрощенням і сюсюканням, невимогливістю й недисциплінованістю. Потурання неробству, лінощам, розпущеності — це зворотний бік несправедливості. Там, де є ці моральні виразки, несправедливість проникає в найтонші пори духовних взаємовідносин, породжуючи обман, підлабузництво, моральну непорядність.

* * *

Виховуючи у дітей здоровий естетичний смак, треба звертати увагу на оточення, в якому живе дитина. Непривітне приміщення, нечистота негативно впливають на душу малої дитини і часто залишають свій слід на все життя. Тому треба обати про те, щоб діти, навіть при бідності батьків, жили в приміщенні охайному, прибраному. Дуже добре, коли образи на стінах, малюнки в кімнаті, де живе дитина, були прикрашені українськими рушниками, а коли дозволяють достатки, щоб на стінах висіли й килими. Це з ранніх літ виховує у дітей любов до виробів українського кустарного мистецтва і сприяє розвиткові естетичного смаку в українському національному дусі.

Нарешті, ще з наймолодших років слід виховувати у дітей любов до природи та розуміння її. Для цього слід частіше виносити або виводити дітей на свіжe повітря, щоб вони сприймали природу у всіх її різноманітних формах. Іноді навіть, не насилуючи дитини, слід звертати її увагу на такі явища природи, як захід сонця, хмари на небі, на птахів, що прелітають з дерева на дерево та ін.

Проф. Григорій Ващенко

«ОСНОВИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ»

Міжнародники

Роман Зварич

КЕМОЙ - ТВЕРДИНА САМООБОРОНИ КИТАЮ

(спостереження з подорожі в Азію) (2)

Учасники 14-ї Конференції ВАНЛ в Тайpei

КОНФУЦІЙ ПРОТИ КОМУНО-БОЛЬШЕВИЗМУ

В Кемою я щойно остаточно переконався в те, що комуністична система, принесена в Китай москалями-большевиками, мусить скоріше чи пізніше піддатися і зникнути, бо ж вона цілком чужа глибоко-моральній духовості китайської нації, з її міцним відчуттям п'ятитисячнолітнього світлого минулого. «Кемойці» безпретенсійні, скромні, прості, але в цій простоті промінюю якась глибока мудрість життя. Це — традиційна, древня, століттями випробувана, конфуціянська мораль і етичний кодекс честі.

Конфуцій /551-479 рр. перед Христом/ не ставався знайти відповіді до різних метафізичних питань, які хіба-що знані лише Богові. Його філософська, ідейно-світоглядова система не була релігією, але радше етикою і вченням, що старалася унормувати взаємини між людьми на основі вічних зasad суспільної і природньої моралі. Ці етичні норми життя зобов'язують всіх, бо ж вони походять від принципу «Чіянг», що означає »дух Правди«, яким увеся всесвіт оживлений та урохомлений.

Справи релігійні, які належать області віри, лишаються кожній людині до власного вирішення і практичного переведення. Конфуцій, напр., говорив, що »ми ще самі не вмієм служити людям, тож як можемо вміти служити духам.«

В етично-моральному кодексі Конфуція, все кружляє довкола двох основних засад: перше, це принцип »єн«, або принцип людського спілкування і любові до рідного; друге, це принцип »ї«, або обов'язок кожного супроти свого близького. Людину можна оцінити на основі її відношення до природи, передусім до власної природи, бо Конфуцій вірив, що кожна людина в природі добра. Отже, добра людина є та, котра живе згідно з власною моральною природою і поводиться з іншим, як сама бажала би, щоби інші поводилися з нею. А ця звичайна людська природа, за Конфуцієм, найкраще виявляється в любові дітей до своїх родичів. Тому родина для китайців — це святість.

Де ж в цій системі може приміститися большевицька концепція »клясової боротьби«, передумовою якої є взаємна ненависть усіх суспільних верств нації? Сильна родина є найбільшим ворогом большевизації, коли в китайців родина — це необхідний бастіон Правди і моралі в житті. Принцип Конфунція про обов'язок кожної людини супроти свого близького і його принцип про органічне тяготіння людей до спілкування /замість до взаємного жертя/ сильно сприяє процесові духовно-ідейного скріплення нації. А знаємо, що сильна нація, в якій вулканить міцна воля до життя, боротьби, і влади — це діаметральний антипод большевицького стандарту »безфоремної отари«.

В Китаю комунізм-большевізм не має перспективного майбутнього.

В Кемою, ця з природи антикомуністична конфуціянська етика життя знаходить, мабуть, найпрямолінійніші шляхи вияву. Основа всього життя тут — це родина. Скрізь панує атмосфера обов'язку: один супроти другого, кожний супроти всіх, всі супроти Вітчизни. Цей культ обов'язку стосується не тільки »живих«, але й »мертвих та ненароджених«. Кожний відчуває живий зв'язок з ланцюгом динамічної вічності нації, вічність в розумінні відношення людини до закономірної циклової плодотворчості природи.

»САН МІН ЧУ І« — ТРИ ПРИНЦИПИ НАЦІЇ.

Сун Ят-сен, батько модерної китайської держави, при заложенні Куомінгтану /організація китайських націоналістів/, визначив три принципи національно-державної побудови — »Сан Міч Чу І«: принцип націоналізму, проти комуно-большевизму, принцип демократії, проти тоталітаризму, і принцип соціальної справедливості, проти визиску та експлуатації людини людиною, клясою, чи державою. Варто застосовитися над третім з цих синтетично й суцільно пов'язаних принципів, який особливо важливий і помітний в житті автохтонного населення Кемою.

Переважаюча більшість населення цього острову займається різними родами аг'арного господарства. Від довшого часу в національному Китаю існувала система соціальної нерівності на аг'арному тлі. В 1949-ому році, за проголошеним національною революцією принципом соціальної справедливості, тодішній Президент Національного Китаю — генералісімо Чіянг Кай-шек, розпочав програму аг'арних реформ.

Проголошуячи гасло »земля для землеробів«, програма мала довести до того, щоби кожний селянин мав свій клаپтик землі, яку був спроможний обробляти згідно з його родинними потребами.

Провідники Національного Китаю тоді зрозуміли, що не можна перевести національної революції, обминаючи соціальне питання. Т.зв. »дво-етапність« в цьому питанні могла лише довести до програної революційної боротьби. Аграрна реформа була наскільки вдалою, що тепер китайці можуть з сміливістю похвалитися, що в кількостівій пропорції аграрної продукції до населення, національний Китай займає передове місце серед інших країн світу. Це також вказує на тотальне банкротство комуно-большевицької системи від землі, від власної праці і від продуктів власної праці. Вільний продуцент-селянин є запорукою перемоги національної і соціальної революції китайських націоналістів над чужим китайській духовості комуно-большевизмом.

Кемой — це явний, незаперечний доказ цього. Тут немає рабів, наймитів, чи кріпаків. Тут кожний вільний, гордий продуцент, для якого найсвятішим правом життя є власність на землю того, хто її обробляє. Тут комуна не має жодних виглядів вкорінитися своєю обманливою демагогією, бо кожний буде боронити свій шмат землі навіть, якщо треба, до загину!

Таке вдале поєднання соціального з національним елементами в боротьбі довело до високого рівня національної солідарності в національному Китаю. Кожний глибоко відчуває свою невідкладну особисту відповідальність супроти всього національного загалу, супроти завойованого комуною материка, супроти вічної Вітчизни. Кожний китаєць старається виконати цей обов'язок в своїй dennій праці, незалежно чи він на найвищих урядових позиціях, чи звичайний »низовий« працівник. Тут ніхто не дивиться, щоб лише »відкалатити години«. Китайці — трудолюбні, працьовиті люди, бо кожний відчуває, що несе тягар відповідальности супроти своєї нації. Тут ніхто не дивиться на свою dennу працю, як »потрібне лихо«, на якому йому особисто не залежить і в якій шукатиме вигідних викрутасів, як це звичайно ведеться серед працівників західних країн. Китаєць оцінює свою працю, як своє національне міто, як свою особисту, на нікого не скинуту варту в боротьбі.

Можу навести приклад цього національного солідаризму і почуття національного обов'язку з мою короткого побуту в Кемою. Кілька років тому відчувалося брак добrego шпиталя на острові, не лише для населення, але для ранених в боях з комуністами вояків. Власне, з огляду на постійну загрозу бомбардування Кемою комуністами, треба було так влаштовувати шпиталь, щоби був відпорний на атаки. Такий шпиталь збудували кемоїські військовики у власний вільний час, не жадаючи ані цента за цю додаткову працю. І що за шпиталь?!

Під час наших відвідин ми мали нагоду оглянути цей шпиталь. Доїжджаємо автобусом до якоїсь високої скали в підніжжю якої вибудовані дві великі діри, що наче служать за двері. Молодий китайський старшина, що провадив нашою групою, каже, що »в тій скалі міститься шпиталь, який був збудований нашими військовими-добровольцями у їхніх вільних godинах«.

Входимо в цю скалу-шпиталь. Масивні залізні двері, наче в сейфі, за нами закриваються. Зустрічають нас приємні, молоді китайські медсестри, по-білому зібрани. Я не міг вірити, що цей величезний бункер в скалі може мати всі необхідні модерні приладдя та інструменти, що потрібні в шпиталах. Однак, я також, видно, недоцінював працьовість та жертвеність китайців коли йдеться про загальне національне добро всього народу.

Перед нами висуваються темні склянні двері. Відкривається неймовірна картина: шпиталь влаштований наймодернішими технічними засобами, добре охолоджений, взірцево чистенький, як кожний ліпший шпиталь на Заході. Однак, застановляюсь, це є печера в горі !/, шпиталь-бункер, побудований в скалі працьовитими руками добровольцями-військовиками, яким доля своєї нації не байдужа.

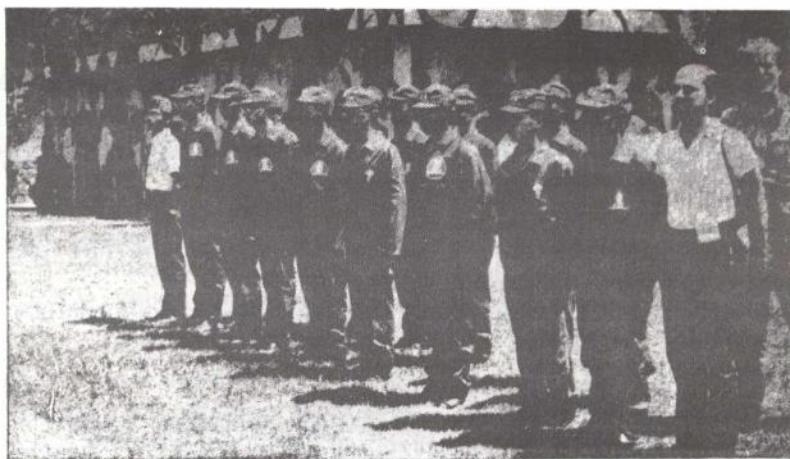
Я дальше застановляюся: тут військовий шпиталь, яким користується все населення і який був збудований нелегким трудом і добровільною працею »кемойських« військовиків. Адже ж, бути тут військовиком, значить бути лицарем, значить бути принаджним до ордену вибраних служити нації і жертвувати життям в захисті її чести. Цей шпиталь, — це наявний доказ дозрілості національної солідарності в китайців і виробленності їх »еліти« в почутті служити своєму народові. З таким шляхетно відданим народові військовому нація ніколи не знатиме остаточної програної.

»АТЛЯС ГОЛ«

Після пишного китайського обіду в шпиталі, сідаємо в автобуси, щоби дійти до наступного пункту на нашій програмі. По дорозі що тридцять - сорок метрів розставлені бункри. Деякі зовсім під землею, деякі в кущах заховані, деякі збудовані з бетону, а з інших спрямований якийсь скоростріл, чи гармата. Кожний бункер добре прихованний, закритий камуфляжною сіткою. Молодий китайський офіцер оповідає, що цілий острів покритий такими бункрами, щоби, в разі комуністичного мілітарного десанту на Кемой, можна було ефективніше вести партизансько-повстанську війну. Власне, кожний кемойський вояк добре вишколений в повстанському військовому ділі. А Кемой — це одна величезна сітка підпільних бункрів.

Доїжджаємо до одного більшого бункру в скалі. Тут з надвору не дозволяють нам фотографуватися з причин безпеки. Цей бункер одна велечезна печера, побудована в скалі. В цій »печері« сидять понад триста молодих кемойських вояків. Кожний зодягнений у зеленому військовому мундирі. Суворі в них погляди. Очі — немов дві чорні діри. Ці вояки щохвилі готові на смерть і вже нічого їх не лякає. Це прямо видно по обличчі. Гадаю, що постать людини набирає якоїсь нерозгадливої, вулканічної величини, стає масштабнішою, коли людина приготована на смерть.

В цих мужніх вояків кожний шмат мускулів, кожний життєвий нерв, тріщить воєнним духом, наче електрика в їх жилах пливе. В кожного мужня, горда постава. Їхні, чорні очі немов приховані грубошкірою відпорністю на окруження, суворим імунітетом до звичайних людських розкошів життя. Іх дух — шляхетний. В кожного лише одна думка — воювати.

На збірці разом з немойськими воянами

фотографії. Вже вся наша група вийшла з «печерик», а мій друг Борис насікли захоплений, що далі фотографує, не щадячи фільму. Раптом, якось невідома сила мене заставила вскоїнути до знімки. І врешті су-віорість цих залізних, беземоційних вояків хвиливо зламалася. Ввечері блиснув луначий, доброзичливий регіт. В тому моменті я відчув з ними дружній, душевний зв'язок, як в побратимів по боротьбі. Я встав і подякував за нагоду, за гонор з ними фотографуватися. А вони, несподівано, — в оплески! Пізніше наш молодий військовий старшина пояснював, що честь була їхня, що мали нагоду спільно бути на знімці з молодим анти-комуністом, делегатом на Конференції ВАКЛю. Однак, мені цього навіть чути не хотілося. Я лише знов, що ніколи не забуду того відчуття, що мені дали ці тверді, незламні «кімойці» — стояжі вічності китайської нації!

Дівчата, що нагадують наших гуцулон

Тут кінчиться один зі шляхів Тайвану

ПОЛІТИКА В ЖИТІ ДРУЖИННИКА

Зацікавлення політикою — це зацікавлення в справах держави.

Багато з нас кожного дня бере в руки газету та читає про це, щодіється навколо нас та в світі. Чому ми це робимо? Причини можуть бути такі —

- а) це нас цікавить
- б) ми хочемо бути обізнані з справами
- в) не хочемо бути позаду, коли інші люди говорять про справи
- г) є конечність знати про стан держави
- г') є внутрішнє хотіння цікавитися справами, тому що вони відносяться до нас.

Але чомусь такі причини не відносяться до зацікавлення в справах України. Тепер треба запитатися — чому? Чи ставимо всі вищезгадані причини в негативі і це вистачає? Напр. а) це нас не цікавить або в) не є важне, якщо ми позаду, коли інші говорять про справи політики або г) немає конечності знати про справи? Українська політика, так як і інша, повинна нас цікавити, та ми до якоїсь міри маємо обов'язок цікавитися нею.

Знаю, що ми часто кидаємо клічну нашого ідеалу християнсько-національне виховання і кажемо, що якщо це будемо повторяти, тоді все буде впорядку. На жаль, воно так не є.

Багато з наших членів кажуть: «Ми віримо в це, що СУМ робить і в ідеї християнства та націоналізму, але політика нас не цікавить». Чуємо і таке: «Я хочу бути патріотом, а не шовіністом. А в українській спільноті доводиться бути шовіністом і немає місця бути лише патріотом».

Знову все це пов'язане з політикою. Хочемо чи не хочемо, це все пов'язане з справами держави. Хочу тут подати вияснення тих термінів — патріотизм, шовінізм.

Націоналізм — це активна любов до батьківщини. Це вияв не тільки охоти допомогти батьківщині, але й чим. Практичне реалізування хотінь нації вийти на вищий щабель її розвитку.

Патріотизм — це підсвідоме відчування любові до всього, що нам рідне й близьке. Народний патріотизм — це почуття любові до свого народу й охота йому помогти.

Шовінізм — це сліпа пристрасна любов до свого рідного й ненависть до всього чужого.

Із тих дефініцій, що в багатьох випадках, коли говоримо так, як було вище згадане про політику, ми дійсно є зацікавлені політикою, тільки що це слово політика несе для нас певні провідні означення. Хоч є твердження, що ми зацікавлені долею Українського Народу, що ми хочемо помогти йому, разом з тим не можна казати — «мене не цікавить політика». Бо власне ця політика, це зацікавлення в справах держави є пов'язане із тим хотінням помогти.

Hixto не шукає шовіністів. Шукається націоналістів, які будуть діяти, щоб помогти Батьківщині. І знову можна нагадати собі тих, які застерігають, що вони не є націоналістами — вони лише помагають Батьківщині. Це знову ознака незрозуміння нашої ролі, це страх бути одним з тих, які стремлять до визволення народу. Чомусь в нас є це страхіття, ця неохота «бавитися в політику», або вживати слово «націоналізм». Якщо ми вико-

нуємо свої обов'язки супроти народу, необхідним є і буде вживати такі терміни.

Уважаю, що проблема є в тому, що ми не є свідомі того, що хочемо зробити для Народу. Можливо є, що ми не розуміємо нашої ролі тут на чужині. Це не є лише втримати себе як етнічну групу. Засадniche — це стати в допомогу Україні і разом з тим в допомогу тим, які є на Рідних Землях.

Отже, якщо ми є з тим згідні, політика — зацікавлення справами держави мусить входити в рахунок. Всі наші дії, наші спроби допомогти Україні є пов'язані з політикою. Для нас тут християнсько-національне виховання є пов'язане з політикою, бо власне в цьому є зasadnicha справа, що хочемо виховати своїх дітей на свідомих, карних членів Українського Народу.

Ми мусимо цікавитися політикою не лише України, але і політикою країни нашого поселення і політикою світу та оцінити це, що читаємо, що навчаємося в контексті допомоги Україні.

Як дружинники, ми повинні бути добре обізнані з всесвітньою політикою так, щоб ми могли обстоювати права нашого народу.

Коли ми відкидаємо цю політику, тоді іде питання, чи вести боротьбу, бо це боротьба за «бути або не бути» українського народу. Як вести цю боротьбу, це питання іншого характеру.

Кінчаю своє коротке слово такими думками. Якщо вони для вас мають якесь значення, тоді політика для нас має якесь значення:

«Перший фронт боротьби є і буде на Україні».

«Українська молодь повинна включатися в цю боротьбу незалежно від цього, де вона живе».

«Молода Україна йде шляхом боротьби».

«Ми органічна частина українського народу, з різних і незалежних від нас причин, ми опинилися й перебуваємо в багатьох країнах, але від того не змінилися наші завдання ані наші обов'язки супроти України».

(із сум. сторінки «Наш Шлях», Австралія).

CУМ бгії

ІДЕОЛОГІЧНО-ПОЛІТИЧНИЙ ТАБІР СУМ-ТУСМ

/Пресова Служба ТУСМ/ В дніх 26-31 грудня, 1981 року, відбувся IX-ий з черги Зимовий Ідеологічно-Політичний Табір на Оселі СУМ - А в Елленвіл, Н. Й., влаштований спільними силами Крайових Управ СУМ-А і ТУСМ-у. Всього разом понад 60 дружинників, пластунів та ТУСМівців брали участь в цьому таборі, що свідчить про те, що такі табори не тільки необхідні у формуванні світогляду та політичної свідомості нашої молоді, але й що сама молодь відчуває цю потребу. Командантом цьогорічного табору був д. Андрій Прятка — ідеологічний референт КУ ТУСМ в Америці і довголітній її голова.

Учасники табору, які приїхали з різних сторін Америки, Канади та навітьдалекої Австралії, мали нагоду вислухати понад 35 годин викладів та семінарів на різні політичні, історичні та інші теми. Викладали наступні доповідачі: проф. С. Вожаківський — «До генези української нації», «1500-ліття Києва»; проф. М. Чировський — «Акт 30-го червня в міжнародному та політичному аспектах»; д-р П. Мірчук — «Нарис історії українського націоналізму»; мігр. Осип Рожка — «Григорій Сковорода — український філософ», «Українські визвольні змагання 1917 - 20 рр.»; мігр. Борис Потапенко — «Міжнародня політика і становище України в світі»; мігр. Оксана Дацьків — «НАТО і мілітарна стратегія Заходу й Сходу»; д. Андрій Прятка — «Хто наш ворог? — партократія чи московсько-більшевицький імперіялізм»; мігр. Роман Зварич — «Вступ до політичних наук», «Ідеологічно-політичні засади українського визвольного націоналізму». Крім формальних викладів відбулися різного роду дискусійні вечори, де учасники табору мали більшу нагоду проаналізувати повищу проблематику.

Так виглядала формальна частина табору. Однак, як кожний таборовик знає, «добре» табори характерні тим, що витворюють певний « дух ». Тому, в програмі табору були передбачені різні святочні та розвагові точки. Наприклад, одного вечора учасники приготували «ялинку», присвячену Нескореним Борцям за Волю в Україні. Крім співу колядок, кожний учасник засвітив свічку на ялинці, яку присвячував одному українському політв'язневі, зокрема тим, які зі зброєю в руках воювали за українську державність в рядах ОУН - УПА і які тепер вже кілька-десять літ караються по різних московських імперіо-колоніальних катівнях. Іншого вечора відбулася «святочна ватра», присвячена воїнам ОУН — Василеві Біласові та Дмитрові Данилишинові. Святочне слово виголосив д. Осип Рожка, в якому він вказав на те, що шлях до волі й державності зрошується кров'ю найкращих синів і дочок Нації. Друг Рожка пригадав присутнім, що єдиний революційний шлях, шлях зброї та героїзму, може довести до здійснення наших мрій, цебто до відроювання Української Самостійної Соборної Держави. На кінець, всі таборовики простягнули руки до палаючого вогню ватри і присягнули ніколи не забути всі ті кривди, що вороги України вдягли протягом довших століть знищання і неволі та ніколи не відступити від шляху боротьби за Україну.

Одного вечора більшість учасників табору виїхали автами, щоби по-традиційному колядувати українським родинам, які живуть близько Осели. Дуже імпозантне враження зробило те, що 35 молодих колядників ходили з хати до хати з українською колядкою. Зібрані гроші з коляди приділено на «Фонд оборони Юрія Шухевича» при КУ ТУСМ. Учасники табору також рішилися заколядувати в реєстрі Українського Народного Союзу — «Союзівка», який знаходиться недалеко від сумівської Осели. Однак, господар «Союзівки» дуже холодно привітав наших колядників, давши їм відчути, що вони там не бажані, мабуть тому, що вони, мовляв, «бандерівці». Колядники-учасники табору, не зважаючи на їхні політичні переконання,уважали своїм обов'язком відвідати чим більше українських хат, бо українська традиція хіба-що спільна всім українцям. Тому, дуже їх дивувала поведінка господарів «Союзівки».

В четвер, 31-го грудня, в останній день табору, відбувся прощальний обід, на якому, після коротких привітів представників обох Крайових Управ, учасники самі мали нагоду висловити свої думки і висновки з табору. Слід відмітити, що кожний учасник був надзвичайно вдоволений і піднесеним табором. Багато навіть заявили, що вернуться на наступний рік і будуть заохочувати своїх подруг і друзів також прибути на табір. На кінець, учасники табору окликами «Слава!» подякували господареві сумівської Осели — д. М. Вівчареві, всім паням в кухні та Голові Заряду Осели — д. В. Костикові. Слід відмітити, що наші господарі, зрозумівши вагу таких таборів, дуже пильно докладали всіх зусиль на те, щоб передування на цьому таборі було якнайкраще влаштоване.

КРАЙОВІ УПРАВИ СУМ-А І ТУСМ ЗАКЛИКАЮТЬ ВСІХ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ БРАТИ УЧАСТЬ В НАШИХ ІДЕОЛОГІЧНО-ПОЛІТИЧНИХ ТАБОРАХ В МАЙБУТНЬОМУ!

СУМ АРГЕНТИНИ РОЗПОЧАВ СВЯТКУВАННЯ 40-ЛІТТЯ УПА СУМІВСЬКИМ ТАБОРОМ

(СПС) Від кількох років Центральна Управа забезпечує виховний склад сумівських тaborів Аргентини кваліфікованими виховниками. І так д. П. Башук в 1979-ому році втретє, а д-р П. Мірчук в 1981-ому році відвідали сумівську молодь Аргентини. Цього року згідно з дозволенням з д. Є. Марковичем, Головою КУ СУМ в Аргентині, Голова Центральної Управи СУМ д-г Євген Гановський доручив генеральному секретареві Центральної Управи О. Рожці відвідати СУМ в Аргентині і взяти участь в цьогорічних тaborах.

Табір юнацтва СУМ тривав два тижні, від 9-го до 24-го січня. Тому, що його переведення припадало у 40-ву річницю від постання Української Повстанської Армії, тaborовики присвоїли йому назву «Малі Упівці». Інші річниці, які виховники табору наголошували учасникам табору були: 90-ліття від народження Патріарха України Йосифа I-го, 75-ліття від народження Тараса Чупринки-Шухевича, 35-ліття від відновлення СУМ на еміграції і 10-ти ліття від посиленого терору проти Руху Спротиву в Україні.

Команду над молодшим юнацтвом очолював д-г Антон Сищик, а головним виховником табору став д-г Осип Рожка, генеральний

секретар Центральної Управи СУМ. Він співпрацював на виховному відтинку з наступними виховниками: под. Гелею Михурою — Головою Виховної Ради СУМ в Аргентині, под. Михайлиною і Рузею Савчук та под. Лідою Маркович.

При співпраці названих виховниць і виховників, табір, що мав виховно-відпочинковий та спортивний характер, і нарахував 60 юних таборовиків у віку від 7 до 14 років, — відбувся успішно. До цікавіших моментів табору належить відмітити вечір колядок, присвячений дітям українських політ'язнів, який юнацтво відбуло при свічках; цілоденна голодівка команди і відмова юнацтва від підвечірку, стріча Нового Року — Маланки, ватра в честь Тараса Чупринки-Шухевича, відвідини гробівця Мацейка «Гонти», відвідини мініатурного міста для дітей, т.зв. Дитячої Республіки, висвітлення фільмів з попередніх таборів. Крім того в День Української Державності, 22-го січня, група таборовиків виїхала до Буенос Айресу, щоб перед пам'ятником визволителя Аргентини і Південної Америки скласти вінець квітів. В той же час генеральний секретар ЦУ в супроводі Голови Централі «Просвіти» п. Василя Косюка також взяв участь у святкуванні Дня Незалежності, але в Берісі, провінційній адміністративній столиці; тут у присутності понад сотні людей вивішено український національний прапор та вшановано генерала Сан Мартіна вінцем, який склали у підніжжя його погруддя О. Рожка і Голова Філії «Просвіти» Беріссо п. А. Никон. У приміщеннях місцевої філії «Просвіти» генеральний секретар в присутності місцевих діячів, представників аргентинської влади, та приятелів АБН-у виголосив коротке слово, пов'язане з Днем Української Незалежності, та з визвольними стремліннями українського народу, який свою волю до незалежного життя виявив листопадовими подіями 1918-го року в Галичині, 1938-ого року боротьбою на Закарпатті та проголошенням Акту 30-го Червня 1941-ого року у Львові.

На запрошення Голови Пласти в Аргентині п. Віктора Агреса, генеральний секретар ЦУ СУМ, відвідав пластовий табір наймолодших «Юні Друзі», що відбувався 180 км. від Буенос Айресу у Пунта Індіо, та взяв участь у Святі Державності та Святій Літургії у поблизькій місцевості — Вероніка.

У суботу вечір відбулася пращаальна ватра табору «Малих Улівців» присвячена 40-літтю УПА, а вже наступного дня в присутності кількох сотень громадянства та батьків дітей відбулося офіційне закриття табору. В кінцевій частині офіційної церемонії закриття промовляли: комендант табору А. Сищик, генеральний секретар ЦУ СУМ — О. Рожка, Голова КУ СУМ в Аргентині — Є. Маркович, Голова Централі «Просвіти» — В. Косюк. Присутніми на офіційному закритті були: о. Мельничин, Михайло Данилишин — почесний Голова Централі «Просвітів», Борис Вітошинський — Голова Заряду Осели «Веселки», Степан Сенів — Голова Кооперативи «Фортун» та Володимир Кметь, український меценат.

За час свого перебування в Аргентині генеральний секретар ЦУ СУМ на запрошення Голови Централі «Просвіти» — п-на В. Косюка відвідав кілька філій, як напр. Ісідеро Касанова, Березатегі, Вінха Аделіна, Беріссо, Вільде, взяв участь в стрічі з представниками ук-

раїнського організованого життя в Аргентіні в Централі «Просвіти», запізнався з головами і секретарями 12-ох філій »Просвіти«. Окрім того взяв участь в засіданні Крайової Управи СУМ, де мав нагоду представити думки і пляни Центральної Управи СУМ на майбутнє, як також обмінятися думками про діяльність Крайової Управи та про успіхи таборування. Дня 1-го лютого, кілька десятків членів »Просвіти« Крайової Управи, Голова Пласту в Аргентіні працювали генерального секретаря д-га О. Рожку і бажали йому поновно в скорому часі загостити між сумівців, друзів та між українською організовану громаду.

Після відbutтя юнацького табору д-г О. Рожка перевів чотириденний курс, який був запланований Крайовою Управою для старшого юнацтва і дружинників СУМ у місті Буенос-Айрес, в Централі »Просвіти«. Тематика курсу включала два тригодинні виклади про боротьбу українського народу в 1917-22-их роках, коротку історію ОУН, шести-десятирічників, семидесятирічників та важливіші проблеми нашого громадського життя і руху дисидентів на еміграції.

В поворотній дорозі д. О. Рожка відвідав Бразилію, де в Сан Павло стрінувся з Головою Осередку СУМ под. Н. Кухар. В Куритибі відвідав Екзарха УЦК – Ефрема Кривого. Владика живо цікавився організованою українською молоддю та ділився думками про церковне і організоване життя в Бразилії. Кир Ефрем показав генеральному секретареві новозбудовані приміщення Центру Молоді, який якраз збудовано, що має всі завдання, щоб сконцентрувати українську молодь при церковному та культурному житті української громади. Всетаки відчувається потреба праці з молоддю з наголошенням українського національного виховання.

Вже майже дев'ять десятків років перебуває українська еміграція в Аргентіні і в сусідніх країнах та всетаки принадлежність крові та свідомості до свого – українського народу – дає багатьом силу продовжувати свій рід та плекати національну свідомість, щоб улегнути стражданням поневоленої нашої Батьківщини та стати при потребі в обороні її національних інтересів.

ЗИМОВИЙ ТАБІР СУМ НА ФРАНКОПОЛІ

Згідно з рішенням Європейської Конференції (ЕК) СУМ, цьогорічний зимовий табір дружинників СУМ відбувся в дніх 23.12. до 31.12. 1981 року на Франкополі в Бельгії.

Франкополе знаходиться в чудесних засніжених околицях Арденнів, віддалене 8 км від славного курортного містечка Спа. Якщо можна порівнювати красу краєвидів сумівських осель, то, на мою гадку, оселю Франкополя треба зарахувати після площа в Гомадінгені, що в Німеччині, до другої найгарнішої оселі в Європі.

23.12. з'їхалася команда та перші таборовики. Не всім вдалося на час приїхати, бо в цілій Європі випали великі сніги, що дуже утруднювало подорожування. Ось так мені довелося подорожувати з Італії, з Риму, майже дві доби. Вже у Шкодляндії, наприклад, був застряг автобусик, який мав по дорозі підібрести 10 таборовиків та при-

бути на Франкopolе. Ще заскоро було тому офіційно відкрити табір, бо більшість тaborовиків ще не прибула. Цілий день проходив в упорядкуванні табору.

Наступного дня в подібній порі святковим наказом ЕК СУМ та торжественною Службою Божою відкрито офіційно Зимовий табір. З приємністю відправляю Службу Божу та прислуховуюся до милозвучного співу тaborовиків, яких повище 40. В наступних днях число учасників постійно зростатиме — на закриття табору буде їх коло 60.

Для успішного проведення табору ЕК покликала наступних подруг та друзів до команди: В. Панчук — комендант, д. Пилип Наумяк — заст. коменданта, под. Ганя Наумяк — писар, под. Оксана Пачеха — програмова, д. З. Коваль — головний виховник, д. Петро Хома — господарчий, д. Іван-Петро Пастернак — фінансовий. Треба з приємністю ствердити, що помимо того, що більшість членів команди перший раз входили в склад команди Зимового табору, який безперечно має своєрідний характер та вимагає певного досвіду, команда солідно вив'язалася з своїх обов'язків.

Функцію курінних словнювали: д. Пилип Наумяк для дружинників, а под. Оксана Пачеха для дружинниць. До технічного складу входили подружжя Свідерських, які дуже смачно варили, за що їм щире спасибі, та в функції медсестри — под. Соня Зайло, яка дбайливо та уміло лікувала всілякі перестуди та кашлі. Буфетмайстром був д. Борис Боднар.

Духовним опікуном за час цілого таборування (мабуть вперше в історії Зимових таборів на Франкopolі — ред.) був о. Євген Небесняк.

Для відзначення славетного чину Акту 30 червня 1941 р. та для заокруглення і закінчення ювілейних святкувань 40-річчя в 1981 році, ЕК іменувала цей зимовий табір цією славною в нашій найновішій історії датою.

25 грудня, на латинське Різдво, як кожного року, також і цього року ввесь табір зійшов до церковці в Стер, щоб українськими колядками взяти участь разом з вірними латинського обряду у їх різдвяних святкуваннях. Тaborовики чотириголосовим співом, яким провадив В. Панчук, дійсно полонили белгійців цього села. Після церковних відправ тaborовики пішли ще в село колядувати українські колядки, за що їх сердечно селяни частували.

Крім розвагових частин програми, як веселі вечори, тaborова заївава з сумівською оркестрою «Опришки — Амор.2», та пригодницькою тереновою грою, яку уміло і вдало підготовив та провів д. Роман Зубрицький, варто згадати туристичну екскурсію тaborовиків до Брюсселю, яка відбулася 29.12.

Тaborовики оглянули надзвичайну архітектурну споруду «Атоміум», що був збудований з нагоди світового Експо в 1958, та свого часу вважався «технічно-будівельним чудом». Екскурсією по Брюсселі провадив д. З. Коваль, який, так би мовити — тутешній і знав цікаво та докладно розповідати про історію міста та його чималі архітектурно-мистецькі надбання.

Надзвичайне зацікавлення у таборовиків збудили відвідини українського відділу в Військовому музеї, де можна оглянути укр. клейноди, ступені та мундури, головно січових стрільців. Незабутнім лишатися відвідини централі Видавництва СУМ, де нас гостинно та по-батьківському прийняли д. О. Коваль з родиною та співпрацівниками.

Із вишкільної програми, якою в головній мірі провадили В. Панчук З. Коваль та о. Є. Небесняк, варто відмітити гутірки та дискусії на теми: »Перші два роздори у Вселенській Церкві; становище Української Церкви в час другої сутички; відлучення, відтак унія«; »Студентство та його становище на Україні«; »Історія та аналіза наших дум«; »Доба і проблематика Хмельниччини«.

Надзвичайно цікавим та з великою заангажованістю таборовиків випав чотиригодинний панель про пасифістський рух і з тим пов'язане роззброєння чи доозброєння та чи існує рівновага сил НАТО і Варшавського Пакту. Таборовики звітували про стан цього руху в своїх країнах, про мотиви учасників руху та робили відповідні висновки. Яскраво було видно, що в кожній країні до цього підходять інакше. В тому зв'язку цікаво було чути, що »представники« з Англії чомусь не вбачали в ССР серйозної загрози для миру, помимо всяких нагромаджень зброї та хоч би нещодавніх минулих поступків у Польщі. Як вже згадано, дискусія була запекла і цікава.

Збагаченням програми була тригодинна гутірка-дискусія з д. О. Ковалем, головно на сумівські теми, як останній Пленум СУМ в Нью-Йорку, проблематика навколо особи В. Мороза тощо.

Ось так і скоро промінув час тaborування. Напередодні закінчення табору рішено було, вже традиційно, зробити »прощальну вечерю«. Ціле пообіддя проходило у підготовці до цієї вечери: хто в кухні гарює, хто залю прибирає, хто пісні-жарти вивчає. Вечера проходить у надзвичайно веселій, дружній та родинній атмосфері. По вечери друг Б. Качмарський висвітлив діяпроглядки про європейський спортивний сумівський табір влітку м.р. на Тарасівці в Англії.

31.12. ще до обіду тривали гутірки та дискусії. По обіді закінчується офіційно цикл вишкільної програми, на бажання таборовиків, співом.

Офіційне святкове закриття відбувається під вечір. Після співаної Служби Божої — останній апель, в час якого голова ЕК под. Лариса Вігошинська-Друар, голова КУ СУМ у Франції, дякує всім учасникам та команді за успішне проведення табору. Командант дякує всім за втримання дисципліни та співпрацю і бажає щасливого Нового Року та бездоганного повороту додому з побаченням наступного зимового табору.

Відтак зустріч Нового 1982 Року під звуки Оркестри »Опришки — Амор-2«.

Особисто я дуже задоволений з табору. Духовне йшло в парі з світським, у прекрасній гармонії сумівського гасла »Бог і Україна«, що виявляло ще раз нерозлучність двох істотних чинників молодого українця. Дякую, друзі та подруги, за мило проведений з Вами час!

о. Євген Небесняк

Щастя Дажаємо

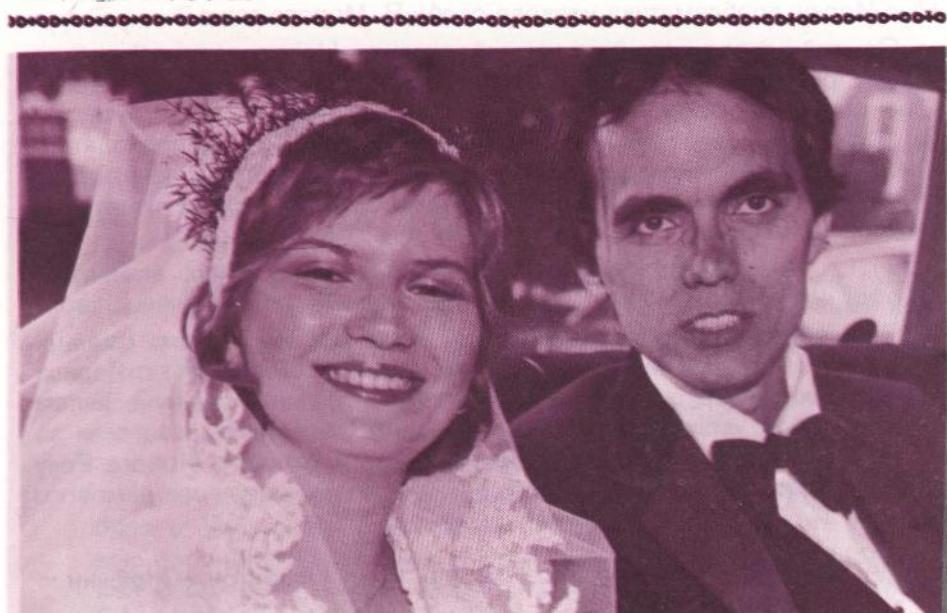
Мирося і Богданові бажаємо Многих і Щасливих Літ!

4.7.81 р. стали під вінець виховниця СУМ II-го ст., Мирося ФІГОЛЬ і Богдан МАКСИМІВ, член Пласту. Акту вінчання довершив капелян СУМ о. І. Барщик в церкві св. Покрови в Горонті, де й відбулося весільне прийняття.

Старостував і проводив весільною гостиною мгр. Т. Буйняк — голова ГУ ЛВУ і довголітній голова КУ СУМ в Канаді.

Молоду Пару вітали: капелян СУМ о. І. Барщик, голова КУ СУМ — М. Шепетик, Булавний Відділу Ю СУМ в Торонті О. Качмарський, а подруги виховниці і членкині Роя «Червона Калина» якого Мирося є виховницею, принесли в дарі хліб—сіль, часник, мед і золото, щоб Молода Пара була щаслива і здорові.

З тої нагоди Батьки Молодої зложили дар на сумівські журнали в сумі 50 дол.

30.8.1981 р. в церкві Святої Покрови в Пармі, ЗСА, звінчалися активні Сумівці Любі ДМИТРИК і Роман ГУДЗ з Кентон. Акту вінчання довершив о. д-р Іван Тилявський. На весільному принятті в залі Св. Пот

кровського Центру старостували п-и Марія Соляр і Роман Почтар, а про стіл в українському стилі подбала п-и Іванка Яремко. Від о-ку СУМ в Клівленді вітав голова Мирослав Почтар, а двоє юнаків вручили Молодим

пам'ятковий дарунок. Староста під- дав 180 дол. Цю суму призначено на креслив сумівську активність Молодої пресфонд »Авангарду« і »Крилатих«. Пари і тратулювали Батькам за при- Організаторам і Жертвоводавцям кладне виховання. Зорганізовано »ви- цири Спасибі а Молодій Парі бажаємо куп« танку з Молодою Парою, який Многих і щасливих літ!

З НАГОДИ НА «АВАНГАРД».

Складаємо цириу подяку ВШ Панству Степанові і Лінді Уринюкам з Філадельфії, ЗСА, за пожертву в сумі 50 дол. на «Авангард», що її склали на руки пана Петра Станька з нагоди вінчання їхнього сина Степана, мол.

Рівноож дякуємо панові Петрові Станькові, що пригадав Батькам свого хрещеника, що «Авангард» є в потребі та заслуговує на пожертву з цієї нагоди.

Молодій Парі бажаємо багатьох і щасливих літ!

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСФОНД «АВАНГАРДУ»

Канада

Кіченер: О. Малко, зб.л.ч. 069 — 37 дол. Склали: 10 дол. — О. Малко; по 5 дол.: П. Павелко, В. Бицк, С. Вілюра, В. Товарницький; С. Гриневич — 3 дол.: по 2 дол.: Р. Литвин, О. Олексик.

Калгари: Д. Коваль — 6.50 дол.

Монреаль: Українська Народна Каса — 100 дол. (також на »Крилаті« — 100 дол.)

Торонто: О-к СУМ — 132 дол., в тому з поминок по сл.п. Дмитрові Купратому — 82 дол. (також на »Крилаті« — 83 дол.) і Школа Українознавства ім. Юрія Липи — 50 дол. (також на »Крилаті« — 50 дол.) З весілля Миросі Фіголь з Богданом Максимовичем — 50 дол.

Етобіко: М. Ружило — 15 дол.

Великобританія

Лондон: І. Бутинський — 3.60 ф.ст. інж. В. Олеськів — 4 ф.ст. /також на »Крилаті« — 4 ф.ст./ Л. Фостун, з весілля Анни Моляуської з Романом Котом — 15 ф.ст. /також на »Крилаті« — 15 ф.ст./

Манчестер: В. Шляхетко, зб.л.ч. 655 — 13.50 ф.ст. Склали по 2 ф.ст.: В. Шляхетко, І. Середницький; по 1 ф.ст.: О. Андрющин, Б. Рутковський, М. Буняк, В. Влах, Б. Шляхетко, Н.Н., О. Олійник, Р. Вихрій, М. Кузів; 0.50 ф.ст. — Б. Сало.

Петро Кудик, зб.л.ч. 388 — 5 ф.ст.

Дербі: Зб.л.ч. 101 — 9 ф.ст. Склали по 1 ф.ст. Д. Волошинюк, С. Шмондрак, Назарук, М. Татарчук, В. Мельниченко, Ф. Савчук, І. Горобець, М. Крисько, В. Скрипець.

Карлайл: З весілля А. Будзика з П. Джексон — 10 ф.ст. /також на »Крилаті« — 5 ф.ст./

Ковентрі: О. Красій — 3.40 ф.ст.

Волвергемптон: 21-х уродин Орці Гушак за ініціативою Романа Гушака гости склали 25 ф.ст., з чого призначено 15 ф.ст. на »Авангард« і 10 ф.ст. на »Крилаті«.

Рочдейл: Управа О-ку СУМ — 10 ф.ст. /також на »Крилаті« — 10 ф.ст./

Бедфорд: М. Прикідний, зб.л.ч. 396 — 6 ф.ст. Склали: Укр. Тов. Клуб 3 ф.ст. М. Прихідний — 2 ф.ст. Л. Коваль — 1 ф.ст.

Великобританія

Глостер: *I. Скальський — 10 ф.ст. з поминок по бл.п. Соні Наталі Гриньків (також на «Крилаті» — 10 ф.ст.)*
Гудерсфільд: *B. Красовицький — 20 ф.ст. з весільного прийняття Катерини Б. з Дж. Вотсоном.*
Брадфорд: *D. Василік — 0.40 ф.ст.*

ЗСА

Нью Йорк: *B. Когут — 5 дол.*

Чікаґо ім. Павлушкиова: *Роман Голяш — 25 дол. (також на «Крилаті» — 25 дол. Управа О-ку СУМ — 100 дол.*

Мілківі: *C. Каспрук — 23.50 дол.*

Пасайк: *M. Чабан — 3.50 дол.*

Філадельфія: *P. Станько — 50 дол. з весілля Степана Угринюка. M. Бачара, з весілля Анни Гелетканич з Іваном Яворським — 25 дол. (також на «Крилаті» — 25 дол.) M. Бачара — 54 дол. Склали по дол.: B. Риндич, M. Бачара, I. Ребенський, P. Кулинич, Ю. Наконечний, B. Лужецький, B. Ганкевич, M. Руцак, I. Яворський.*

Рочестер: *B. Гладун — 10 дол.*

Клівленд-Парма: *P. Почтар, з весілля Любі Дмитрик з Романом Гудзом — 90 дол. (також на «Крилаті» — 90 дол.)*

Ірвінгтон: *M. Заверуха — 7.50 дол. (також на «Крилаті» — 7.50 д.)*

Німеччина

Мюнхен: *O. Демчук — 10 нм; B. Шарко — 15 нм.*

Франкфурт: *B. Мацюк — 20 нм (також на «Крилаті» — 20 нм)*

Мюнстер: *B. Мосса — 25 нм (також на «Крилаті» — 25 нм)*

Гановер: *M. Кловак — 10 нм*

Родольфцель: *P. Рошкевич, зб.л.ч. 372 — 9 нм: Склали: P. Рошкевич — 5 нм. по 1 нм.: P. Нарольський, T. Мельник, I. Бойко, F. Лашук.*

Австралія   Мельбурн: *C. Лисенко — 15 дол.*

Бельгія

Вам: *M. Дуда, зб.л.ч. 608 — 400 бфр. Склали по 200 бфр. M. Дуда M. Загребельний.*

Лъєж: *Фед'єко Іван — 1000 бфр. (також на «Крилаті» — 1000 бфр)*

Тразені: *M. Смірнов — 350 бфр.*

Франція

Париж: *M. Бублинський — 60 ффр. Осередок СУМ — 50 ффр (також на «Крилаті» — 50 ффр.)*

Сошо: *Осередок СУМ — 13 ффр (також на «Крилаті» — 13 ффр.)*

Всім Жертводавцям і Збирачам наше щире Спасиби, а Молодим Парам — Многих і Щасливих Літ!

Від Адміністрації В-ва СУМ

Як це ми подавали в попередньому числі «Авангарду» ч. 4/159/81, ми мусили скоротити в минулому році випуск журналів до чотирьох чисел з уваги на спізнені розчленення та післяплати. Різницю в цьому році сподіємось ці труднощі побороти завдяки збільшенні вплат на пресфонд, а також на приспішene збирання передплат і залегостей. Всі розчленення належить робити через Управи Осередків, або наших краївих Представництв, бо виміна закордонних чеків тепер дуже дорога. Тільки чеки на більшу суму себе оплачують. З європейських країн можна далі слати поштовими мандатами до В-ва СУМ в Брюсселі. Дякуємо всім вашим Референтам видань, Представництвам і окремим Предплатникам за зрозуміння потреб В-ва і за співпрацю в поборюванні фінансових труднощів. Гартуйсь!

ЗМІСТ

стор.

Роман Зварич: <i>Бо так вимагала справа.....</i>	1	
ЦУ СУМ: <i>Побажання Патріархові.....</i>	3	
о. Веренфрід ван Стратен: <i>Передмова до брошури.....</i>	4	
Сергій Єфремов: <i>Вага Шевченка для України.....</i>	6	
Вячеслав Чорновіл: <i>Чому я заздрю Робертові Сенду.....</i>	13	
Степан Говерля: <i>Дисиденство.....</i>	16	
Ніна Строката: <i>Третя справа Юрія Шухевича .....</i>	19	
Святослав Караванський: <i>Дружня бесіда.....</i>	22	
М. Климишин: <i>Дружини Українських Націоналістів.....</i>	23	
Наталя Павлушкива: <i>Про Гелія Снегирьова і В. Некрасова.....</i>	27	
Маркіян Беркут: <i>Примара комунізму.....</i>	31	
Богдан Ф. Корчмарик : <i>На шкільному поприші.....</i>	35	
Роман Савицький: <i>Український фільмовий довідник.....</i>	36	
ІДЕОЛЬОГІЧНІ ТЕМИ		
Ярослав Стецько: <i>Етос праці й ідеал героя.....</i>	37	
ПОЕЗІЯ – ПРОЗА		
Євген Сверстюк: <i>Матері – страдниці.....</i>	41	
Євген Сверстюк: <i>Вони ішли удвох.....</i>	42	
Богдан Лавра: <i>90 молитов.....</i>	43	
Богдан Лавра: <i>Титани й Прометей.....</i>	43	
Євген Сверстюк: <i>«Україну так і не побачу».....</i>	44	
Аскольд: <i>За гратами.....</i>	45	
НАУКА – КУЛЬТУРА – МИСТЕЦТВО		
Мирослава Мудрак: <i>Шляхами сучасного мистецтва в Україні.....</i>	49	
Симон Вожаківський: <i>Д. С. Бортнянський – український композитор(3).....</i>	56	
Дмитро Бортнянський: <i>Опера: «Син-суперник».....</i>	60	
Проф. д-р Володимир Янів: <i>Студії в УВУ 1982 р.....</i>	61	
ВИХОВНИКИ		
В. Сухомлинський: <i>Естетика у вихованні.....</i>	62	
МІЖНАРОДНИКИ		
Роман Зварич: <i>Кемой – твердиня самооборони Китаю.....</i>	65	
.... <i>Політика в житті дружинника.....</i>	70	
СУМ В ДІЇ		
<i>Ідеологічно-політичний табір СУМ – ТУСМ.....</i>	72	
.... <i>СУМ Аргентині розпочав святкування 40-ліття УПА сумівськими таборами .....</i>	73	
о. Небесняк: <i>Зимовий табір на Франкополі.....</i>	75	
ЩАСТЯ БАЖАЄМО		
<i>Мирося ФІГОЛЬ і Богдан МАКСИМІВ, Люба ДМИТРИК і Роман ГУДЗ....</i>	78	
ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСФОНД «АВАНГАРДУ».....		79
ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ «АВАНГАРДУ».....	80	

МОЛИТВА ЗА ПАТРІЯРХА

Муз. І. Недільського

O БЕЗ-КО-НЕЧ-НО ВСЕ ЦЕД-РІЙ БО-ЖЕ, НА ПАТРІ-ЯР-ХА ГЛЯНЬ іЗ ВИ-СОТ,

O БЕЗ-КО-НЕЧ-НО ВСЕ ЦЕД-РІЙ БО-ЖЕ, НА ТА-ТРІ-ЯР-ХА ГЛЯНЬ іЗ ВИ-СОТ,

ЗІ-ШЛИ НА НЬО-ГО НЕ БЕС-НІ ЛАС-КИ, НА ЙО-РО ЧЕРКВУ ЪБО-ЖИЙ НА-РОД,

ЗІ-ШЛИ НА НЬО-ГО НЕ БЕС-НІ ЛАС-КИ, НА ЙО-РО ЧЕРКВУ ЪБО-ЖИЙ НА-РОД,

ХАЙ ДОБРА ДО-ЛЯ ЗНИМ ЗАВЖДИ БУ-ДЕ, ХАЙ БЕ-РЕ-ЖЕ ЙО-РО ТВО-Я РУ-КА,

ХАЙ ДОБРА ДО-ЛЯ ЗНИМ ЗАВЖДИ БУ-ДЕ, ХАЙ БЕ-РЕ-ЖЕ ЙО-ГО ТВО-Я РУ-КА,

ДАЙ ЙО-МУ, БО-ЖЕ, ВЧАС-ТІ ЙЗДО-РО-ВІЙ ТРО-ЖИ-ТИ МНО-РІ, МНО-РІ ЛІ-ТА, МНО-РІ ЛІ-ТА

ДАЙ ЙО-МУ, БО-ЖЕ, ВЧАС-ТІ ЙЗДО-РО-ВІЙ ТРО-ЖИ-ТИ МНО-РІ, МНО-РІ ЛІ-ТА, МНО-РІ ЛІ-ТА